

*Załącznik do Uchwały
Nr XXVII/182/2014
Rady Gminy Łabunie
z dnia 26 marca 2014 r.*

Strategia Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020

Łabunie, 2014

ZLECENIODAWCA

Gmina Łabunie
ul. Zamojska 50
22-437 Łabunie
tel.: (84) 611 30 19
fax.: (84) 611 30 19; (84) 611 60 26
uglabunie@labunie.com.pl
www.labunie.com.pl

OPRACOWANIE

Doradztwo i Reklama Sp. z o.o.
ul. Prymasa S. Wyszyńskiego 4
22-400 Zamość
tel./fax 84 627 37 05, 512 138 998
kontakt@doradztwoireklama.pl
www.doradztwoireklama.pl

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	4
2. HORYZONT CZASOWY STRATEGII	7
3. DIAGNOZA SYTUACJI GMINY	8
3.1. Rys historyczny	8
3.2. Przestrzeń i środowisko	10
3.2.1. Umieszczenie gminy w województwie i kraju	11
3.2.2. Charakterystyka sieci osadniczej.....	13
3.2.3. Opis zasobów naturalnych.....	18
3.2.4. Opis zasobów kulturowych.....	27
3.3. Sfera społeczna	29
3.3.1. Demografia.....	29
3.3.1.1. Gęstość zaludnienia, liczba ludności i dynamika zmian	29
3.3.1.2. Przyrost naturalny.....	31
3.3.1.3. Ruch migracyjny	32
3.3.1.4. Struktura wiekowa ludności.....	35
3.3.2. Poziom wykształcenia	40
3.3.3. Rynek pracy i bezrobocie.....	41
3.3.3.1. Liczebność osób pracujących i ich podział według sektorów gospodarki.....	41
3.3.3.2. Bezrobocie	43
3.3.4. Uczestnictwo w kulturze	45
3.4. Sfera gospodarcza	47
3.4.1. Główni pracodawcy	47
3.4.2. Struktura podstawowych branż gospodarki	47
3.4.3. Liczba podmiotów gospodarczych w poszczególnych sektorach	49
3.4.4. Rolnictwo	50
3.4.5. Turystyka	53
3.5. Infrastruktura techniczna	62
3.5.1. Infrastruktura komunikacyjna	62
3.5.2. Infrastruktura ochrony środowiska	64
3.5.2.1. System zaopatrzenia w wodę	69
3.5.2.2. System odprowadzania i oczyszczania ścieków.....	71
3.5.2.3. Gospodarka odpadami.....	71
3.5.3. Infrastruktura energetyczna i telekomunikacja	71
3.6. Infrastruktura społeczna	72
3.6.1. Infrastruktura edukacyjna.....	72
3.6.2. Infrastruktura sportowa.....	74
3.6.3. Infrastruktura kultury	74

3.6.4.	Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej.....	76
3.6.5.	Mieszkalnictwo	81
3.7.	Zarządzanie Gminą.....	82
3.7.1.	Możliwości budżetowe Gminy.....	82
3.7.2.	Planowanie strategiczne i promocja gminy.....	89
3.7.3.	Kapitał społeczny.....	90
3.8.	Analiza SWOT.....	93
3.8.1.	Mocne i słabe strony Gminy Łabunie.....	94
3.8.2.	Szanse i zagrożenia rozwoju Gminy Łabunie	98
4.	WIZJA I MISJA STRATEGICZNA.....	102
5.	CELE STRATEGICZNE.....	104
6.	CELE OPERACYJNE I PROPONOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ.....	108
7.	ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI.....	123
7.1.	Strategia Rozwoju Kraju 2020.....	124
7.2.	Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju.....	126
7.3.	Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 roku).....	128
7.4.	Programy operacyjne 2014-2020.....	132
7.5.	Strategia Rozwoju Powiatu Zamojskiego na lata 2007-2020	139
8.	SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA.....	142
9.	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.....	146
9.1.	Gminna polityka budżetowa.....	146
9.2.	Dostępne zewnętrzne źródła finansowania zadań ujętych w Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020	147
9.2.1.	Fundusze Unii Europejskiej	147
9.2.2.	Inne zagraniczne źródła finansowania	152
9.2.3.	Źródła krajowe.....	152
9.2.4.	Partnerstwo Publiczno-Prywatne	153
10.	KONSULTACJE SPOŁECZNE.....	154
11.	WIELOLETNI PLAN FINANSOWY.....	164
12.	PODSUMOWANIE	168
	SPIS TABEL.....	171
	SPIS WYKRESÓW	173
	SPIS RYSUNKÓW	174

1. WPROWADZENIE

Programowanie rozwoju społeczno-gospodarczego jednostki samorządu terytorialnego jest procesem długofalowym, wielokierunkowym i całościowym. Uzależniony jest on od lokalnych uwarunkowań oraz wielu czynników, z których część wpływa stymulująco na proces rozwoju, a część go hamuje. Rolą władz jednostki samorządu terytorialnego jest najbardziej efektywne wykorzystanie atutów i walorów danego obszaru oraz możliwie największe zminimalizowanie wpływu słabych stron i zagrożeń, które utrudniają jego wszechstronny, społeczno-gospodarczy rozwój. W tym celu, lokalne władze przyjmują unikalną i właściwą dla danej jednostki politykę prorozwojową, dla której punktem wyjścia są diagnoza stanu obecnego oraz analiza SWOT, pozwalające na zidentyfikowanie problemów oraz wytyczenie pożądanych celów i kierunków rozwoju. Wszystkie działania na rzecz miejscowej społeczności podejmowane na danym obszarze muszą wynikać z przyjętego, wieloletniego planu strategicznego, wykazywać zgodność z celami polityki rozwoju na poziomie regionalnym i krajowym oraz stanowić spójny zbiór uzupełniających się zadań i projektów, co nie tylko pozwala na skuteczne zarządzanie jednostką samorządu terytorialnego i podniesienie jakości życia mieszkańców, lecz także znacznie ułatwia ubieganie się o dofinansowanie ze źródeł unijnych.

Strategia jest dokumentem, którego celem jest wskazanie wizji oraz strategicznych kierunków rozwoju gminy. Strategia jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania gminą. Pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości w poczynaniach władz gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Strategia umożliwia również efektywne gospodarowanie własnymi zasobami gminy, takimi jak: środowisko przyrodnicze, zasoby ludzkie, infrastruktura czy też środki finansowe.

Polityka rozwoju poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego prowadzona jest w oparciu o długofalowe, kompleksowe dokumenty strategiczne. Opracowywane są one na szczeblu lokalnym, powiatowym i regionalnym. Strategie rozwoju określają kierunki prowadzenia polityki prorozwojowej w danej jednostce, jej cele i pożądane efekty. Pozwalają na uporządkowanie i rozłożenie w czasie planowanych działań oraz opisują, jak będzie się rozwijał dany obszar, co będzie wykorzystane jako atut, czego negatywny wpływ musi być neutralizowany. Zawierają one zapis wizji - pożadanego obrazu danej jednostki oraz misji, której wypełnienie gwarantuje uzyskanie założonych efektów.

Niniejszy dokument nawiązuje do obowiązującego w latach poprzednich Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Łabunie na lata 2006-2013 i jest w pełni zgodny z celami w nim określonymi, do wielu z nich nawiązuje w sposób bezpośredni. Jednak ze względu

na to, iż horyzont czasowy poprzedniej strategii dobiegał końca, konieczne było opracowanie nowego dokumentu strategicznego, by zachować ciągłość prowadzonej polityki.

Konieczność posiadania aktualnej strategii rozwoju gminy podyktowana jest nie tylko względami praktycznymi „dobrego rządu”, ale również wynika z uregulowań prawnych, zawartych między innymi w ustawie o samorządzie gminnym czy też ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, w której strategii gmin i powiatów zostały zaliczone – obok strategii rozwoju kraju, strategii sektorowych oraz strategii wojewódzkich – do kluczowych dokumentów planistycznych, na podstawie których powinna być prowadzona polityka rozwoju kraju.

Założono, że zaktualizowana strategia będzie dokumentem średniookresowym, a okres jej realizacji przypadnie na lata 2014-2020. Przyjęcie takiego horyzontu czasowego jest zgodne z zaleceniami planistycznymi oraz pozwala na dostosowanie strategii do wymogów wynikających z obowiązującej perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2014-2020. Z uwagi na dość długi okres obowiązywania strategii przyjęto, że musi to być dokument uniwersalny, koncentrujący się na rozwiązaniu najważniejszych problemów rozwojowych gminy i jej mieszkańców.

Opracowanie sporządzono w zgodzie z wymogami formalnymi i merytorycznymi zawartymi w „Vademecum dla jednostek samorządu terytorialnego województwa lubelskiego w zakresie przygotowywania strategii rozwoju lokalnego w latach 2007-2015”, opracowanym przez Departament Strategii i Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego. Vademecum ma na celu ułatwienie jednostkom samorządu terytorialnego sporządzenia strategii rozwoju lokalnego tak, by były one jak najbardziej spójne z dokumentami na szczeblu krajowym i regionalnym, i mogły stanowić źródło odniesień w procesie ubiegania się o środki zewnętrzne.

Strategia rozwoju gminy stanowi również formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł unijnych.

Niezbędnym elementem procesu programowania strategii rozwoju są konsultacje społeczne przeprowadzone na terenie i z udziałem osób zainteresowanych rozwojem jednostki terytorialnej. Po zakończeniu prac nad dokumentem jest on przyjmowany uchwałą Rady Gminy.

Podczas przygotowywania Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 zdecydowano się na przeprowadzenie pięciu spotkań konsultacyjnych. Konsultacje te przeznaczone były dla wszystkich grup społecznych – dla mieszkańców, organizacji pozarządowych, radnych, sołtysów, przedsiębiorców. Badania społeczne przeprowadzone zostały w formie badań ankietowych. Analiza zebranych ankiet pozwoliła na zebranie informacji, które stały się kluczowe dla określenia potrzeb

i wskazania kierunków rozwoju Gminy Łabunie do roku 2020. Podstawą do określania wizji strategicznej były wnioski wynikłe z analizy SWOT. Wiązkę celów strategicznych określono po sformułowaniu misji i priorytetów w obszarach działalności gminy.

W trakcie prac nad aktualizacją strategii wzięto pod uwagę poprzednia wersje strategii z 2001 roku, wychodząc z założenia, że dokument ten i stopień jego realizacji powinien stanowić punkt wyjścia do dalszych prac analitycznych. Ponadto, niniejszy dokument bazuje na innych dokumentach planistycznych, które z mocy prawa zostały opracowane na przestrzeni ostatnich sześciu lat. Chodzi tu głównie o dokumenty związane z ochroną środowiska (program ochrony środowiska, plan gospodarki odpadami) lub polityka społeczna (np. program rozwiązywania problemów społecznych).

2. HORYZONT CZASOWY STRATEGII

Strategia Rozwoju Gminy Łabunie została opracowana na lata 2014-2020. Horyzont czasowy dokumentu strategicznego zależy od dwóch czynników:

- Ø wygasania horyzontu czasowego Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Łabunie na lata 2006-2013;
- Ø okresów programowania budżetu Unii Europejskiej.

Polityka rozwoju musi być prowadzona w sposób ciągły, stąd też właściwe jest opracowanie i uchwalenie nowego dokumentu strategicznego pod koniec okresu obowiązywania obecnego. Ze względu na to, zdecydowano się na przystąpienie do prac nad opracowaniem i uchwaleniem strategii rozwoju w roku 2013.

W związku z tym, iż w roku 2013 kończy się okres programowania budżetowego Unii Europejskiej (2007-2013), a w 2014 rozpoczyna się nowy (2014-2020), Strategia Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 obejmie swoim horyzontem czasowym nowy okres budżetowy. Dzięki temu, proces rozwoju prowadzony będzie w pełnej zgodności z celami i kierunkami polityki prorozwojowej Polski i Wspólnoty Europejskiej w latach 2014-2020.

W związku z tym, iż strategia stanowi dokument długofalowy, jej wdrażanie zaplanowano na siedem lat, z możliwością przedłużenia i aktualizacji. Przyjęcie takiego okresu realizacji strategii nie tylko pozwoli na prowadzenie procesu stopniowego rozwoju gminy. Okres 7 lat jest okresem dłuższym niż kadencja gminnych władz, co oznacza, że przyjęty plan nie zakłada działań doraźnych, które mogą potem zostać przerwane lub zaniechane z przyczyn politycznych, lecz jest zapisem trwałej polityki prorozwojowej, do prowadzenia której zobligowane będą władze samorządowe, niezależnie od ich ewentualnych zmian. Zapobiega to przerwaniu procesu rozwoju oraz gwarantuje zachowanie jego ciągłości w długim okresie.

3. DIAGNOZA SYTUACJI GMINY

3.1. Rys historyczny

Pierwsza wzmianka o miejscowości Łabunie pochodzi z roku 1428, kiedy w źródłach wystąpił Zenko Łabuński. W latach 1433–1444 notowano Wojciecha z Łabuń, a w latach 1435–1447 Adama z Łabuń jako właściciela Łabuń, Krynic i Dzierążni. Ten ostatni był współfundatorem kościoła w Łabuniach w 1435 roku. W latach 1488–1466 występował w źródłach Jan z Łabuń, a w latach 1447–1464 Świętosław z Łabuń. W latach 1447–1467 notowany był Mikołaj z Łabuń, pisarz kancelarii królewskiej, biskup kamienicki, który w 1449 roku odstąpił swój dział w Krynicach bratu Piotrowi Łabuńskiemu. W 1483–1494 jako właściciel Łabuń, Krynic i Wierzby występował Jan Łabuński, a w latach 1483–1492 spotykamy w źródłach Jakuba Łabuńskiego. W roku 1491 Barbara Łabuńska, żona Piotra Potockiego została jedną dziedziczką Łabuń. Pod koniec XV wieku lub na początku XVI wieku Łabunie przeszły w ręce Oleśnickich herbu Radwan, którzy odziedziczyli po Łabuńskich herbu Zagłoba całą włość łabuńską. Składały się na nią następujące wsie: Krynice, Dzierążnia, Wierzbie, Łabunie i Wola Łabuńska. Oleśnicy poszerzyli otrzymaną w spadku włość o Niemirków i Barchaczów. Jan z Oleśnik w roku 1532 wykupił wójtostwo w królewskiej wsi Łabuńki, a następnie jego syn Łukasz w roku 1550 wykupił wójtostwo w Łabuńkach i Hrubieszowie.

W 1578 roku właścicielem wsi był Marcin Oleśnicki. Przed 1566 rokiem pół wsi należało do Jana Rogali od, którego kupił je wraz z Wolą Łabuńską Stanisław Zamoyski. Jednak w 1566 roku zastawił on swoją część wsi za 4000 zł Łukaszowi Oleśnickiemu, który w 1581 roku odkupił ją od jego syna Jana Zamoyskiego. Następnym właścicielem Łabuń był Jarosław Oleśnicki, żonaty z Dorotą Bełżecką, w rękach, którego znajdowały się także: Jatutów, Wierzba i Ruszów. Po śmierci Jarosława Oleśnickiego dobra łabuńskie objął po nim brat Andrzej, kasztelan radomski. Jego córka Regina Oleśnicka wniosła włość łabuńską w posagu mężowi Mikołajowi Firlejowi. W 1648 roku Łabunie oraz sąsiednia wieś Łabuńki były własnością Stanisława Firleja z Dąbrownicy. W 1704 roku przez kilka lat obozował we wsi król szwedzki Karol XII wówczas Łabunie były własnością Zamoyskich, którzy objęli tą włość pod koniec XVII wieku. Pierwszym właścicielem Łabuń z tej rodziny był Marcin Zamoyski, żonaty z Anną z Gnina. Po jego śmierci w 1706 roku dokonano podziału majątku, a Łabunie wraz z Łabuńkami i Wolą Łabuńską trafiły w ręce jego syna Józefa Tomasza, który jednak nie posiadał potomstwa i spadek po nim dostał się bratu Michałowi Zdzisławowi, szóstemu ordynatowi. Ten miał trzech synów, między którymi powstały targi na tle majątku. Ostatecznie Łabunie

dostały się Janowi Jakubowi, żonatemu z Ludwiką Poniatowską. Jan Jakub Zamoyski zmarł w 1790 roku, a majątek odziedziczył po nim jego siostrzeniec Hrabia Michał Wilhorski, który w roku 1801 sprzedał Łabunie Stanisławowi Grzębskiemu herbu Jastrzębiec, żonatemu z Teklą ze Stadnickich. W 1819 roku dobra Łabunie w skład których wchodziły: Łabunie, Łabuńki, Wólka Łabuńska, Wierzbie, Majdan Ruszowski, Ruszów odziedziczyła po Stanisławie i Tekli ze Stadnickich Grzębskich ich córka Antonina Grzębska, która wyszła za mąż za Feliksa Tarnowskiego. Następnie po matce włość łabuńską odziedziczył w 1868 roku Adam Tarnowski, a w 1887 roku otrzymał je jego syn Jan Stanisław Tarnowski. Ten w 1895 roku sprzedał Łabunie hrabiemu Aleksandrowi Szeptyckiemu z Łukaszowa żonatemu z Izabellą Sobańską. W 1827 roku wieś liczyła 83 domy i 539 mieszkańców. Pod koniec XIX wieku był tu urząd gminy, I – klasowa szkoła etatowa, browar piwny, młyn wodny, cegielnia, destylarnia parowa i tartak. W 1895 roku Antoni Szeptycki uruchomił w Łabuniach gorzelnię. W 1919 roku Szeptyccy planowali sprzedaż majątku jednak do sprzedaży nie doszło. W 1922 roku Szeptyccy przekazali zespół pałacowo – parkowy siostrom Franciszkanom Misjonarkom Maryi zajmującymi się opieką nad sierotami, dziećmi opuszczonymi i chorymi. Zakonnice wykonały remont pałacu zaadaptowały go na cele klasztorne, zmiany dotyczyły również parku gdzie założono cmentarz klasztorny. W 1928 roku ustawiono krzyż fundacyjny. Pierwsze pochówki pojawiły się już w roku następnym. W 1929 roku hr. Aleksander Szeptycki posiadał w Łabuniach 1977 ha ziemi, cegielnię, młyn, tartak parowy i gorzelnię. Podczas II wojny światowej Niemcy zbudowali lotnisko (1940). Po II wojnie światowej po parcelacji majątku łabuńskiego powstała wieś Łabunie - Reforma. Pierwsze lata powojenne to przede wszystkim odbudowa gospodarki ze zniszczeń wojennych. W 1945 roku w Sądzie Okręgowym w Zamościu została zarejestrowana „Samopomoc Chłopska” Spółdzielnia powstała przez połączenie spółdzielni „Owoc” w Wierzbii, spółdzielni „Oszczędność” w Łabuniach oraz spółdzielni „Wyzwolenie” w Majdanie Ruszowskim. W styczniu 1949 roku przyłączyły się do spółdzielni „Swój do swego” z Łabuniek, „Jedność” z Ruszowa i „Pilnuj swego” z Wólki Łabuńskiej. Spółdzielnia zarządzała sklepami, stawami rybnymi, rzeźnią, gorzelnią w Łabuniach oraz browarem w Jatutowie. W latach 1945–1955 z działalności spółdzielni wyłączono gorzelnię, browar i stawy rybne. W latach sześćdziesiątych wybudowano sklepy w Wólce Łabuńskiej, pawilon handlowy i budynek G.S. w Łabuniach. W latach 1974–1980 wybudowano piekarnię, restaurację nowe sklepy w Bródku, Barchaczowie, Łabuńkach i Ruszów - Koloni. W roku 1958 powstała Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Łabuniach na gruntach Państwowego Funduszu Ziemi. W nowo założonej spółdzielni obszar użytków rolnych wynosił 51 ha. Założycielami spółdzielni byli rolnicy ze wsi Barchaczów. Początki spółdzielni były trudne, rolnicy nie posiadali żadnego ośrodka

gospodarczego ani maszyn. Prowadzili jedynie produkcje roślinną, uprawiając pole końmi. Dokumentację i zebrania członkowskie prowadzili w domach prywatnych. Do roku 1973 spółdzielnia przechodziła różne koleje losu, była rozwiązywana i ponownie tworzona. W latach 1973–1974 sytuacja spółdzielni w końcu się ustabilizowała. Zlokalizowano ośrodek gospodarczy w Łabuniach, wybudowano budynek administracyjno – socjalny, oborę na sto stanowisk, magazyn, kuźnię i garaże. W tym okresie został powiększony obszar użytków rolnych do 230 ha o grunty Państwowego Funduszu Ziemi i grunty Państwowego Gospodarstwa Rolnego. Lata siedemdziesiąte były okresem umocnienia spółdzielni pod względem organizacyjnym oraz gospodarczo – finansowym. W latach osiemdziesiątych wybudowano jedną oborę i budynki socjalno – garażowo – magazynowe. Kolejna spółdzielnia jaka powstała na terenie Gminy Łabunie to Spółdzielnia Kółek Rolniczych w Łabuniach. Spółdzielnia ta powstała w 1974 roku na bazie byłej filii POZ Zamość oraz na bazie 6 Kółek Rolniczych, które prowadziły działalność w zakresie usług mechanicznych, warsztatowych, rekultywacyjnych oraz w bazę zaopatrzenia materiałowego.¹

3.2. Przestrzeń i środowisko

Gmina Łabunie leży na styku trzech mezoregionów – Padołu Zamojskiego, Roztocza środkowego i Grzędy Sokalskiej. Na obrzeżach gminy znajduje się rezerwat roślinności stepowej „Łabunie”. Został utworzony w 1959 roku i położony jest na terenie wsi Dąbrowa.

Cechą charakterystyczną Padołu Zamojskiego jest występowanie największego w Polsce średniego usłonecznienia - około 50% dni słonecznych w roku oraz duże połacie lasów.

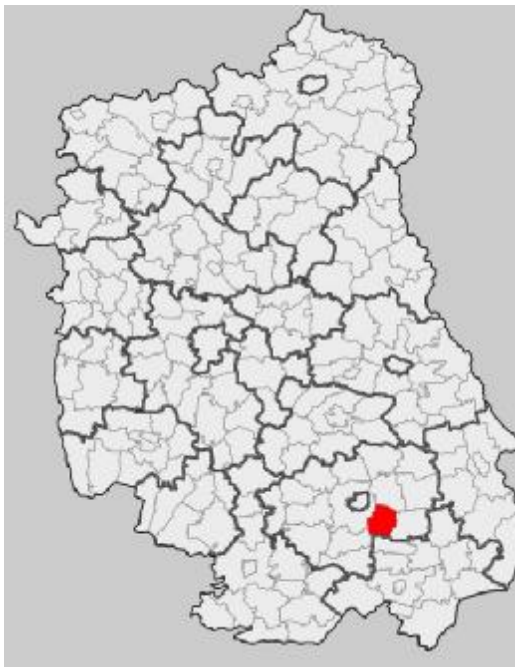
---

¹ Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Łabunie na lata 2006-2013

Gmina Łabunie jest jedną z mniejszych obszarowo gmin w powiecie zamojskim. Siedzibą władz gminy są Łabunie. Powierzchnia całej gminy wynosi 8731 ha.

Mapa 3. Lokalizacja Gminy Łabunie na tle województwa lubelskiego

Źródło: pl.wikipedia.org

Gmina Łabunie pomimo tego, iż oddalona jest o 96 km od stolicy województwa – Lublina jest bardzo dobrze skomunikowana z Lublinem i innymi, ważnymi ośrodkami miejskimi regionu, gdyż przez jej obszar przebiega droga wojewódzka E17.

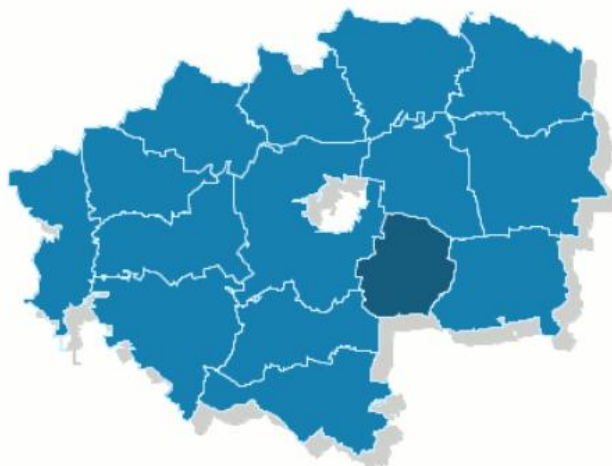
Administracyjnie Gmina Łabunie przynależy do powiatu zamojskiego. Powiat Zamojski położony jest na granicy trzech regionów geograficznych: Wyżyny Lubelskiej, Wyżyny Zachodniowołyńskiej oraz Rostocza. Ich odmienność i specyfika sprawiają, że na stosunkowo niewielkim obszarze znajdują się urozmaicone formy krajobrazowe i przyrodnicze.

Północno-wschodnia część terenu powiatu leży na Wyżynie Lubelskiej, obejmując swymi granicami malownicze wzniesienia Działów Grabowieckich oraz rozległe obniżenie Padołu Zamojskiego. Przechodzą one ku południu w monotonne wzgórza Grzędy Sokalskiej (Wyżyna Zachodniowołyńska), a ku południowemu zachodowi w silnie pofałdowane Rostocze (Środkowe i Zachodnie). Wysokość bezwzględna pagórków przewyższa 340 m. n.p.m. (Wapielnia, Dąbrowa), zaś względna poszczególnych wzniesień w stosunku do przełomowych dolin sięga 100 metrów. Wzdłuż Rostocza przebiega dział wodny pomiędzy dopływami Wieprza, Sanu i Bugu. Największą rzeką regionu jest Wieprz, mający swe źródła w Jeziorze Wieprzowym

i uchodzący do Wisły koło Dębina. Roztocze Środkowe porastają lasy, które są Przedłużeniem Puszczy Solskiej i Lasów Janowskich.

Ostatnia reforma administracyjna kraju dokonała podziału władzy na Zamojszczyźnie. Miasto Zamość otrzymało status powiatu grodzkiego, autonomicznego, z własną Radą, Zarządem i Prezydentem, zaś 15 gmin utworzyło Powiat Zamojski ziemski, którym zarządza Starosta. Te zmiany nie wpłynęły jednak zasadniczo na rolę jaką miasto pełni w regionie. Zamość nadal jest ważnym ośrodkiem administracyjnym (siedziba Starostwa oraz filii Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie), kulturowym, komunikacyjnym, handlowym, naukowym, turystycznym i religijnym (Kuria Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej). Powiat Zamojski ziemski wchodzi w skład województwa lubelskiego. Graniczy z powiatami: biłgorajskim, chełmskim, hrubieszowskim, krasnostawskim, tomaszowskim, leżącym w jego centrum, zamojskim grodzkim.²

Mapa 4. Lokalizacja Gminy Łabunie na tle powiatu zamojskiego

Źródło: <http://wybory2006.pkw.gov.pl/>

3.2.2. Charakterystyka sieci osadniczej

Powierzchnia Gminy Łabunie wynosi 87 km². Stanowi to 1% powierzchni powiatu zamojskiego.

Sieć osadniczą Gminy Łabunie tworzą miejscowości położone w obrębie jej obszaru, w których utworzono sołectwa – pomocnicze jednostki gminy. Łącznie, w Gminie Łabunie funkcjonuje 13 sołectw:

1. Barchaczów

---

² www.powiatzamojski.pl

2. Brodek
3. Dąbrowa
4. Łabunie
5. Łabunie - Reforma
6. Łabuńki Drugie
7. Łabuńki Pierwsze
8. Majdan Ruszowski
9. Mocówka
10. Ruszów
11. Ruszów – Kolonia
12. Wierzbie
13. Wólka Łabuńska

Barchaczów

Barchaczów położony jest w północnej części Gminy Łabunie, w obrębie Padołu Zamojskiego.

Pierwsza wzmianka o tej miejscowości pochodzi z 1507 roku. Podczas Kampanii wrześniowej 13 września stacjonowała we wsi większości sztabu armii „Kraków” gen. Szylinga, natomiast 21 września w pobliżu wsi toczyły się zacięte walki 8 pp Legionów z oddziałami niemieckimi. W 1939 roku wieś została spalona. 25 października 1942 r. gestapo rozstrzelało we wsi 7 osób.

Najciekawsze zabytki tej miejscowości to:

- Szkoła drewniana z 2 połowy XIX wieku,
- Kaplica murowana z 1905 roku,
- Drewniana stodoła i spichlerz z lat 20 tych XX wieku.

Wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. wieś liczyła 465 mieszkańców, w tym: 250 kobiet i 215 mężczyzn.

Bródek

Wieś położona w północnej części Gminy Łabunie w obrębie Padołu Zamojskiego. Wieś o stosunkowo młodej metryce; jej początki sięgają I połowy XIX wieku. Teren ten również był doświadczany przez niemieckiego zaborcę. 12 grudnia 1943 r. gestapo rozstrzelało 3 mieszkańców. Na terenie Bródka znajduje się pomnik poświęcony mieszkańcom, którzy zginęli w czasie II wojny światowej. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. wieś liczyła 265 mieszkańców, w tym: 135 kobiet i 130 mężczyzn.

Dąbrowa

Dąbrowa położona jest na wschodnim skraju Gminy Łabunie, w obrębie Padołu Zamojskiego. Miejscowość ta powstała ok. 1920 r. Obecnie jest najmniejszym sołectwem Gminy Łabunie. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. wieś liczyła 62 mieszkańców, w tym: 36 kobiety i 26 mężczyzn.

Łabunie

Łabunie położone w centrum Gminy Łabunie. Znajdują się tu wszystkie niezbędne instytucje do prawidłowego funkcjonowania społeczności. W centralnym miejscu znajduje się Urząd Gminy zlokalizowany w budynku z lat 20 tych XX wieku; również w tym budynku znajduje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Kilka metrów od Urzędu znajduje się Bank, nieco dalej Urząd Poczty. Na przeciwko Urzędu Poczty znajduje się (nieczynny już dzisiaj) drewniany młyn wybudowany w latach 30. XX w. Nieco dalej postawiony jest Posterunek Policji. W bocznej ulicy znajduje się Dom Kultury w Łabuniach, dalej w tym kierunku znajdują się Ośrodek Zdrowia, oraz wielofunkcyjny budynek w którym znajdują się Publiczna Biblioteka i Apteka na końcu tej ulicy znajdują się zespół pałacowo parkowy w którym przebywają siostry ze zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Misjonarek Maryi.

Głównym i najciekawszym miejscem ze względów przyrodniczych oraz historycznych jest pałac w Łabuniach z otaczającym go parkiem. To miejsce wyjątkowe ze względu na swoją historię, a także na czasy współczesne. To miejsce niegdyś zamieszkałe przez dworzan dzisiaj stanowi enklawę dla poszukujących modlitwy, skupienia, ciszy. Pałac należy do Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Misjonarek Maryi. Siostry prowadzą własne gospodarstwo rolne, które je utrzymuje. Katechizują dzieci w Szkole Podstawowej w Łabuniach i w Łabuniach Pierwszych, a także młodzież w gimnazjum w Łabuniach. Pomagają w religijnym wychowaniu dzieci z Domu Dziecka po przez angażowanie ich w liturgię, przedstawienia okolicznościowe oraz wyjazdy. Organizują spotkania misyjne dla dzieci i młodzieży. Prowadzą spotkania modlitewne dla dorosłych tzw. „Wieczerniki” (raz w miesiącu). Prowadzą Dom rekolekcyjny, w którym istnieje możliwość wynajęcia domu dla zorganizowanej grupy oraz uczestnictwo w rekolekcjach. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. wieś liczyła 1741 mieszkańców, w tym: 914 kobiet i 827 mężczyzn.

Łabunie - Reforma

Wieś położona w jednym z jarów Grzędy Sokalskiej. Powstała po II wojnie światowej z parcelacji majątku łabuńskiego. Wieś położona przy głównej trasie Zamość – Tomaszów Lubelski. Miejscowość ta posiada dwie główne drogi: w lewo od Zamościa

gdzie znajdują się Leśniczówka, oraz drugi zjazd - w prawo gdzie są główne zabudowania ułożone po obu stronach drogi. Na końcu wsi można wypocząć na parkingu leśnym „cementówka” gdzie są przygotowane miejsca np. na ognisko. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. wieś liczyła 248 mieszkańców, w tym: 127 kobiet i 121 mężczyzn.

Łabuńki Drugie

Pierwsze wzmianki o miejscowości pojawiły się już w XV wieku, kiedy należały do dóbr królewskich. 10 grudnia 1942 r. wieś została wysiedlona a ludność wywieziono początkowo do obozu w Zamościu, później część do obozu w Oświęcimiu, a część do Łaskarzewa. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. wieś liczyła 370 mieszkańców, w tym: 182 kobiety i 188 mężczyzn.

Łabuńki Pierwsze

Łabuńki Pierwsze położone są na północno – zachodnim skraju Gminy Łabunie nad rzeką Łabuńką, w obrębie Padołu Zamojskiego.

Pierwsze wzmianki o miejscowości pojawiły się już w XV wieku gdzie należały do dóbr królewskich. 10 grudnia 1942 r. wieś została wysiedlona a ludność wywieziono początkowo do obozu w Zamościu, później część do obozu w Oświęcimiu, a część do Łaskarzewa.

Na terenie Łabuniek Pierwszych znajdują się:

- Zespół pałacowo-parkowy
- Cmentarz wojenny z I wojny światowej,
- Cmentarz prawosławny

Wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. wieś liczyła 1083 mieszkańców, w tym: 544 kobiety i 539 mężczyzn.

Majdan Ruszowski

Majdan Ruszowski położony jest na południowym skraju Gminy Łabunie, w obrębie Roztocza. Jest najbardziej malowniczo położona wsią gminy. Miejscowość ta powstała w połowie XVIII wieku. Zabudowania stoją po obu stronach drogi biegnącej szczytem pagóru roztoczańskiego. W środku wsi stoi niedziałająca obecni szkoła podstawowa, obok drewniana, pięknie zdobiona kaplica pełniąca rolę kościoła. 22 marca 1943 roku partyzanci polscy z oddziałem Edwarda Lachawca ps. „Konrad” dokonali udanego ataku na oddział żandarmów konwojujących aresztowanego mieszkańca Rachodoszczy. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. wieś liczyła 313 mieszkańców, w tym: 149 kobiet i 164 mężczyzn.

Mocówka

Mocówka położona jest na północnym skraju Gminy Łabunie, w obrębie Padołu Zamojskiego. Pierwsze wzmianki o miejscowości to 1 połowa XIX wieku. Mocówka została samodzielną wsią dopiero po II wojnie światowej. Do zabytków leżących na terenie tej miejscowości należą pozostałości parku podworskiego. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. wieś liczyła 145 mieszkańców, w tym: 75 kobiet i 70 mężczyzn.

Ruszów

Wieś położona na zachodnim skraju Gminy Łabunie. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z roku 1472. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. wieś liczyła 514 mieszkańców, w tym: 252 kobiety i 262 mężczyzn.

Ruszów - Kolonia

Wieś ta położona na zachodnim skraju Gminy Łabunie. Pierwsza wzmianka o Ruszowie-Kolonii pochodzi z roku 1472. Miejscowość tą zlokalizowano w dolinie gdzie dawniej były bagna. 12 grudnia 1942 wieś została wysiedlona przez Niemców. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. wieś liczyła 172 mieszkańców, w tym: 89 kobiet i 83 mężczyzn.

Wierzbie

Wierzbie położone są na zachodnim skraju Gminy Łabunie, nad rzeką Łabuńką, w obrębie Padołu Zamojskiego. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1435 roku. Wieś położona na płaskim pogórzu, po obu stronach prostej drogi. W przeszłości stał tu młyn z zabudowaniami dworskim oraz folwarkiem. Nazwa pochodzi od dużej liczby wierzb, które kiedyś się tam znajdowały. Wieś jako pierwsza w gminie była skomasowana. Przed komasacją wieś spłonęła prawie całkowicie. Przyczyną pożarów była gęsta zabudowa. W czasie II wojny światowej ludność częściowo spacyfikowano. 1943 roku wieś spalono podczas napadu partyzantów na osadników niemieckich. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. wieś liczyła 366 mieszkańców, w tym: 195 kobiet i 171 mężczyzn.

Wólka Łabuńska

Wólka Łabuńska położona jest na południowo-wschodnim skraju Gminy Łabunie, na pograniczu Grzędy Sokalskiej, Padołu Zamojskiego i Roztocza. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1507 roku. Wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. wieś liczyła 626 mieszkańców, w tym: 318 kobiet i 308 mężczyzn.³

---

³ www.labunie.com.pl

Dominującym typem struktury przestrzennej wsi na terenie gminy Łabunie jest ulicówka. Zabudowa poszczególnych miejscowości rozwija się bezpośrednio wzdłuż jednej z dróg, skupia się po obu jej stronach, jest zwarta i stosunkowo równomiernie rozmieszczona. Wsie tego typu mają kształt wydłużony, są wąskie, najczęściej posiadają tylko jedną ulicę, która jednocześnie jest miejscem koncentracji przestrzeni publicznej miejscowości.

W zagospodarowaniu gminnych gruntów zdecydowanie przeważają użytki rolne, które zajmują 66,42% powierzchni gminy. Lesistość obszaru (stosunek lasów do całkowitej powierzchni terenu) wynosi 4,16% i jest niższa od średniej dla kraju i średniej regionalnej.

Cechą charakterystyczną obszaru Gminy Łabunie jest fakt, iż bardzo duży udział w jego powierzchni posiadają łąki trwałe. Wynika to z faktu, iż na obszarze gminy występuje wiele terenów podmokłych, które nie nadają się do wykorzystania pod uprawy, natomiast tworzą dobre warunki dla rozwoju roślin polnych i trawiastych.

Wykres 1. Struktura użytków rolnych Gminy Łabunie (stan na 2010 r.)

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie GUS Bank Danych Lokalnych

3.2.3. Opis zasobów naturalnych⁴

W Gminie Łabunie udokumentowane zostało złożo torfu o powierzchni 724 ha i zasobach 12525 tys. m³. Złożo to zlokalizowane jest w większości na terenie gminy Zamość oraz miasta Zamość. Złożo to nie było eksploatowane, gdyż zostało wyłączone z bazy zasobowej kraju, ze względów gospodarczych. Ochrona polega na zachowaniu

⁴ Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Łabunie na lata 2006-2013

istniejących stosunków wodnych i wyłączeniu z lokowania funkcji przestrzennych negatywnie wpływających na złoże.

Środowisko przyrodnicze

Budowa geologiczna

Gmina Łabunie znajduje się w obrębie jednostki geologicznej zwanej Synklinorium Brzeżnym, należącym do sfałdowanych struktur Europy północno – zachodniej. W budowie geologicznej obszaru gminy zasadnicze znaczenie mają utwory górnej kredy (mastrychu), wykształcone głównie jako margle, rzadziej jako opoki i wapienie. Utwory kredowe zróżnicowane litologicznie posiadają różną odporność na niszczenie w wyniku procesów erozji i denudacji. W granicach gminy występują przeważnie utwory mniej odporne – margle górnokredowe. Skały kredowe występują powszechnie na zróżnicowanej głębokości: Majdan Ruszowski – 15 m, Łabunie -Reforma – 12 m, Wólka Łabuńska – 4 m, Łabuńki – 2 m, Łabunie 1 – 1,5 m, Bródek – 0,7 m. Generalnie stwierdza się najgłębsze zaleganie kredy w południowej części gminy (Roztocze Środkowe), naj płytsze w środkowej i północnej części (Padół Zamojski), z wychodniami nawet na powierzchni. Zasadnicze rysy

morfologiczne tego obszaru tworzyły się w okresie trzeciorzędu, kiedy w okresie ruchów dźwigających południowy obszar gminy został wyniesiony, a w wyniku procesów denudacyjnych wypreparowane zostało obniżenie obejmujące środkową i północną część gminy.

Utwory kredy przykryte są utworami czwartorzędowymi o zróżnicowanej miąższości, w zależności od morfologii terenu. Skały czwartorzędowe reprezentowane są przez utwory plejstocenu i holocenu. Utwory plejstoceńskie tworzą lessy, wykształcone w postaci pyłów piaszczystych i piasków gliniastych o zróżnicowanej miąższości (od 0,6 do 15,0 m) oraz utwory aluwialne – piaski. Lessy występują zwartymi kompleksami w południowej części gminy, a także w północnej i środkowej części, zajmując stosunkowo mniejsze powierzchnie. Utwory aluwialne (piaski rzeczne) występują w obrębie terasy akumulacyjnej Łabuńki, na południe od Barchaczowa i Bródka, a na mniejszych powierzchniach w Kolonii Łabunie i Ruszów – Kolonii.

Utwory holocenię reprezentowane są przez torfy w różnym stopniu rozłożenia, występujące w dolinie Łabuńki i obniżeniach bocznych oraz przez utwory deluwialne – piaski i namułki o niewielkiej miąższości, wypełniające suche dolinki.

Surowce mineralne

Na terenie gminy nie udokumentowano złóż surowców naturalnych, określone zostały jedynie obszary perspektywiczne występowania surowców ilastych okruchowych oraz opok marglistych i piasków kwarcowych.

Rzeźba terenu

Na terenie gminy cztery różne rzeźby terenu związane z położeniem gminy na obszarach dwóch różnych mezoregionów.

Typ rzeźby wytworzony w trzeciorzędzie, przemodelowany przez zlodowacenia, reprezentowany przez wyżynę denudacyjną średnią, zbudowaną z opok margli, miejscami pokrytych warstwą lessu. Wyżyna ma charakter niższych garbów o zboczach z niewielkimi, kilkustopniowymi nachyleniami, nie przekraczającym 5%. Wysokości bezwzględne zawierają się w przedziale 210 – 260 m n.p.m., względne dochodzą do 50 m. Rzeźba jest mało urozmaicona. Ten typ rzeźby obejmuje większą część gminy i jest charakterystyczny dla Padołu Zamojskiego. Typ rzeźby plejstoceńskiej, reprezentowany przez formy związane z erozyjno – akumulacyjną działalnością wód rzecznych i procesami denudacyjnymi oraz eolicznymi.

W typie tym wyróżnić można:

- wyżynę wysoką o charakterze garbu, położoną na wysokości 300 – 330 m n.p.m., pokryta warstwą lessu. Powierzchnia jej jest urozmaicona licznymi młodszymi formami, jak wąwozy, parowy i dolinki denudacyjne, z przewagą stoków i zboczy o zróżnicowanym nachyleniu,
- dolinki denudacyjne o zróżnicowanych wielkościach i głębokościach, przeważnie suche.

Typ rzeźby holocenińskiej, który jest reprezentowany przez:

- dolinę rzeki Łabuńki – o płaskiej powierzchni i zmiennej szerokości od około 150 m w górnym biegu do około 1800 m w zachodniej części gminy,
- dolinki boczne – obszary płaskie, podmokłe, wykorzystywane przez ciek, i
- wąwozy – stanowiące drobniejsze, przeważnie suche formy o wyraźnych elementach budowy, rozcinając formy powstałe w plejstocenie. Formy te występują na Rostoczu Środkowym w obszarach o znacznych deniwelacjach.

Typ rzeźby antropogenicznej – stanowiący na ogół formy drobne, w postaci rowów melioracyjnych, itp. Jednak ich wpływ na krajobraz jest niewielki.

Gleby

Na obszarze gminy dominują głównie grunty wytworzone z lessów o różnej miąższości. W gruntach tych dominuje przeważnie frakcja pylasta, przy minimalnej

zawartości piasku. Ten rodzaj gleb występuje głównie w miejscowościach: Wólka Łabuńska, Łabunie-Reforma, Majdan Ruszowski, które leżą w Roztoczańskiej części gminy.

Na lessach wykształciły się głównie gleby brunatne wyługowane i kwaśne. Na niewielkich powierzchniach występują także deluwia lessowe, gleby brunatne właściwe oraz gleby pseudobielicowe, sporadycznie spotykane są też czarnoziemy.

Gleby brunatne właściwe, lessowe, które zajmują niewielką powierzchnię na obszarze gminy wykazują budowę profilową zbliżoną do gleb brunatnych wyługowanych i kwaśnych. Mają jednak lepiej rozwinięty poziom akumulacyjny oraz korzystną strukturę o budowie gruzełkowej o znacznej trwałości. Ich właściwości chemiczne i biochemiczne są dobre.

Gleby pseudobielicowe wytworzone z lessu występują głównie na spłaszczeniach wierzchowinowych, w miejscach o słabym odpływie wód powierzchniowych. Cechą charakterystyczną dla tego typu gleb jest występowanie poziomego wymywania, powstającego m.in. w wyniku okresowego zawilgocenia górnych warstw gleby. Gleby pseudobielicowe są bardziej zakwaszone od gleb brunatnych, są również mniej zasobne w podstawowe składniki odżywcze. Charakteryzują się one mniejszą zawartością próchnicy, są również bardziej podatne na zaskorupianie.

Gleby czarnoziemne zajmują zaledwie 2,3 ha. Uważane są jednak za najlepsze gleby uprawne. Gleby te zasobne są w próchnicę i podstawowe składniki odżywcze. Skałą macierzystą, głównie w centralnej części gminy są skały kredowe. Na łagodnych garbach, przeważnie pozbawionych pokrywy osadów młodszych wykształciły się rędziny czarnoziemne i brunatne. Ten rodzaj gleb znajduje się na obszarze Padołu Zamojskiego i obejmuje wioski: Łabuńki, Barchaczów, Mocówka, Bródek, Łabunie, Ruszów i Wierzbie.

Gleby rędzinowe zajmują 2595,5 ha, co stanowi 46,1% powierzchni gruntów ornych. Gleby te charakteryzują się dużą zasobnością w próchnicę (od 2 do 4%), przyswajalny fosfor i potas, natomiast są słabo zasobne w przyswajalny magnez.

Na obszarze Gminy Łabunie występują także gleby wytworzone z piasków, zajmują one około 483 ha. Są to głównie gleby piaskowe całkowite lub niecałkowite, naglinowe, zaliczane są one do gleb brunatnych właściwych, wyługowanych i kwaśnych, pseudobielic, czarnych ziem właściwych i zdegradowanych. Gleby charakteryzują się silną przepuszczalnością, słabo rozwiniętą warstwą próchniczą.

Wody

Wody powierzchniowe

Gmina Łabunie położona jest w dorzeczu Wieprza i Bugu. Przez gminę przebiega dział wodny rozdzielający zlewnię Wieprza i Bugu, jednak większość obszaru gminy znajduje się na terenie zlewni Wieprza. Teren gminy odwadniany jest przez rzekę Łabuńkę, która bierze źródło w rejonie Łabuń. Obszar źródłowy rzeki Łabuńki stanowi płaskie obniżenie pocięte rowami melioracyjnymi, z których jeden stanowi górny odcinek rzeki. Rzędna terenu w okolicy źródła wynosi 222 m n.p.m., jej średni spadek wynosi ok. 1 ‰. Posiada on przebieg równoleżnikowy. Rzeką Łabuńką jest czwartym, co do wielkości dopływem Wieprza, większość jej dorzecza leży na obszarze Padołu Zamojskiego. Koryto rzeki zostało pogłębione oraz wyprostowane, a dolina osuszona w wyniku przeprowadzonych melioracji.

Poziom rzeki ulega podwyższeniu podczas gwałtownych roztopów, gdy grunt jest jeszcze zamrznięty. Ze względu na dużą wodochłonność podłoża ulewne deszcze w porze letniej nie powodują podwyższenia poziomu wody.

Źródła występujące w dolinie Łabuńki zlokalizowane są w rejonie Łabuń, Wierzbia i Ruszowa, na terenach łąkowych. Wydajność tych źródeł jest duża, jednak nie została ustalona ich wartość.

Na terenie gminy występują także wody powierzchniowe stojące, są to stawy rybne „HAS” oraz „Błonka”. Stawy te mają powierzchnię odpowiednio 74,82 ha oraz 45,9 ha.

Kompleks stawów „HAS” składa się z siedmiu stawów, z których największe mają powierzchnię 25,1 ha - staw Nr 5 i 18,0 ha - staw Nr 4, natomiast pozostałe mają powierzchnię: staw Nr 1 - 2,2 ha, staw Nr 2 - 6,0 ha, staw Nr 3 - 9,96 ha, staw Nr 6 - 6,66 ha, staw Nr 7 - 7,38 ha.

Staw rybny „Błonka” składa się z dwóch stawów o powierzchni 9,0 ha i 36,0 ha. Obydwa kompleksy są własnością Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, a znajdują się w posiadaniu Gospodarstwa Rybackiego w TOPORNICA Sp. z o.o. Lipsko 18.

Wody podziemne

Gmina Łabunie wg podziału T. Wilgata położona jest w obrębie II regionu hydrograficznego, obejmującego Roztocze oraz centralną i zachodnią część Wyżyny Lubelskiej. Charakterystyczną cechą II regionu hydrograficznego jest bardzo mała gęstość sieci wodnej. W regionie tym duża koncentracja zjawisk wodnych występuje jedynie w nielicznych dolinach rzecznych, występują także duże połacie bezwodne w międzyrzeczach. Stosunkowo mała zasobność w wodę tego regionu wynika z łatwości przenikania wód opadowych i roztopowych do niższych warstw gleby, które odznaczają

się dużą zasobnością wodną. Obszar gminy znajduje się w obrębie jednostki hydrologicznej, regionu Lubelsko – Radomskiego, w podregionie Lubelskim i Rztoczańskim. Główny poziom wodonośny związany jest z utworami kredowymi i czwartorzędowymi.

Kredowy poziom wodonośny

W kredowym poziomie wodonośnym występuje duża zasobność wodna, gdyż stanowi on główny zbiornik wód podziemnych Niecka Lubelska – Chełm – Zamość, należący do głównych zbiorników wód podziemnych w Polsce. Wody poziomu kredowego występują w skałach o dużej porowatości, w których nie ma jednak możliwości swobodnego przepływu wody, ze względu na małe ilości występujących porów.

Wody w tym poziomie przemieszczają się głównie szczelinami skalnymi, powstałymi w wyniku spękań tektonicznych oraz spękań wietrzeniowych. Występujące spękania ułatwiają infiltrację wód, co zwiększa możliwość zanieczyszczenia zbiornika.

Głębokość występowania zwierciadła wody jest zróżnicowana i występuje na poziomie od 30 do 50 m p.p.t. Na zboczach i obniżeniach zwierciadło wody występuje na mniejszej głębokości, tj. od kilku do kilkunastu metrów. Powierzchnia zwierciadła na ogół jest zgodna z głównymi rysami morfologii terenu. Miąższość wodonośnej warstwy kredowej jest zróżnicowana i wynosi od kilku do kilkunastu metrów. Wody kredowe są słabo zmineralizowane.

Czwartorzędowy poziom wodonośny

W poziomie czwartorzędowym występują głównie osady aluwialne i fluwioglacjalne, w postaci piasków, żwirów, utworów pylastych i pyłów piaszczystych wypełniających obniżenia, głównie obniżenia rzeczne doliny rzeki Łabuńki. Średnia grubość warstwy wodonośnej wynosi kilka do kilkunastu metrów. Wody czwartorzędowe posiadają łączność z wodami poziomu kredowego, a także z wodami powierzchniowymi, zasilane są przez infiltrujące opady atmosferyczne. W poziomie tym występują dość duże wahania stanu wód. Jakość wód w poziomie czwartorzędowym jest niższa od wód kredowych, zawierają większe ilości związków żelaza i manganu oraz innych składników, np. Związków azotowych, wykazują również zawartość związków bakteryjnych.

Klimat

Gmina Łabunie znajduje się w zasięgu lubelsko – zamojskiego regionu klimatycznego, który cechuje się dominacją wpływów kontynentalnych z długim latem (98 dni) i długą zimą (97 dni).

Klimat lokalny modyfikowany jest przez warunki fizjograficzne, jak: rzeźba terenu, głębokość zalegania wód gruntowych, występowanie wód powierzchniowych, rodzaj podłoża oraz przez szatę roślinną. Wpływ tych powyższych czynników ma szczególnie wpływ w okresach pogody pochmurnej i bezwietrznej.

Temperatura

Średnia roczna temperatura na obszarze gminy wynosi $t = 7,2$ °C, w okresie chłodnym wynosi $t = - 1$ °C, w okresie ciepłym $t = 13$ °C. Okres wegetacyjny wynosi około 203 dni i jest wartością średnią długości okresu wegetacyjnego w kraju. Obszar gminy cechuje się występowaniem przygruntowych przymrozków. Pierwsze przymrozki mogą wystąpić już 20 września, ostatnie 20 maja.

Opady atmosferyczne

Na obszarze gminy średnia roczna suma opadów wynosi około 600 mm, w półroczu zimowym jest to 200 do 225 mm, w półroczu letnim natomiast około 400 mm. Na okres wegetacyjny przypada 400 do 425 mm. Opady w tym obszarze nie są wysokie, zróżnicowana jest natomiast ilość opadów w okresach letnim i zimowym. Pierwsze opady śniegu pojawiają się w listopadzie, pokrywa śniegowa natomiast pojawia się przeciętnie w połowie grudnia i trwa do połowy marca.

Wiatry

Na obszarze gminy przeważają wiatry z kierunków zachodnich, południowo – zachodnich i północno – zachodnich, stanowią one około 50% udziału wszystkich wiatrów. Wiatry z północy oraz z północnego wschodu nie przekraczają łącznie 15% wiatrów. Dość znaczny jest udział ciszy na tym obszarze, stanowi on około 10% na terenach otwartych.

Zachmurzenie

Obszar Gminy Łabunie leży w obszarze o najmniejszym zachmurzeniu w Polsce. Średnie roczne zachmurzenie wynosi 6,3 do 6,6 w 11 stopniowej skali pokrycia nieba, usłonecznienie sięga 46 do 50% usłonecznienia względnego. Najwyższe wartości usłonecznienia względnego występują w sierpniu i wrześniu. Średnia wartość usłonecznienia względnego w okresie wegetacyjnym wynosi 46%.

Szata roślinna

Według podziału geobotanicznego Gmina Łabunie położona jest w Krainie Wyżyny Lubelskiej, w Okręgu Subwołyńskim, w podokręgach: Padołu Zamojskiego, Grzędy Łaszczowskiej oraz w Krainie Roztocza w okręgu Roztocza Środkowego, podokręgu Tomaszowskim.

Szata roślinna jest zróżnicowana i zależna od warunków geomorfologicznych oraz glebowych. W południowo – wschodniej, południowej i północno – zachodniej części gminy występują większe kompleksy leśne w postaci siedlisk typu świeżego, lasu mieszanego świeżego oraz boru mieszanego świeżego. Siedliska lasowe mają przewagę nad siedliskami borowymi. Gatunkami lasotwórczymi są głównie: buk, grab, osika, sosna, brzoza, jodła, jesion, świerk, olcha.

Na terenie Gminy Łabunie wyróżniamy cztery zasadnicze grupy leśne:

- Lasy na siedliskach lasu świeżego, z drzewostanem w wieku powyżej 40 lat, są to lasy o dużej różnorodności gatunkowej, posiadające duże walory krajobrazowe. Porastają one tereny o dużych spadkach w południowo – wschodniej i zachodniej części gminy (Roztocze Środkowe). Lasy te pełnią funkcję glebochronną i podlegają ochronie.
- Lasy o małych powierzchniach na siedliskach lasu świeżego, o drzewostanach liściastych, porastają one wąwozy lessowe na Roztoczu Środkowym. Lasy te również pełnią funkcję glebochronną i z tego względu objęte są ochroną.
- Lasy na siedliskach świeżych, występuje tu przewaga lasu świeżego, występuje las mieszany oraz nieznaczna powierzchnia boru mieszanego, świeżego. Drzewostan występujący w tych lasach w wieku powyżej 40 lat.
- Lasy na siedliskach boru mieszanego świeżego w rejonie wsi Bródek. Są to lasy młode zajmujące stosunkowo niewielką powierzchnię.

Na znacznych powierzchniach lasów naturalnych nastąpiło wtórne zalesienie. Na obszarach tych dominuje sosna.

Na terenie gminy, w jej wschodniej części znajduje się rezerwat leśno – stepowy „Łabunie”. Zaliczony on został do ostoi przyrody w programie CORINE, ze względu na występujące tutaj, chronione zbiorowiska kserotomiczne i stepowe. Występują tu gatunki takie jak: ciemiężca czarna, goryczka orzęsiona i krzyżowa, obuwik pospolity, miłek wiosenny, oman wąskolistny, ostrożeń pannoński, wiśnia karłowata, len złoty i inne.

Na terenie gminy występują także zespoły łąkowe, głównie w dolinie Łabuńki. W wyniku melioracji naturalne łąki przekształcone zostały na łąki kośne, na których rosną przeważnie trawy tj.: wiązówka błotna, ostrożeń warzywny, sitowie leśne i inne.

W okolicach zbiorników wodnych występuje roślinność szuwarowa. Zbocza dolin, wąwozów oraz skarp lessowych porośnięte są przez roślinność stepową, światło i wapnolubną, wśród których występują: koniczyny, bodziszek czerwony, cieciora pstra, stanowiące zespoły muraw oraz wisienka karłowata, ligustr pospolity, dereń świdwa, szakłach pospolity, tarnina i inne stanowiące roślinność zaroślową.

Na terenach tych znaczącą rolę odgrywają również zadrzewienia śródpolne, grupowe oraz jednostkowe.

Oprócz wyżej wymienionych typów roślinności występuje tu również roślinność przekształcona przez człowieka w sposób bezpośredni lub pośredni. Do roślinności tej należą okazy występujące na polach uprawnych. Są to: rośliny uprawne okopowe i zbożowe oraz roślinność występująca w zrębach leśnych na nieużytkach oraz ścieżkach i przydrożach reprezentowana przez: rdest, jaskółcze ziele, szalwię okółkową, łubin twardy, wierzbę iwę i inne.

Fauna

Na terenie gminy występująca fauna jest różna, w zależności od rodzaju siedlisk. Wyróżniamy tutaj trzy podstawowe typy siedlisk, tj.:

- fauna leśna,
- fauna łąkowo – zaroślowa,
- fauna kserotermiczna.

Wśród fauny leśnej wyróżnić możemy takie gatunki jak: sarna, jeleni, dzik, zając, drapieżne z rodziny łasicowatych.

Fauna łąkowa zaroślowa reprezentowana jest przez liczne gatunki ptaków wodno – błotnych, których występowanie przesądziło o zaliczeniu tych terenów do programu ochrony CORINE.

Fauna kserotermiczna reprezentowana jest przez trzmiela stepowego, pokrzewkę ciernistą, ryjkowce oraz owady pszczołowate.

Występujące na terenie gminy warunki topograficzne mają duży wpływ na utrzymanie ciągłości występowania wielu gatunków fauny oraz jej dużej różnorodności.

Rezerwat leśno-stepowy

Rezerwat leśno-stepowy „Łabunie” o powierzchni 108,54 ha, utworzony 5.IX.1959 r. położony jest na terenie wsi Dąbrowa, Gmina Łabunie. Rezerwat ten jest jednym z największych w Polsce obiektów przeznaczonych do ochrony roślinności stepowej, przy czym cechą charakterystyczną jest tutaj występowanie muraw kserotermicznych (roślinność sucha i ciepłolubnych) na względnie płaskim terenie w mozaice pomiędzy zbiorowiskami leśnymi.

Wśród roślin dominują:

- miłek wiosenny,
- oman wąskolistny,
- len złocisty,
- ciemiężca czarna.

Typowo stepowymi są również:

- storczyk kukawka,
- obuwik pospolity,
- pierwiosnka lekarska,
- zawilec wielkokwiatowy.

3.2.4. Opis zasobów kulturowych

Na terenie gminy występują liczne zabytki architektury o znaczeniu historycznym, w tym związane z kultem religijnym. Wszystkie zabytki objęte są ochroną konserwatorską.

Do najważniejszych zabytków należą:

1. Zespół obiektów rzymsko-katolickiego kościoła parafialnego p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej i św. Dominika: w Łabuniach:

- kościół wraz z urządzeniem wnętrza z 1605 r.;
- kaplica, dzwonnica – 1789 r.;
- ogrodzenie z dwiema kapliczkami, dwiema bramami, osiemnastoma barokowymi figurami – 1763 r.;
- cmentarz kościelny z kapliczką i drzewostanem.

2. Zespół pałacowo - parkowy w Łabuniach:

- pałac – 1740–1760 r.;
- dwie oficyny – poł. XVIII w.;
- pawilon zachodni tzw. „Kasztelanka” – 1776 r.;
- zabudowania gospodarcze łączące się z pawilonem, wraz z murem i bramą wjazdową – 1775–1776 r.;
- dziedziniec honorowy przed pałacem;
- regularne założenie ogrodowe za pałacem – poł. XVIII w.

3. Zespół pałacowo – parkowy w Łabuńkach:

- pałac wraz z wystrojem architektonicznym wnętrza – pocz. XIX w.;
- park – 1 poł. XIX w.

Pośrednią ochroną konserwatorską objęto:

Obiekty i obszary zabytkowe, dobra kultury znajdujące się w ewidencji służb konserwatorskich oraz Urzędu Gminy Łabunie:

1. Łabunie:

- cmentarz grzebalny rzym. – kat. z połowy XIX w., czynny;
- budynek gorzelni murowany z końca XIX w.;
- kamienna figura św. Jana Nepomucena z pocz. XX w.;
- figura Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia z pocz. XX w.;
- zespół folwarczny z dworem - ob. dom dziecka – z istniejącym drzewostanem
- drewniany budynek młyna elektrycznego z 1930 r.;
- murowany budynek spichlerza z 1866 r.;
- park leśny z cmentarzem – 6 grobów rodziny Szeptyckich i 40 mogił ziemnych sióstr zakonnych oraz krzyżem fundacyjnym z 1928r. w zespole pałacowo – parkowym.

2. Łabuńki:

- cmentarz prawosławny z XIX w. – nieczynny;
- cmentarz wojenny z I wojny światowej – nieczynny;
- dwie oficyny murowane w zespole pałacowo – parkowym.

Parafia

Pierwszy kościół drewniany został wybudowany w 1435 roku przez Adama Łabuńskiego. W XVI wieku Oleśnicy wystawili tutaj kościół murowany odnowiony na początku XVII wieku oraz dzwonnicy murowanej z 1789 roku, murowanego budynku galerii tzw. cel z 1901 roku, murowanego ogrodzenia z kapliczkami i 22 kamiennymi rzeźbami świętych. W 1605 roku kościół został konsekrowany przez biskupa chełmskiego Jerzego Zamoyskiego i otrzymał wezwania Matki Bożej Szkaplerznej i św. Dominika. Kościół ten po wielu przebudowach istnieje do dziś. Jest to świątynia murowana z cegły i kamienia jednonawowa w stylu renesansu lubelskiego. We wnętrzu kościoła znajdują się drewniany ołtarz główny z końca XIX wieku z obrazami Matki Boskiej Szkaplerznej oraz św. Antoniego, który przeniesiono z klasztoru w Radeczniczy w 1866 roku. Kościół posiada dziesięciogłosowe organy zakupione w 1896 roku.

Cmentarz

Cmentarz rzymskokatolicki obecny cmentarz grzebalny został wytyczony w połowie XIX wieku. Założono go na planie wydłużonego czworokąta o powierzchni 2,12 ha. Dwie alejki biegnące od bramy w kierunku północnym dzielą cmentarz na trzy

kwatery. W kwaterze środkowej, będącej innymi mogiłami żołnierzy poległych w 1939 roku. XIX w. Dwóch oficyn oraz parku.

Na terenie Gminy Łabunie wciąż kultywowane są lokalne tradycje i obyczaje, głównie poprzez działalność amatorskich zespołów śpiewaczych oraz celebrowanie ludowych świąt i uroczystości. Sprzyja to budowaniu poczucia tożsamości lokalnej społeczności oraz wykształcania jej związku z miejscem zamieszkania. Ponadto, kultywowanie lokalnej tradycji i przekazywanie niematerialnych zasobów kulturowych ułatwia integrację lokalnej społeczności oraz wzbogaca miejscową kulturę, co pozwala na stymulowanie pozytywnych zjawisk społecznych.

Gminne zasoby kulturowe mają przede wszystkim znaczenie lokalne i regionalne. Umożliwiają poznanie historii, tradycji i wytworów kultury mieszkańców tej części Lubelszczyzny. Jednocześnie wzmacniają także atrakcyjność turystyczną gminy i mogą stanowić czynnik zachęcający turystów do odwiedzenia gminy.

3.3. Sfera społeczna

3.3.1. Demografia

3.3.1.1. Gęstość zaludnienia, liczba ludności i dynamika zmian

Gęstość zaludnienia Gminy Łabunie wynosi 72 osoby na km². Jest ona większa od średniej dla powiatu zamojskiego i mniejsza od średniej dla województwa lubelskiego. Wskaźnik ten przyjmuje wyższą wartość, niż średnia dla obszarów wiejskich regionu.

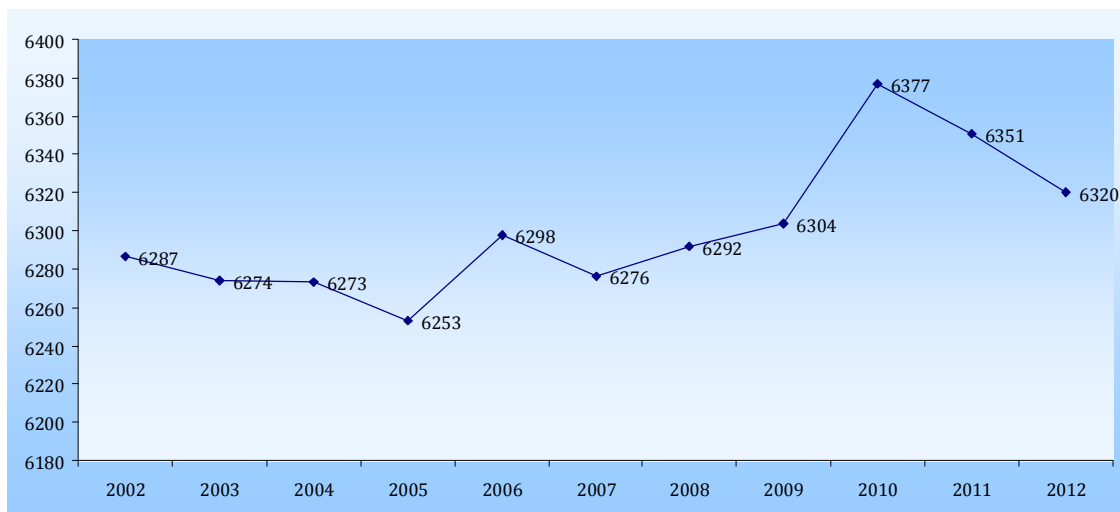
Tabela 1. Porównanie gęstości zaludnienia w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim, województwie lubelskim i na obszarach wiejskich województwa lubelskiego w 2012 r.

Gęstość zaludnienia (w os./km ²)			
Woj. lubelskie	Woj. lubelskie - obszary wiejskie	Powiat zamojski	Gmina Łabunie
86	48	59	72

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Dane udostępnione w Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, dzięki którym możliwe jest zbadanie trendów dotyczących kształtowania się liczby ludności w większym przedziale czasowym, wskazują na to, iż liczebność populacji Gminy Łabunie w latach 2002-2010 (poza rokiem 2005 i rokiem 2007) zwiększała się, natomiast od roku 2011 na terenie Gminy Łabunie następuje spadek liczby ludności.

Wykres 2. Liczba mieszkańców Gminy Łabunie w latach 2002-2012 według faktycznego miejsca zamieszkania (stan na 31.12.2012 r.)

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Ogółem, w badanym okresie liczba mieszkańców Gminy Łabunie wzrosła o 33 osoby. Najwięcej osób ubyło w roku 2012 (31 os.), w 2010 r. liczba mieszkańców wzrosła o 73 osoby.

Tabela 2. Porównanie liczby ludności w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim, województwie lubelskim i na obszarach wiejskich województwa lubelskiego w 2012 r.

Wyszczególnienie	Województwo lubelskie	Obszary wiejskie woj. lubelskiego	Powiat zamojski	Obszary wiejskie powiatu zamojskiego	Gmina Łabunie
Liczba mieszkańców	2 165 651	1 160 444	109 522	97 807	6 320
Udział mieszkańców Gminy Łabunie w liczbie mieszkańców poszczególnych jednostek (w %)	0,29%	0,54%	5,77%	6,46%	-

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Jak wynika z powyższego zestawienia, mieszkańcy Gminy Łabunie stanowią 5,77% mieszkańców powiatu zamojskiego oraz 0,29% mieszkańców województwa lubelskiego. Ludność Gminy Łabunie posiada również 0,54% udział w liczbie mieszkańców obszarów wiejskich województwa lubelskiego i 6,46% udział w liczbie mieszkańców obszarów wiejskich powiatu zamojskiego.

3.3.1.2. Przyrost naturalny

W 2012 roku w Gminie Łabunie współczynnik przyrostu naturalnego, wyrażony jako różnica pomiędzy liczbą urodzeń a liczbą zgonów na 1000 ludności, wynosił 0. Wartość tego wskaźnika była wyraźnie wyższa, niż średnia dla powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego, co oznacza, że stosunek urodzeń do zgonów był bardziej korzystny w Gminie Łabunie, niż w regionie i powiecie.

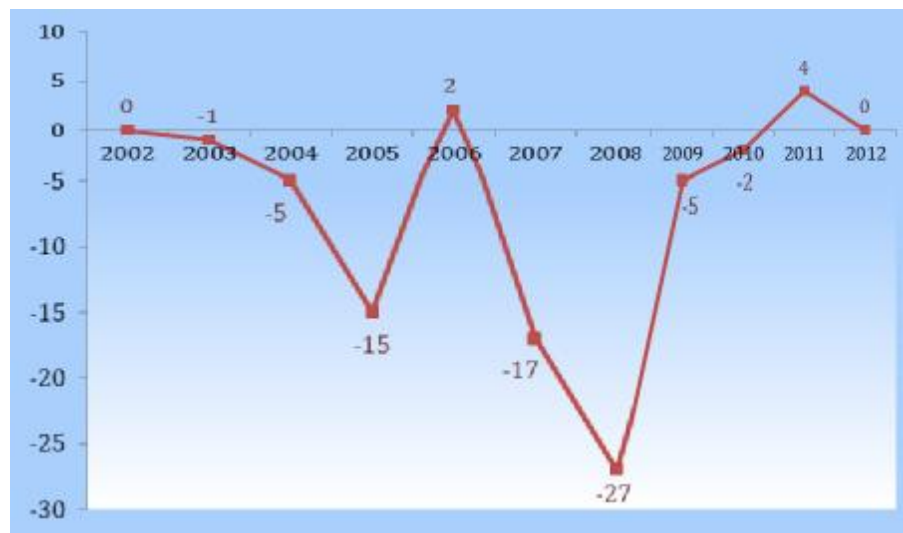
Tabela 3. Porównanie przyrostu naturalnego w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim i w województwie lubelskim w 2012 r.

Przyrost naturalny (na 1000 ludności)		
Woj. lubelskie	Powiat zamojski	Gmina Łabunie
-1348	-372	0

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

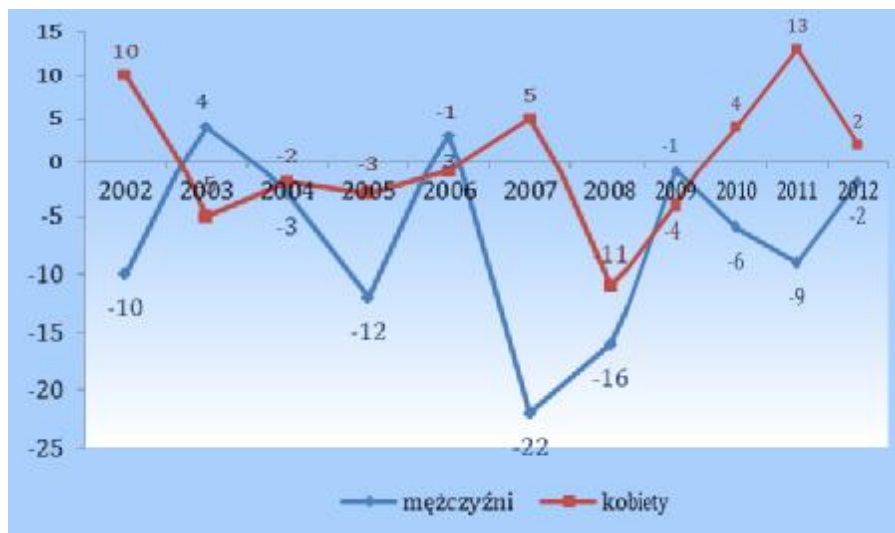
W latach 2002-2012 przyrost naturalny w Gminie Łabunie był zmienny. Na początku badanego okresu (2002-2005) oraz w latach 2007-2008 i w roku 2012 wykazywał tendencje spadkowe natomiast w roku 2006 oraz w latach 2009-2011 wartość wskaźnika rosła. Warto zauważyć, że w badanym okresie (poza rokiem 2006 i 2011 – wartości dodatnie, rok 2002, 2012 – wartość 0) wskaźnik przyrostu naturalnego był ujemny, co oznacza, iż w większości lat na terenie gminy liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń.

Wykres 3. Przyrost naturalny w Gminie Łabunie w latach 2002-2012

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wykres 4. Przyrost naturalny w Gminie Łabunie w latach 2002-2012 wg płci

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Jak wynika z powyższego wykresu w badanym okresie korzystniej kształtował się wskaźnik przyrostu naturalnego w przypadku kobiet. Przyrost naturalny jest jednym z głównych czynników wpływających na liczbę ludności gminy.

3.3.1.3. Ruch migracyjny

Na ruch migracyjny na terenie Gminy Łabunie składa się kilkadziesiąt zameldowań i wymeldowań rocznie. W okresie 2002-2012 największą liczbę zameldowań odnotowano w 2006 roku (109), natomiast najwięcej osób wymeldowało się w roku 2011 (85). Średnioroczna liczba zameldowań wynosiła 72, natomiast wymeldowań – 66. Stanowiło to odpowiednio 1,15% oraz 1,06% średniej liczby mieszkańców w badanym okresie.

Tabela 4. Liczba zameldowań i wymeldowań na terenie Gminy Łabunie w latach 2002-2012

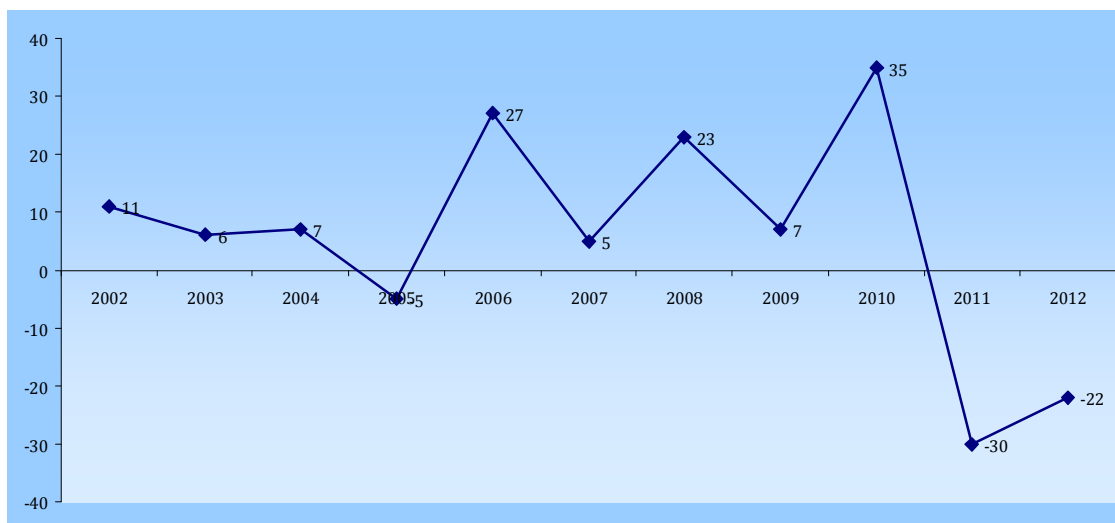
Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
zameldowania ogółem	56	75	72	68	109	94	75	60	95	55	37
wymeldowania ogółem	45	69	65	73	82	89	52	53	60	85	59

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Saldo migracji (różnica pomiędzy liczbą zameldowań a wymeldowań) w latach 2002-2012 cechowało się dużą zmiennością, przyjmowało zarówno wartości dodatnie, jak i ujemne. Oznacza to, że migracje nie zawsze miały wpływ na wahania liczby

mieszkańców, przy czym znacznie częściej napływ ludności przewyższał jej odpływ, co wzmacniało tendencje wzrostowe liczebności mieszkańców gminy w latach 2002-2010.

Wykres 5. Saldo migracji Gminy Łabunie w latach 2002-2012

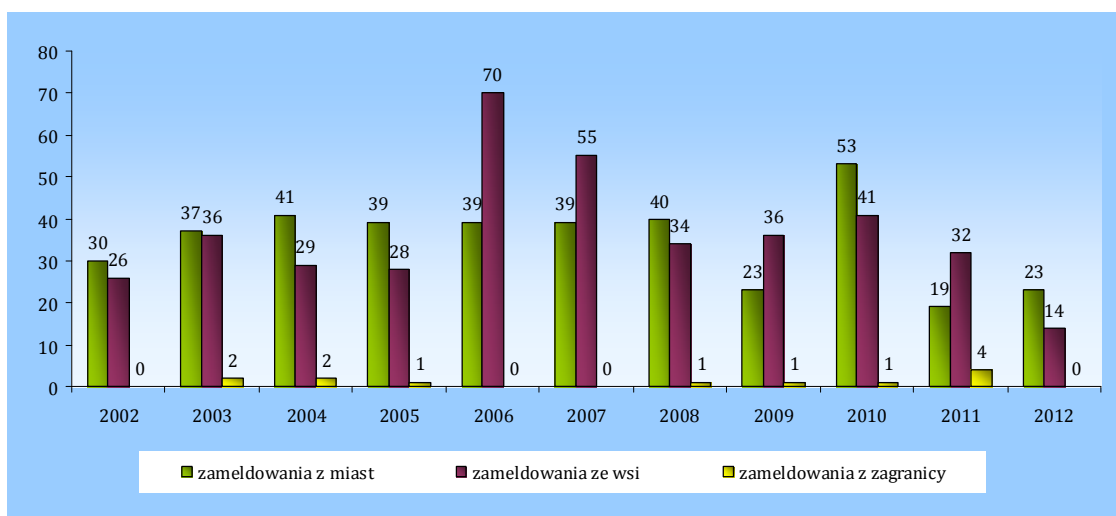

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Najmniej korzystnie saldo migracji prezentowało się w roku 2011, gdy o 30 osób więcej opuściło obszar gminy, niż do niej przybyło. Najkorzystniejszą różnicę pomiędzy liczbą wyjazdów a przyjazdów odnotowano w 2010 roku, gdy saldo migracji wynosiło 35.

W podziale poszczególnych migracji ze względu na ich kierunek, charakterystyczną cechą jest fakt, iż ludność napływająca na obszar gminy to zarówno ludność pochodząca ze wsi, jak również z miast. Żaden z tych kierunków migracji na obszar gminy w ostatnich latach nie dominuje wyraźnie, o czym świadczy kształtowanie się liczby zameldowań pod względem ich kierunku. W latach 2002-2012 przez siedem lat odnotowano więcej zameldowań z miast, przez cztery – ze wsi. Znikomą część migracji stanowią przyjazdy zza granicy.

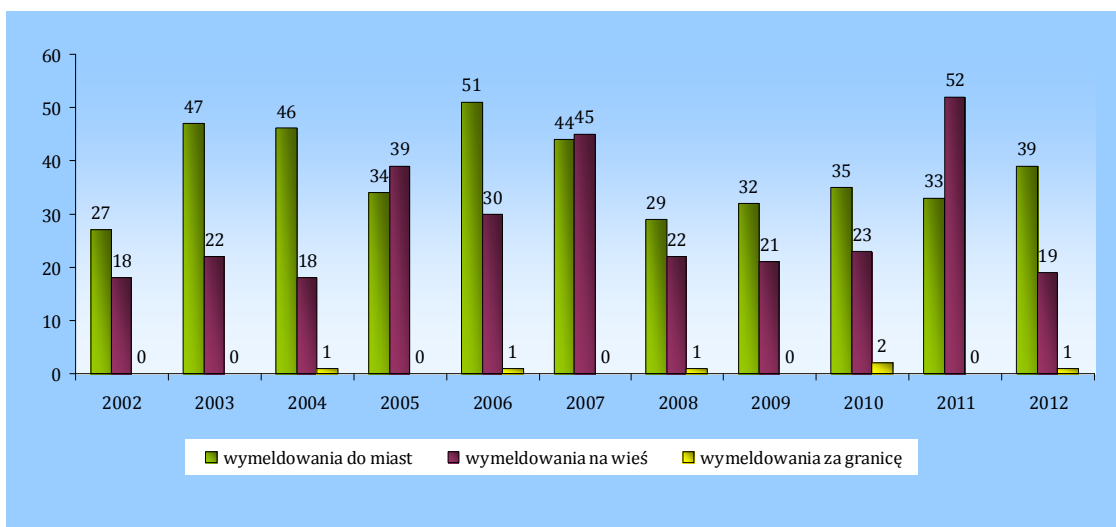
Wykres 6. Liczba zameldowań w Gminie Łabunie w latach 2002-2012 wg kierunku

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W migracjach odpływowych bardziej zaznacza się dominacja jednego z kierunków – mieszkańcy Gminy Łabunie częściej emigrują do miast, niż na wieś.

Wykres 7. Liczba wymeldowań w Gminie Łabunie w latach 2002-2012 wg kierunku

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

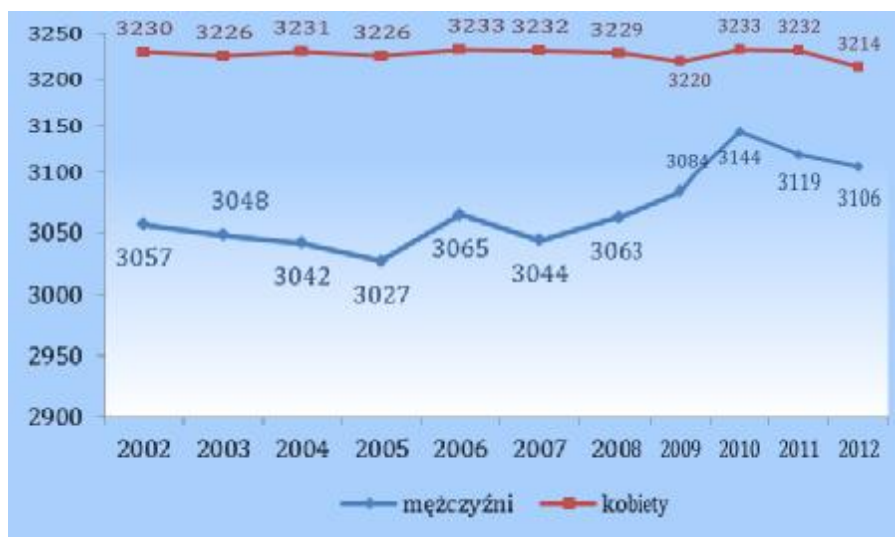
Powyższe dane dotyczące ruchu migracyjnego na terenie gminy obejmują jedynie liczbę tych mieszkańców, którzy oficjalnie zmienili miejsce swojego zamieszkania. W przypadku takich gmin jak Łabunie – wiejskich, o charakterze rolniczym, położonych stosunkowo niedaleko ośrodka miejskiego – na sferę demograficzną i kształtowanie się liczby ludności duży wpływ mają migracje nieoficjalne. Zjawisko to objawia się przede

wszystkim w takich sytuacjach, w których mieszkańcy od wielu lat przebywają (np. w celach zarobkowych lub edukacyjnych) poza obszarem gminy, natomiast pozostają w niej oficjalnie zameldowani. W przypadku Gminy Łabunie najpopularniejszym kierunkiem migracji tego typu jest miasto Zamość oraz miasto Tomaszów Lubelski. Miasta te są ważnymi ośrodkami edukacyjnymi, gospodarczymi oraz kulturalnymi. Na wyjazd bez zmiany miejsca zamieszkania decydują się przede wszystkim ludzie młodzi, mobilni, wykształceni lub kształcący się, poszukujący zarówno pracy, jak również wyższego standardu życia. Należy przyjąć, iż po uwzględnieniu migracji nieoficjalnej, jej poziom będzie wyższy, a saldo – bardziej niekorzystne.

3.3.1.4. Struktura wiekowa ludności

Zgodnie z danymi opublikowanymi w Banku Danych Lokalnych GUS, na terenie Gminy Łabunie w 2012 roku liczebnie dominowały kobiety – stanowili 50,85% ludności. Przewaga liczebna kobiet nad mężczyznami występuje w całym badanym okresie (2002-2012). W okresie 2002-2012 liczba mężczyzn podlegała wahaniom, natomiast liczba kobiet utrzymywała się na stałym poziomie. Na terenie Gminy Łabunie występują znaczne dysproporcje w liczbie kobiet i mężczyzn, wahania obu wskaźników nie są gwałtowne, natomiast dominacja liczebna kobiet nad mężczyznami jest bardzo duża.

Wykres 8. Liczba ludności (kobiet i mężczyzn) w Gminie Łabunie w latach 2002-2012

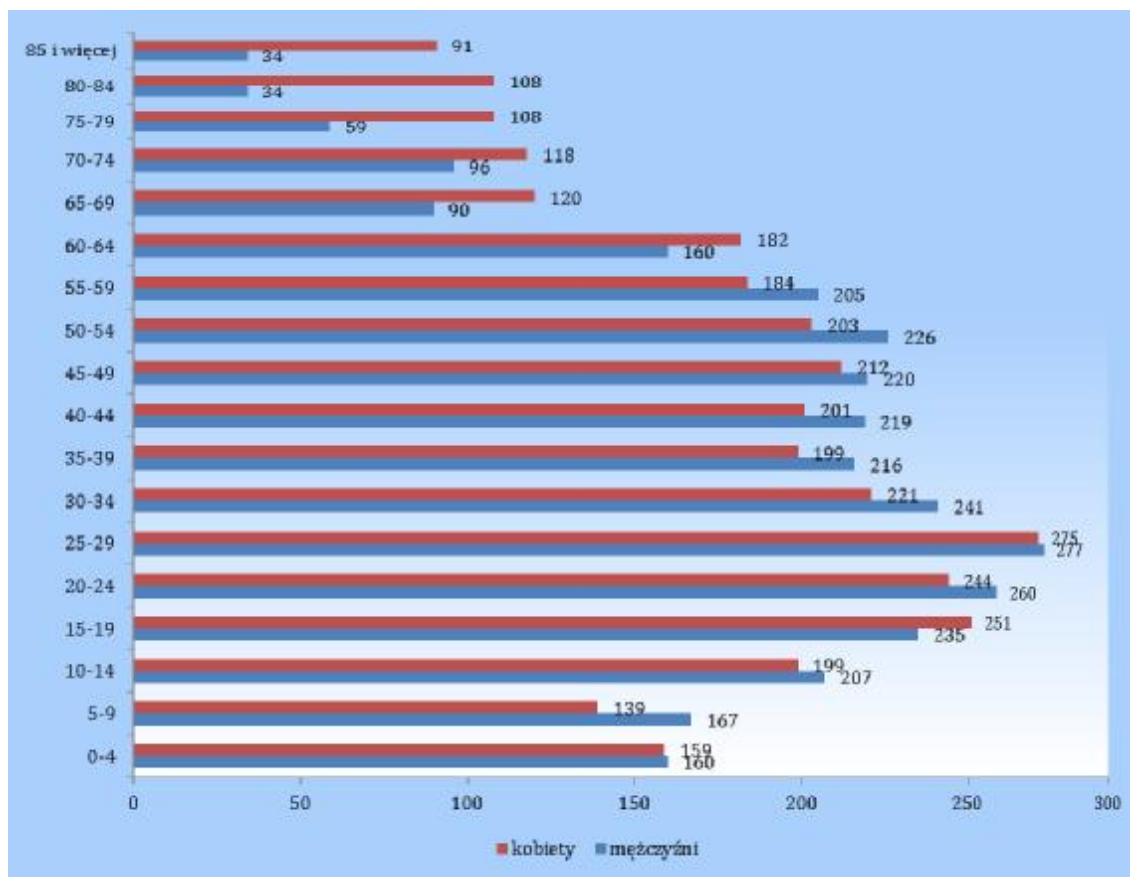

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W podziale ludności ze względu na poszczególne przedziały wiekowe najliczniejszą grupę mieszkańców Gminy Łabunie stanowią osoby w wieku 25-29 lat (8,73% ludności). Nieco mniej liczebne lecz również wyróżniające się w strukturze ludności są grupy osób

w wieku 20-24 lat (7,97%), 15-19 lat (7,69%), 30-34 lat (7,31%). Korzystną cechą struktury ludności ze względu na wiek jest fakt, iż najliczniejszą grupę mieszkańców Gminy Łabunie stanowią ludzie młodzi (przed 30-tym rokiem życia). Pozytywną właściwością struktury demograficznej jest także to, że grupy ludzi w przedziałach wiekowych przed 30-tym rokiem życia są stosunkowo liczne. Ogółem, mieszkańcy w wieku 0-29 lat stanowią 40,71% ludności gminy. Takie kształtowanie się liczebności populacji w poszczególnych przedziałach wiekowych ogranicza rozwój zjawiska starzenia się lokalnej społeczności.

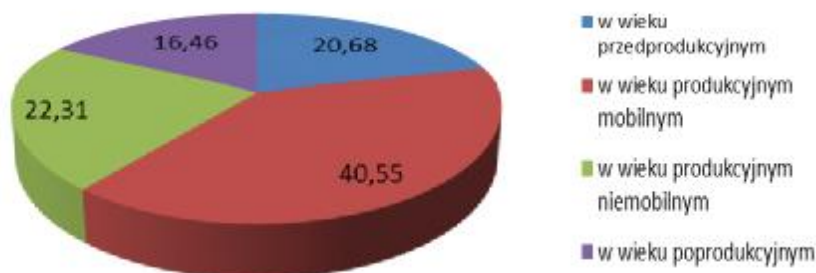
Wykres 9. Liczba ludności Gminy Łabunie w poszczególnych przedziałach wiekowych w 2012 r.

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Pod względem ekonomicznych grup wieku, w strukturze mieszkańców dominują osoby w wieku produkcyjnym mobilnym. Stanowią one 40,55% ogółu ludności. Bardzo zbliżone liczebnie są grupy mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku produkcyjnym niemobilnym.

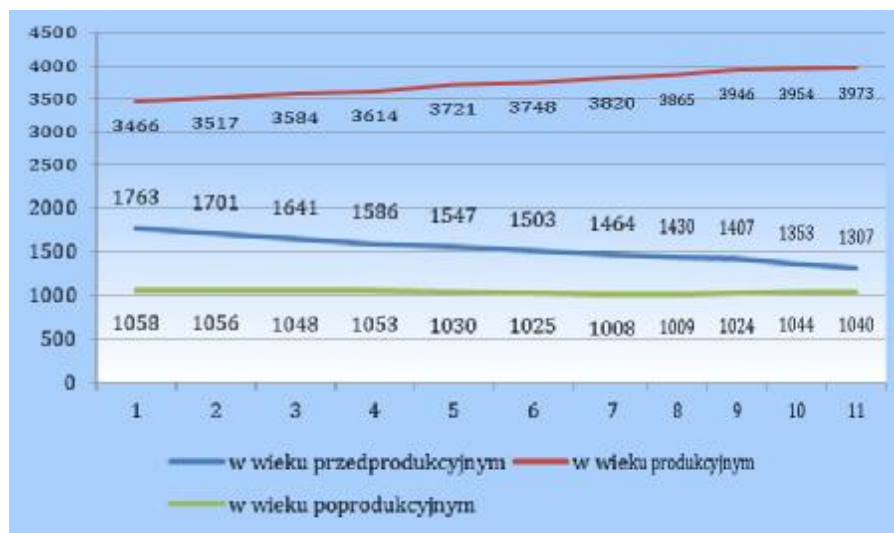
Wykres 10. Struktura ludności Gminy Łabunie według ekonomicznych grup wieku w 2012 r. (w%)

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Niezwykle istotne jest zbadanie, w jaki sposób kształtuje się liczebność osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym w dłuższym okresie, by ocenić, czy są to korzystne, czy niekorzystne trendy. Zmiany liczebności poszczególnych grup ekonomicznych w latach 2002-2012 zaprezentowano w poniższym wykresie:

Wykres 11. Struktura ludności Gminy Łabunie według ekonomicznych grup wieku w latach 2002-2012

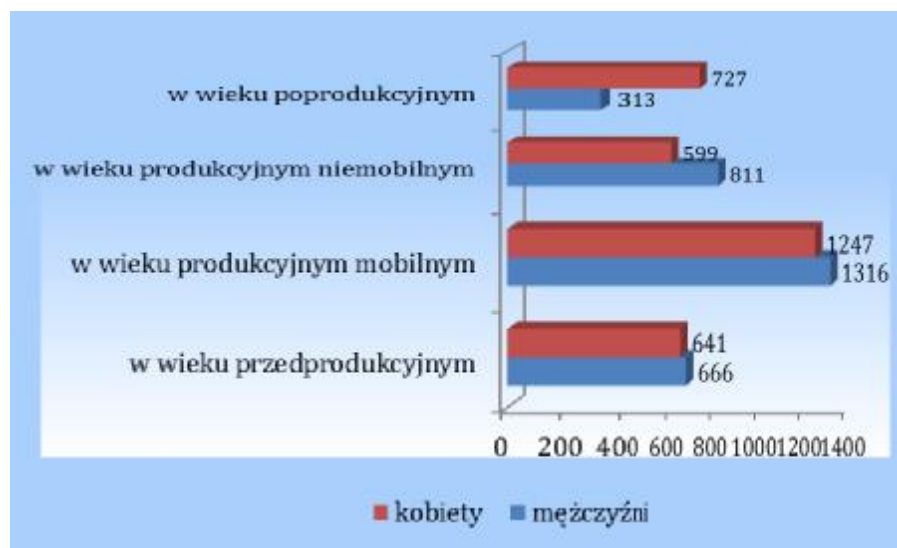
Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Jak wynika z powyższych danych, liczba osób w wieku przedprodukcyjnym ulegała stałemu zmniejszeniu, liczba osób w wieku poprodukcyjnym utrzymywała się na stałym poziomie, natomiast wzrastała liczba osób w wieku produkcyjnym. Kształtowanie się liczby ludności w poszczególnych ekonomicznych grupach wiekowych świadczy o tym, iż zjawisko starzenia się lokalnej społeczności na terenie gminy będzie się rozwijać. Osoby w wieku produkcyjnym, których liczba obecnie rośnie, w przyszłości zasilać będą grupę osób w wieku poprodukcyjnym. Gdy to nastąpi, liczba osób w wieku poprodukcyjnym przestanie spadać, zacznie wykazywać tendencje wzrostowe.

Natomiast ubytek w liczbie osób w wieku produkcyjnym nie będzie zrównoważony przez dopływ mieszkańców będących obecnie w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym, gdyż będzie ich zbyt mało, a ich liczba będzie dalej spadać, o czym świadczy fakt, iż niska jest liczebność grup najmłodszych. W związku z tym, iż dużą grupę mieszkańców stanowią ludzie przed 30-tym rokiem życia, przewiduje się wystąpienie tego zjawiska na terenie Gminy Łabunie w dalszej przyszłości, jednak nie zostanie ono zahamowane, dopóki nie zacznie rosnać liczba osób w wieku przedprodukcyjnym.

Analiza liczebności mężczyzn w poszczególnych grupach wiekowych wykazała, iż kobiety przeważają w grupie osób w wieku poprodukcyjnym, natomiast w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym liczniejsi są mężczyźni. Różnice te są zauważalne. Najłagodniejsza, nie wykazująca występowania dużych dysproporcji jest różnica w liczebności kobiet i mężczyzn w wieku przedprodukcyjnym.

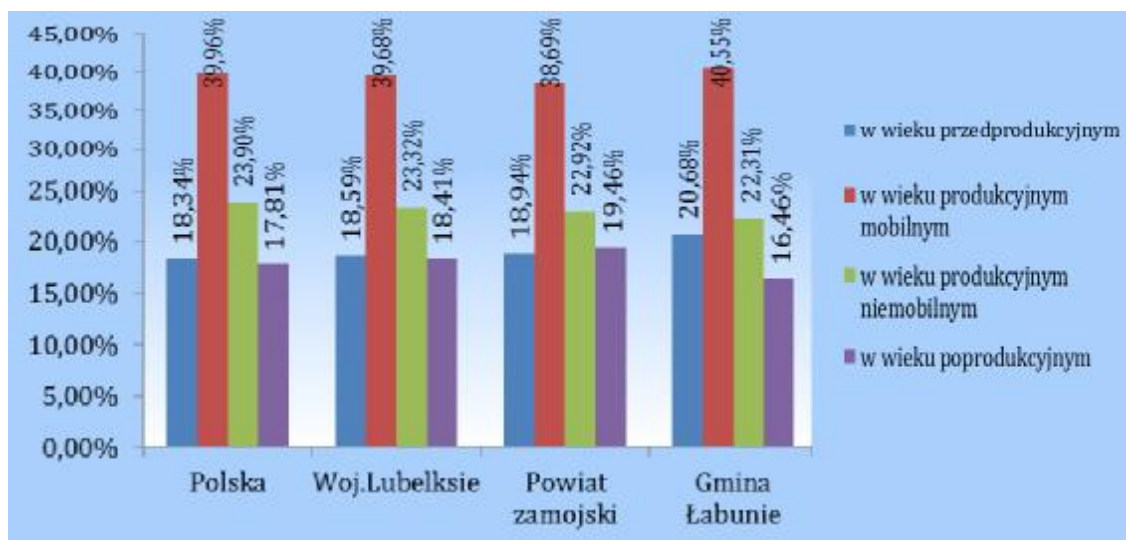
Wykres 12. Struktura ludności Gminy Łabunie według ekonomicznych grup wieku z podziałem na płeć w % (2012 r.)

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W porównaniu do średnich dla powiatu zamojskiego, województwa lubelskiego oraz dla całego kraju, wskaźniki gminne nie wykazują dużych dysproporcji i wpisują się w trendy występujące na poziomie ponadlokalnym.

Wykres 13. Struktura ludności Gminy Łabunie, powiatu zamojskiego, województwa lubelskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w roku 2012 (w %)

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Stosunkowo niewielka liczba osób w wieku poprodukcyjnym powoduje, że wskaźnik obciążenia demograficznego przedstawia się korzystniej dla gminy, niż dla powiatu, regionu i całego kraju.

Tabela 5. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim, województwie lubelskim oraz w Polsce w 2012 r.

Wyszczególnienie	Gmina Łabunie	Powiat zamojski	Województwo lubelskie	Polska
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	59,1	62,3	58,7	56,6
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	79,6	102,7	99,0	97,1
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	26,2	31,6	29,2	27,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

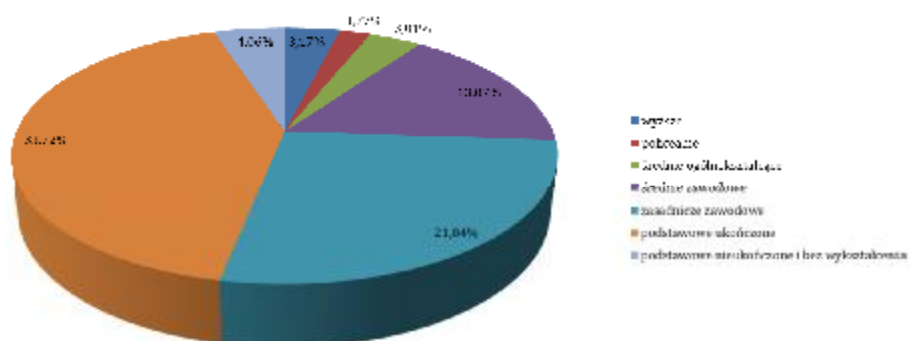
Powyższe dane wskazują, iż na terenie Gminy Łabunie liczba mieszkańców w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym jest wyższa niż na terenie województwa i kraju a niższa niż na obszarze powiatu. Liczba mieszkańców Gminy Łabunie w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym oraz liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym na terenie gminy przyjmuje najniższą wartość. Wskazuje to na niewielkie ryzyko pogłębiania się

zjawiska starzenia się lokalnej społeczności, o mniejszej dynamice, niż na terenie powiatu, województwa i całej Polski.

3.3.2. Poziom wykształcenia

W chwili opracowywania niniejszego dokumentu najpełniejsze dane dotyczące wykształcenia ludności na poziomie poszczególnych jednostek podziału terytorialnego zawarte były w wynikach Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002. Zgodnie z informacjami w nim opublikowanymi, zdecydowana większość mieszkańców Gminy Łabunie (33,72%) legitymowała się wykształceniem podstawowym.

Wykres 14. Poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Łabunie w roku 2002 (w osobach)

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002

Wykształcenie ludności Gminy Łabunie jest na zbliżonym poziomie do ogółu ludności wiejskiej w województwie lubelskim i Polsce. Zdecydowanie największa grupa ludności w gminie posiada zaledwie wykształcenie podstawowe. Związane jest to z faktem uwzględnienia w badaniu ludności w wieku od 13 lat. W najmłodszej grupie wiekowej tj. 13-19 lat znajduje się największa grupa ludności z wykształceniem podstawowym – 678 osób, co stanowi ponad 32% wszystkich osób z wykształceniem podstawowym.

Na terenie gminy kobiety są zdecydowanie lepiej wykształcone – kobiet mogących się pochwalić wyższym wykształceniem jest prawie trzykrotnie więcej niż mężczyzn.

W opublikowanej przez Główny Urząd Statystyczny notatce informacyjnej na temat wstępnych wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 wskazano, iż w porównaniu do 2002 roku zaobserwowano stały wzrost poziomu wykształcenia ludności Polski, a najbardziej dynamicznie rosła liczba osób z wykształceniem wyższym. Należy przyjąć, iż trendy te odnotowano również na terenie

Gminy Łabunie, jednak powyższe porównanie gminnych wyników Narodowego Spisu Powszechnego 2002 do wyników wojewódzkich pozwala przypuszczać, iż cechowały się one mniejszą dynamiką, niż średnia krajowa czy regionalna, a proporcje poszczególnych poziomów wykształcenia względem siebie znacznie się nie zmieniły.

3.3.3. Rynek pracy i bezrobocie

3.3.3.1. Liczebność osób pracujących i ich podział według sektorów gospodarki

Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego w Lublinie, w 2003 roku na terenie Gminy Łabunie, w strukturze osób pracujących na jej terenie dominowały osoby zatrudnione w usługach.

Tabela 6. Pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim i województwie lubelskim w 2003 r. oraz ich udział w poszczególnych sektorach gospodarki

Jednostka terytorialna		Woj. lubelskie	Powiat zamojski	Gmina Łabunie
ogółem	ogółem	335255	7960	249
	mężczyźni	162106	3891	62
	kobiety	173149	4069	187
sektor rolniczy	ogółem	4925	164	9
	mężczyźni	3642	138	7
	kobiety	1283	26	2
sektor przemysłowy	ogółem	107989	2782	5
	mężczyźni	74324	1917	1
	kobiety	33665	865	4
sektor usługowy razem	ogółem	222341	5014	235
	mężczyźni	84140	1836	54
	kobiety	138201	3178	181
sektor usługowy - usługi rynkowe	ogółem	96158	1555	45
	mężczyźni	49649	953	19
	kobiety	46509	602	26
sektor usługowy - usługi nierynkowe	ogółem	126183	3459	190
	mężczyźni	34491	883	35
	kobiety	91692	2576	155

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Jak wynika z powyższego zestawienia, liczba osób pracujących na obszarze Gminy Łabunie kształtuje się w odmienny sposób, niż liczba osób pracujących na terenie powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego. W powiecie osoby zatrudnione w rolnictwie stanowią niecałe 1%, w województwie 2% podczas gdy w gminie ich udział w liczbie pracujących ogółem wynosi 4%.

Tabela 7. Pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim i województwie lubelskim w 2003 r. oraz ich procentowy udział w poszczególnych sektorach gospodarki

Jednostka terytorialna		Woj. lubelskie	Powiat zamojski	Gmina Łabunie
ogółem	ogółem	100%	100%	100%
	mężczyźni	48%	49%	25%
	kobiety	52%	51%	75%
sektor rolniczy	ogółem	1%	2%	4%
	mężczyźni	73,95%	84,15%	77,78%
	kobiety	26,05%	15,85%	22,22%
sektor przemysłowy	ogółem	32%	35%	2%
	mężczyźni	68,83%	68,91%	20,00%
	kobiety	31,17%	31,09%	80,00%
sektor usługowy razem	ogółem	66%	63%	94%
	mężczyźni	37,84%	36,62%	22,98%
	kobiety	62,16%	63,38%	77,02%
sektor usługowy - usługi rynkowe	ogółem	29%	20%	18%
	mężczyźni	51,63%	61,29%	42,22%
	kobiety	48,37%	38,71%	57,78%
sektor usługowy - usługi nierynkowe	ogółem	38%	43%	76%
	mężczyźni	27,33%	25,53%	18,42%
	kobiety	72,67%	74,47%	81,58%

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Potwierdza to rolniczy charakter gminy, chociaż dane te nie obejmują rolników pracujących we własnych gospodarstwach i członków ich rodzin (którzy stanowią zdecydowaną większość osób utrzymujących się z rolnictwa), a jedynie osoby zatrudnione w rolnictwie. Oznacza to, że gminny rynek pracy jest w większym stopniu uzależniony od rolnictwa, niż powiatowy. W powiecie i województwie ponad jedną trzecią osób pracujących stanowią zatrudnieni w przemyśle, na obszarze gminy to tylko 2% osób pracujących. Wynika to z charakteru gminy – na jej terenie nie ma zlokalizowanych dużych zakładów przemysłowych ani ośrodków miejskich. Podobnie jak w powiecie i województwie, najwięcej osób zatrudnionych jest w sektorze usług, przy czym ich udział w liczbie pracujących ogółem różni się zauważalnie. W Gminie Łabunie w usługach zatrudnionych jest 94% pracujących, podczas gdy na terenie powiatu 63% a na terenie województwa 66%. Jest to spowodowane niskim udziałem przemysłu w strukturze gospodarki – w działalności pozarolniczej miejsca pracy tworzone są przede wszystkim w usługach. Charakterystyczną cechą trzech jednostek jest fakt, iż najwięcej osób zatrudnionych jest w usługach nierynkowych (administracji publicznej, edukacji publicznej, opiece społecznej, itp.). Jest to zjawisko typowe dla obszarów wiejskich i słabo rozwiniętych gospodarczo, gdzie do głównych pracodawców należą urzędy, szkoły i inne publiczne instytucje. Znacznie zmniejsza to elastyczność rynku pracy i jego dostosowanie do sytuacji rynkowej, wpływa również niekorzystnie

na funkcjonowanie całej sery gospodarczej. Kolejnym problemem lokalnego rynku pracy jest fakt, iż na terenie gminy dominują branże tradycyjne, brakuje miejsc pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych, co powoduje odpływ mieszkańców, w szczególności wykształconych i mobilnych.

Tabela 8. Pracujący wg sektorów własności i płci

Jednostka terytorialna	ogółem			sektor publiczny			sektor prywatny		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
	2003	2003	2003	2003	2003	2003	2003	2003	2003
	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
Woj. lubelskie	335255	162106	173149	192983	79056	113927	142272	83050	59222
Powiat zamojski	7960	3891	4069	4783	1837	2946	3177	2054	1123
Gmina Łabunie	249	62	187	182	40	142	67	22	45

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

3.3.3.2. Bezrobocie

Pod koniec roku 2012 w Gminie Łabunie zarejestrowanych było 474 bezrobotnych, z czego około 49% stanowiły kobiety, a ponad 18% - osoby długotrwale bezrobotne (pozostające bez pracy dłużej, niż 24 miesiące). Dane dla województwa, powiatu oraz gminy zaprezentowano w poniższej tabeli:

Tabela 9. Liczba osób bezrobotnych w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim i województwie lubelskim w 2012 roku (stan na 31. grudnia)

Wyszczególnienie	Liczba bezrobotnych	W tym kobiety	Długotrwale bezrobotni
Gmina Łabunie	474	230 (48,52%)	86 (18,14%)
Powiat zamojski	12 033	5 693 (47,31%)	2 466 (20,49%)
Województwo lubelskie	131 125	64 432 (49,14%)	30 157 (23,00%)

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie

Na obszarze Gminy Łabunie udział bezrobotnych kobiet jest większy niż w powiecie i mniejszy niż w regionie. Mniejszy od wskaźnika wojewódzkiego i powiatowego jest natomiast udział osób długotrwale bezrobotnych. Stanowi to korzystną cechę struktury bezrobocia. Duża liczba osób bezrobotnych to osoby z niskim wykształceniem, nie posiadające dostatecznych kwalifikacji, co jest cechą typową dla obszarów wiejskich. W ostatnich 5 latach na terenie gminy nie odnotowano gwałtownych zmian liczby osób

bezrobotnych, zaobserwowano natomiast wahania procentowego udziału osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem.

Tabela 10. Liczba osób bezrobotnych w Gminie Łabunie w latach 2008-2012

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba bezrobotnych ogółem	328	396	402	427	474
<i>w tym kobiety</i>	<i>182</i>	<i>204</i>	<i>213</i>	<i>227</i>	<i>230</i>
<i>% ogółu</i>	<i>55,49</i>	<i>51,52</i>	<i>52,99</i>	<i>53,16</i>	<i>48,52</i>
Długotrwale bezrobotni	90	42	31	54	86
<i>% ogółu</i>	<i>27,44</i>	<i>10,61</i>	<i>7,71</i>	<i>12,65</i>	<i>18,14</i>

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie

Powyższe dane wskazują na to, iż udział kobiet w liczbie osób bezrobotnych w badanym okresie spadał w roku 2009 i 2012, w pozostałych latach wzrastał. Spadek udziału kobiet w liczbie osób bezrobotnych w 2012 r jest korzystną cechą lokalnej struktury bezrobocia, gdyż kobiety na ogół częściej pozostają bezrobotne, niż mężczyźni i trudniej im znaleźć zatrudnienie. Jednak pamiętać należy, iż w dużej mierze jest to spowodowane również faktem, iż na obszarach wiejskich kobiety są lepiej wykształcone i częściej migrują w poszukiwaniu pracy, podczas gdy mężczyźni częściej decydują się pracować w gospodarstwach indywidualnych, i ta tendencja występuje również na terenie Gminy Łabunie.

Na terenie gminy notuje się również zjawisko bezrobocia ukrytego (agrarnego), którym charakteryzują się obszary wiejskie, gdzie dominuje nieefektywne, małoobszarowe rolnictwo z niskim poziomem produkcji towarowej i nadmiarem rąk do pracy. Pomimo tego, iż osoby dotknięte bezrobociem ukrytym nie są wykazywane w statystykach i pracują w rolnictwie, ich praca nie przyczynia się do wzrostu produkcji i nie przynosi oczekiwanych korzyści ekonomicznych, co sprawia, że są oni zbędnymi pracownikami. Konieczne jest rozwijanie lokalnego rynku pracy, stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy, by osoby bezrobotne oraz dotknięte zjawiskiem bezrobocia ukrytego mogły podjąć pracę w sektorze pozarolniczym.

Bezrobocie jest poważnym problemem całego powiatu zamojskiego. Zgodnie z danymi Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, w 2013 roku stopa bezrobocia na terenie powiatu była wyższa od średniej dla wszystkich powiatów województwa lubelskiego.

Tabela 11. Stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach woj. lubelskiego w 2013 r. (stan na 30.06)

Powiaty województwa lubelskiego	Stopa bezrobocia [%]
Ogółem województwo	13,8
1. bialski grodzki	16,3
2. bialski ziemski	15,8
3. biłgorajski	8,3
4. chełmski grodzki	17,3
5. chełmski ziemski	18,7
6. hrubieszowski	18,6
7. janowski	13,8
8. krasnostawski	16,1
9. kraśnicki	15,0
10. lubartowski	16,7
11. lubelski grodzki	10,1
12. lubelski ziemski	12,8
13. łużyński	10,3
14. łukowski	12,9
15. opolski	15,4
16. parczewski	15,1
17. puławski	11,3
18. radzyński	15,0
19. rycki	14,4
20. świdnicki	15,8
21. tomaszowski	14,2
22. włodawski	23,3
23. zamojski grodzki	15,7
24. zamojski ziemski	15,4

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie

Stopa bezrobocia w powiecie zamojskim była o 1,6% wyższa od średniej wojewódzkiej i o 7,1% wyższa od najniższej stopy bezrobocia w województwie.

3.3.4. Uczestnictwo w kulturze

Na terenie Gminy Łabunie nie funkcjonuje Dom Kultury. Działania z zakresu kultury inicjuje i organizuje Referat Promocji, Kultury, Sportu i Informacji Urzędu Gminy Łabunie. Zadania własne Gminy z zakresu kultury i popularyzacji czytelnictwa wypełnia Gminna Biblioteka Publiczna w Łabuniach. Biblioteka nie tylko zaspokaja potrzeby mieszkańców z zakresu czytelnictwa, lecz także organizuje lub współorganizuje imprezy kulturalne na terenie gminy.

W rozwój lokalnej działalności kulturalnej aktywnie włączają się miejscowe placówki edukacyjne, które organizują lub współorganizują różne przedsięwzięcia tego typu, takie jak uroczyste obchodzenie świąt państwowych i okolicznościowych, kultywowanie ludowej tradycji. Dzięki temu w miejscowych wydarzeniach kulturalnych udział biorą dzieci i młodzież szkolna, co sprzyja ich czynnemu uczestnictwu w życiu kulturalnym i społecznym gminy.

Ponadto, na terenie Gminy Łabunie wciąż kultywowane są lokalne tradycje i obyczaje, głównie poprzez działalność amatorskich zespołów oraz celebrowanie ludowych świąt i uroczystości. W miejscowościach Barchaczów przy KGW Barchaczów funkcjonuje zespół śpiewaczy „Barchaczowskie Dzwoneczki”, KGW Łabuńki Pierwsze, KGW Łabunie, KGW Wierzbie, KGW Mocówka, KGW Ruszów. Kultywowanie lokalnej tradycji i przekazywanie niematerialnych zasobów kulturowych ułatwia integrację lokalnej społeczności oraz wzbogaca miejscową kulturę.

Na terenie Gminy Łabunie działają lokalni wytwórcy:

- Olejarnia Świąteczna jest częścią roztoczańskiego ekomuzeum Świąteczna Kraina. Głównie zajmuje się produkcją oleju metodą tradycyjną. Olej świąteczny roztoczański został wybrany najlepszym polskim produktem regionalnym - PERŁA 2008 na Międzynarodowych Targach Poznańskich, a Olejarnia została nagrodzona jako najbardziej innowacyjny produkt turystyki wiejskiej w woj. lubelskim w 2011 roku,
- Koła Gospodyń Wiejskich z Łabuń, Barchaczowa, Mocówki, Wierzbia, Łabuniek Pierwszych i Ruszowa zajmujące się wypiekami, nalewkami i kuchnią regionalną.
- Gospodarstwo Agro Edukacyjne „Kolorowe Ranczo” - położone w miejscowości Łabunie Reforma. Całość jest ogrodzona i położona malowniczo przy samej krawędzi lasu z dala od dróg i jakiegokolwiek przemysłu. Głównym celem gospodarstwa jest szeroko pojęta edukacja w ramach której dzieci biorą czynny udział w pokazach pieczenia chleba, bułek drożdżowych, ubijania masła, robienia przetworów. Opiekują się też zwierzętami, a także obserwują las, ogród, sad, pasiekę i doskonale się bawią.

W miejscowości Łabunie funkcjonuje Klub „Gorzelnia”, gdzie młodzież z terenu gminy a także powiatu i województwa spędza czas wolny. Klub zorganizowany jest w pomieszczeniach starej gorzelnii w Łabuniach. Lokal mieści około 4000 osób, posiada duży parking (na 500 samochodów), dużą powierzchnię na imprezy plenerowe, kilka scen w klubie pod dachem. Jest to jeden z najprężniej działających klubów muzycznych zamojszczyzny.

3.4. Sfera gospodarcza

3.4.1. Główni pracodawcy

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2012 roku na terenie Gminy Łabunie funkcjonowały 356 podmioty gospodarcze, z czego 342 to podmioty sektory prywatnego. Wśród nich zdecydowanie dominowały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, które zapewniają samozatrudnienie ich właścicielom. Do głównych pracodawców gminy należą mniej liczne podmioty gospodarcze, zatrudniające od kilkunastu do kilkudziesięciu osób. Do podmiotów tworzących najwięcej miejsc pracy w Gminie Łabunie, zalicza się przedsiębiorstwa:

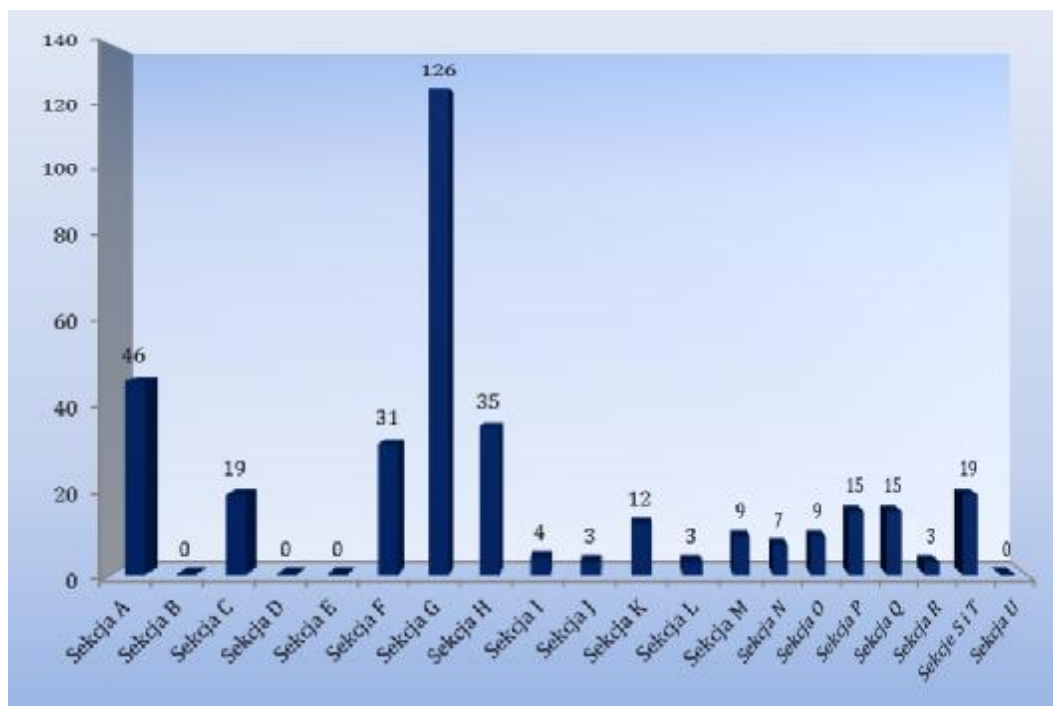
- DREWKOL Zakład Stolarski - Antoni Tadeusz Kolaja w Łabuńkach Pierwszych,
- Gminna Spółdzielnia SCH W Łabuniach (handel materiałami budowlanymi, stałą konstrukcyjną, opałem, nawozami itp.).

Główni pracodawcy Gminy Łabunie prowadzą działalność w branżach tradycyjnych (takich jak handel, budownictwo) i tworzą głównie miejsca pracy tego typu, co utrudnia znalezienie zatrudnienia osobom poszukującym pracy w innych branżach lub etatów z wymaganym innym poziomem kwalifikacji. Do poprawy funkcjonowania lokalnej sfery gospodarczej i miejscowego rynku pracy konieczne jest przyciąganie na teren gminy inwestorów, którzy tworzyliby miejsca pracy w innych branżach oraz poszukiwaliby osób o zróżnicowanym poziomie kwalifikacji.

3.4.2. Struktura podstawowych branż gospodarki

Struktura branżowa lokalnej gospodarki obejmuje liczbę podmiotów, prowadzących działalność w poszczególnych branżach, zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności 2007 (PKD 2007). Podział podmiotów gospodarczych Gminy Łabunie ze względu na sekcje PKD 2007 zaprezentowano w poniższym wykresie:

Wykres 15. Podział podmiotów gospodarczych Gminy Łabunie ze względu na sekcje PKD 2007 w 2012 r.

Sekcja A -	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja B -	Górnictwo i wydobywanie
Sekcja C -	Przetwórstwo przemysłowe
Sekcja E -	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
Sekcja F -	Budownictwo
Sekcja G -	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H -	Transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I -	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J -	Informacja i komunikacja
Sekcja K -	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L -	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M -	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N -	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O -	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P -	Edukacja
Sekcja Q -	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R -	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S -	Pozostała działalność usługowa
Sekcja T -	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Pod względem branż, w jakich funkcjonowały przedsiębiorstwa, na terenie Gminy Łabunie licznie dominowały podmioty prowadzące działalność w ramach handlu i napraw (sekcja G wg PKD 2007). W 2012 roku stanowiły one ponad 35 % wszystkich przedsiębiorstw działających na obszarze gminy. Drugą pod względem liczebności grupą

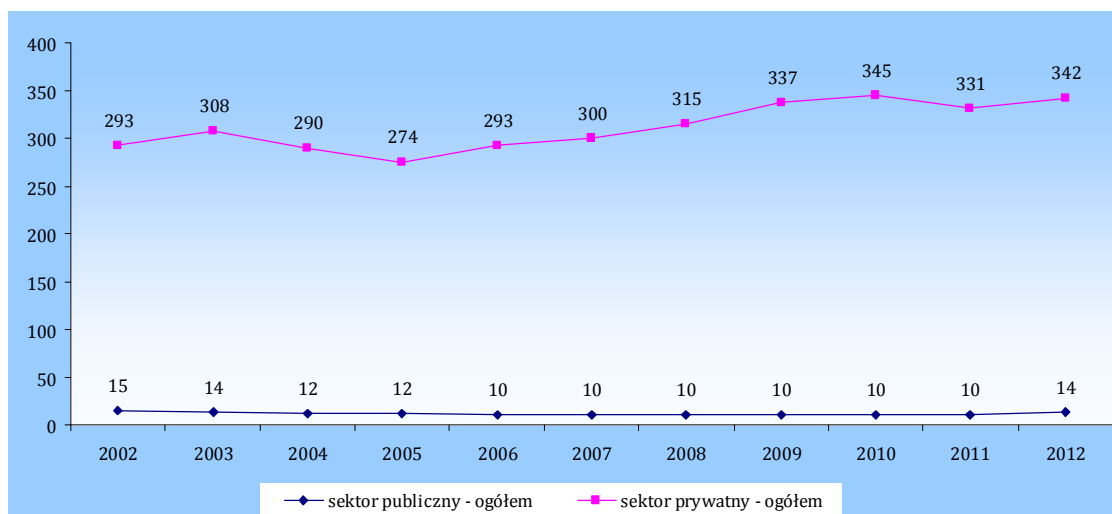
podmiotów są przedsiębiorstwa prowadzące działalność w ramach rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (sekcja A). W 2012 roku miały one prawie 13-procentowy udział w liczbie podmiotów ogółem. Około 10% stanowią podmioty funkcjonujące w sektorze transportu i gospodarki magazynowej.

Powyższe zestawienie potwierdza jedną z głównych cech gospodarki Gminy Łabunie – charakteryzuje się ona zdecydowaną dominacją branż tradycyjnych. Na terenie gminy nie funkcjonują podmioty innowacyjne, działające w sektorach takich jak: przemysł wysokich technologii czy nowoczesne usługi.

3.4.3. Liczba podmiotów gospodarczych w poszczególnych sektorach

Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie Gminy Łabunie w latach 2002-2012 wykazywała wahania, jednak ogólnie w badanym okresie wzrosła. W porównaniu do roku 2002, w roku 2012 na terenie gminy działalność prowadziło o 49 przedsiębiorstw więcej (wzrost o 14,3%).

Wykres 16. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Łabunie w latach 2002-2012

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Zdecydowaną większość podmiotów gospodarczych stanowiły przedsiębiorstwa sektora prywatnego. Również zmiany ich liczby miały największy wpływ na kształtowanie się liczby podmiotów ogółem. Liczebność podmiotów sektora publicznego w latach 2002-2012 wahała się od 10 do 15 sztuk.

Spośród 342 podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze gminy, największą liczebnie grupę stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W roku 2010 podmiotów tego typu było 305, co stanowiło 89% podmiotów gospodarczych ogółem.

Gmina posiada niższą aktywność gospodarczą niż średnia dla województwa ale wyższą od średniej dla powiatu. Jedynie w przypadku fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców wskaźnik dla Gminy Łabunie jest najniższy.

Wykres 17. Wskaźniki przedsiębiorczości w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim oraz w województwie lubelskim w 2012 r.

Wyszczególnienie	Gmina Łabunie	Powiat zamojski	Województwo lubelskie
podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	563	551	767
jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	61	53	72
jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności	41	40	51
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	7,7	7,2	9,3
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	22	32	31
podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	98	86	114

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Niska aktywność gospodarcza należy do głównych problemów sfery gospodarczej gminy i hamuje proces jej rozwoju. Niski poziom aktywności oraz dominacja liczebna przedsiębiorstw funkcjonujących w formie indywidualnej działalności gospodarczej sprawiają, że na obszarze gminy tworzonych jest mało nowych miejsc pracy.

3.4.4. Rolnictwo

Gmina Łabunie jest gminą typowo rolniczą, w której rolnictwo i działalność z nim powiązana posiadają dominujące znaczenie dla funkcjonowania sfery gospodarczej i społecznej oraz dla warunków życia mieszkańców.

W chwili opracowywania niniejszego dokumentu najbardziej pełne dane dotyczące działalności rolniczej na poziomie poszczególnych jednostek podziału terytorialnego zawarte były w wynikach Powszechnego Spisu Rolnego 2010. Zgodnie z nim, na terenie Gminy Łabunie znajdowało się 1108 gospodarstw rolnych.

Tabela 12. Liczba i areał gospodarstw rolnych położonych na terenie Gminy Łabunie (2010 r.)

Gospodarstwa rolne	w %	
ogółem	1108	100,00
do 1 ha włącznie	264	23,83
powyżej 1 ha razem	844	76,17
1 - 5 ha	528	47,65

1 - 10 ha	734	66,25
1 - 15 ha	783	70,67
5 - 10 ha	206	18,59
5 - 15 ha	255	23,01
10 - 15 ha	49	4,42
5 ha i więcej	316	28,52
10 ha i więcej	110	9,93
15 ha i więcej	61	5,51

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010

Gospodarstwa rolne znajdujące się na terenie Gminy Łabunie cechują się niskim poziomem specjalizacji i towarowości. Miejscowe rolnictwo jest w dużej mierze tradycyjne, ekstensywne, niewyspecjalizowane, oparte o mało efektywne gospodarstwa o niewysokim areale, dużym zróżnicowaniu upraw. W przypadku gospodarstw małych, rolnictwo w pierwszej kolejności służy zaspokajaniu bieżących potrzeb producentów rolnych i ich rodzin, dochody wypracowywane są z pozostającej rolnikom i niewykorzystanej do konsumpcji własnej nadwyżki.

Gmina Łabunie jest gminą typowo rolniczą. Użytki rolne wynoszą 6395 ha z tego na grunty orne przypada 83 %, na użytki zielone 16 % i sady 1 % ogólnej powierzchni upraw.

Lasy zajmują 1784 ha w tym lasy będące we władaniu osób fizycznych – 728 ha, lasy stanowiące własność Skarbu Państwa – 1056 ha. Gleby są bardzo dobre i dobre od II – V klasy bonitacyjnej.

Na terenie gminy funkcjonuje 1460 indywidualnych gospodarstw rolnych. W przypadku naszej gminy cechą charakterystyczną są specjalistyczne uprawy warzywnicze.

Przodują w tym sołectwa:

- Łabuńki Pierwsze,
- Łabuńki Drugie,
- Łabunie,
- Bródek.

W uprawie zbóż dominują:

- pszenica – 65 %,
- jęczmień – 27 %,
- żyto 4%.

Na uwagę zasługują duże uprawy burków cukrowych i ziemniaków po 800 ha. Hodowla zwierząt opiera się na chowie bydła mlecznego i opasowego oraz tuczu trzody chlewnej. Na terenie gminy występują także gospodarstwa specjalizujące się produkcją drobiu.

Tabela 13. Najważniejsze uprawy w Gminie Łabunie według rodzaju i powierzchni w 2010 r.

Uprawa wg rodzaju	Liczba gospodarstw rolnych	Powierzchnia
ogółem	964	4789,48
zboża razem	829	3559,42
zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	825	3386,94
ziemniaki	347	86,30
uprawy przemysłowe	153	549,75
buraki cukrowe	74	236,91
rzepak i rzepik razem	89	299,21
strączkowe jadalne na ziarno razem	58	76,63
warzywa gruntowe	65	30,76

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2002

Poza uprawami zbożowymi, duże znaczenie dla lokalnej gospodarki rolnej posiadają uprawy ziemniaków.

Główne kierunki upraw i rodzaj zasiewów zdeterminowane są przez posiadane przez gminę Łabunie warunki glebowe.

W Gminie Łabunie istnieją korzystne warunki do rozwoju hodowli bydła, trzody chlewnej oraz drobiu. Bardzo duży udział w powierzchni gminy posiadają łąki i pastwiska. Ponadto, duże ilości produkowanych na terenie gminy zbóż stanowią zboża pastewne oraz ziemniaki, co sprzyja rozwojowi hodowli najpopularniejszych zwierząt gospodarskich.

Tabela 14. Pogłowie zwierząt gospodarskich na terenie Gminy Łabunie w 2010 r.

Pogłowie zwierząt gospodarskich	sztuki
bydło razem	929
bydło krowy	481
trzoda chlewna razem	1447
trzoda chlewna lochy	103
konie	136
drób ogółem razem	53457
drób ogółem drób kurzy	51531

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2012

Rolnictwo stanowi ważne źródło utrzymania w strukturze dochodów ludności Gminy Łabunie. W 2010 roku było głównym źródłem utrzymania dla ponad 95% gospodarstw.

Tabela 15. Gospodarstwa domowe w Gminie Łabunie z dochodami z różnych źródeł w 2010 r.

Gospodarstwa domowe wg struktury dochodów	
ogółem	1108
z dochodem z działalności rolniczej	1054
z dochodem z emerytury i renty	327
z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	127
z dochodem z pracy najemnej	539
z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą	77
bez dochodów z działalności rolniczej	54
bez dochodów z emerytury i renty	781
bez dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej	981
bez dochodów z pracy najemnej	569
bez dochodów z innych niezarobkowych źródeł poza emerytura i rentą	1031

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2010

3.4.5. Turystyka

Gmina Łabunie posiada duży potencjał do rozwoju turystyki, który powinien być wykorzystywany w większym stopniu. Do największych atrakcji turystycznych obszaru należą walory przyrodniczo-krajobrazowe.

Gmina Łabunie leży na styku trzech mezoregionów – Padołu Zamojskiego, Roztocza środkowego i Grzędy Sokalskiej. Położenie Gminy Łabunie sprawia, że obszar gminy posiada korzystne cechy, takie jak: wysokie walory środowiska przyrodniczego, występowanie naturalnych skupisk roślinności, przetworzonych przez człowieka w stopniu niskim.

Gmina Łabunie posiada szczególnie dobre warunki do rozwoju turystyki wypoczynkowej i krajobrazowej. Dzięki korzystnemu położeniu i niewielkim oddaleniu od ważniejszych ośrodków miejskich regionu, gmina może stać się ważnym ośrodkiem uprawiania turystyki weekendowej na obszarze województwa lubelskiego. Jest to rodzaj turystyki polegający na krótkookresowych wyjazdach rekreacyjnych i wybieraniu kilkudniowych wyjazdów jako alternatywy dłuższego wypoczynku wakacyjnego. Turystyka weekendowa jest szczególnie popularna wśród mieszkańców większych miast, którzy za cel krótkich podróży obierają sobie najczęściej obszary o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych, położone w niedalekiej odległości od ich miejsc zamieszkania. W procesie rozwoju turystyki powinno się także wykorzystać walory pochodzenia antropologicznego, które zostały wytworzone w wyniku działalności ludzkiej i przyciągnąć do gminy osoby szukające miejsc historycznych, zabytkowych budowli i pozostałości po nich.

Tabela 16. Turystyczne obiekty noclegowe na terenie Gminy Łabunie w 2005 r.

Wyszczególnienie	2005
obiekty ogółem	1
miejsca noclegowe (miejsce)	7
korzystający rezydenci (Polacy) (osoba)	375
udzielone noclegi rezydentom (Polakom) (osoba)	388

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie GUS Bak Danych Lokalnych

Na bazie posiadanych przez gminę Łabunie zasobów szczególnie uzasadnione jest wspieranie rozwoju agroturystyki, ponieważ gmina cechuje się bardzo dobrym stanem środowiska, brakiem uciążliwych zakładów przemysłowych oraz dużą liczbą gospodarstw rolnych, które mogłyby się przebranżowić na agroturystykę. Agroturystyka jest więc bardzo istotną alternatywą dla osób odwiedzających gminę. Ułatwia ona świadczenie usług na rzecz turystów przez cały rok, co jest niezwykle ważne dla obszarów położonych w pobliżu dużych miast, których mieszkańcy odbywają krótkie, weekendowe wyjazdy nie tylko w trakcie sezonu. Znaczenie agroturystyki dla rozwoju całej branży turystycznej gminy jest więc bardzo duże, szczególnie ze względu na to, iż usługi innego typu nie są dostatecznie dostępne i nie cechują się odpowiednio wysoką jakością. Ponadto, agroturystyka w całości bazuje na posiadanych przez gminę lokalnych zasobach, pozwala na większe uniezależnienie gospodarki od rolnictwa, jednocześnie nie wymaga całkowitej zmiany profilu gospodarstw rolnych, zaprzestania prowadzenia hodowli ani zajmowania się uprawami.

Diagnoza stanu obecnego

Baza noclegowa i gastronomiczna

W Gminie Łabunie funkcjonują 3 obiekty noclegowe:

- ∅ Dom Rekolekcyjny w Łabuniach prowadzony przez Siostry Franciszkanki Misjonarki Maryi,
- ∅ Dom Rekolekcyjny Misjonarzy Krwi Chrystusa w Łabuńkach Pierwszych,
- ∅ Kwatera agroturystyczna „Domek pod Lasem” w Barchaczowie,

Jeżeli chodzi o punkty gastronomiczne, to stanowią je małe obiekty przy trasie Nr 17.

Zagospodarowanie turystyczne - szlaki turystyczne, oznakowanie, produkty turystyczne

Przez teren Gminy Łabunie przebiegają nieoznakowane szlaki turystyczne, nie przebiegają żadne znakowane szlaki turystyczne piesze, ani rowerowe. Natomiast gminę uwzględniono przy opracowaniu dwóch nieznakowanych tras rowerowych: Szopinek –

Łabunie – Kalinowice oraz Kalinowice – Łabunie – Zamość.

Na terenie gminy funkcjonują dwa obiekty prowadzące szczególną działalność na rzecz turystów, a mianowicie:

- ∅ Ekomuzeum. Olejarnia Świąteczna w Ruszowie
- ∅ Gospodarstwo Agro – Edukacyjne „Kolorowe Ranczo” we wsi Łabunie – Reforma.

Ponadto warto również zaznaczyć działalność Klubu Gorzelnia w Łabuniach.

Ocena wielkości ruchu turystycznego

Gminę Łabunie odwiedza niewielu turystów, przyjezdni korzystają głównie o ofert dwóch domów rekolekcyjnych. Ogółem liczba turystów, czyli spędzających tu przynajmniej jedną noc wynosi około 2000, natomiast liczba odwiedzających [bez noclegu] wynosić może ok. 5 tys. osób rocznie. Są to osoby zwiedzające zabytki oraz korzystające z oferty Olejarni Świątecznej oraz Gospodarstwa Agro-Edukacyjnego. Trudna do oszacowania jest liczba osób przejeżdżających tranzytem drogą Nr 17, można przyjąć, że w skali roku przemierza się tędy 100 – 200 tysięcy potencjalnych turystów.

Podejmowane działania promujące gminę.

Głównym terenem promocji Gminy Łabunie jest oficjalna strona internetowa www.labunie.com.pl

Gmina Łabunie wydaje również foldery promujące gminę, mapy, albumy, organizuje konkursy dla dzieci, młodzieży, seniorów, festiwal, kiermasze oraz imprezy sportowe.

Na terenie Gminy Łabunie znajdują się tablice z mapą Gminy, są one ustawione w odwiedzanych przez podróżnych miejscach, jak centrum Łabuń przy drodze Nr 17, na skwerku i przy Urzędzie Gminy Łabunie.

Cele do osiągnięcia

Dla turystycznego rozwoju Gminy Łabunie wyznacza się następujące 3 cele strategiczne:

Cel 1. Efektywne wypromowanie Gminy Łabunie, jako atrakcyjnego ośrodka turystycznego oferującego różne formy aktywności oraz wypoczynek w tradycyjnym środowisku wiejskim.

Cel 2. Dynamiczny rozwój różnorodnej bazy noclegowo-gastronomicznej, powiązanej z miejscowym środowiskiem kulturowym

Cel 3. Wykreowanie różnych form turystyki aktywnej wraz z rozbudową infrastruktury turystycznej.

Ad 1. Efektywne wypromowanie Gminy Łabunie, jako atrakcyjnego ośrodka turystycznego oferującego różne formy aktywności oraz wypoczynek

w tradycyjnym środowisku wiejskim.

Niezaprzeczalnymi walorami Gminy Łabunie jest cenna spuścizna wielokulturowa i bogactwo przyrodnicze. Nie są one jednak w odpowiednim stopniu wykorzystywane turystycznie. By tak się stało należy rozwijać istniejące i tworzyć nowe produkty turystyczne i je intensywnie promować. Gmina Łabunie prowadzi już pewne działania promocyjne, które należy uznać za udane, lecz to jednak wciąż za mało, by Gmina zaczęła liczyć się na turystycznej mapie regionu. Konieczne jest więc przeprowadzenie intensywnej kampanii promocyjnej, skierowanej zarówno do mieszkańców okolicznych miast województwa lubelskiego oraz innych regionów kraju. Przedtem jednak należy rozbudować ofertę aktywnego wypoczynku sobotnio- niedzielnego oraz dłuższego z możliwością gruntownego poznania i korzystania z kulturowo-przyrodniczych zasobów gminy.

Dla przeprowadzenia efektywnej promocji Gminy Łabunie planowane są następujące działania:

- a) przygotowanie i wydanie materiałów promocyjnych, które będą odpowiednio dystrybuowane na targach turystycznych, poprzez sieć punktów informacji turystycznej i dziennikarzy
- b) nawiązanie różnorodnej współpracy z mediami, polegającej na informowaniu o ciekawych wydarzeniach w gminie, zamawianiu płatnych i zamieszczaniu bezpłatnych artykułów w poczytnej prasie ogólnopolskiej oraz współorganizowaniu press – tourów i study – tourów dla dziennikarzy
- c) zwiększenie obecności gminy w Internecie
- d) odpowiednie oznakowanie gminy, w jej granicach i poza nimi
- e) rozbudowanie oferty imprez kulturalnych, a także sportowych i rekreacyjnych

Dla osiągnięcia tego celu należy zrealizować następujące zadania:

- ∅ wydrukowanie nalepek z reklamą Gminy Łabunie do umieszczenia ich na prywatnych samochodach mieszkańców Gminy;
- ∅ wydanie małych objętościowo, ale wysoko nakładowych folderów [min.5 tys. egzemplarzy] o Gminie z prezentacją jej walorów kulturowych i przyrodniczych, a także z ofertą wypoczynku i aktywnego spędzenia czasu. W folderze i innych wydawnictwach należy zwracać uwagę na cenne zabytki, walory przyrodnicze, bliskość Zamościa, możliwości wypoczynku na łonie natury i lokalne ciekawostki;
- ∅ należy wybrać charakterystyczny obiekt w Gminie, najlepiej pałac w Łabuniach oraz zamieszczać go we wszystkich wydawnictwach oraz w Internecie, po to, by gmina

- właśnie z nim się kojarzyła i przez niego była rozpoznawalna. Warto wydrukować plakat oraz wykonać rollbanner eksponujące to miejsce, opatrzone adresem strony internetowej, logo i hasłem promocyjnym;
- ∅ należy opracować i wykonywać atrakcyjną pamiątkę z Łabuń np. w formie oryginalnej maskotki. Ponadto w promocji pomocne będą różnorakie gadżety promocyjne typu długopisy, czapki, podkładki pod mysz, koszulki, kubki z nadrukiem, ekologiczne torby na zakupy, itp. Należy zapewnić dostępność tych wyrobów w punktach „IT”, a także w miejscowych sklepach i na stacji paliw. Pewna ilość powinna być w dyspozycji władz Gminy dla obdarowywania nimi kluczowych gości i rozdawania na targach turystycznych;
  - ∅ bardzo ważny jest odpowiedni kolportaż materiałów promocyjnych, aby trafiły do rąk pożądaných odbiorców, czyli potencjalnych turystów. Powinno się to odbyć poprzez sieć punktów informacji turystycznej w głównych miastach Polski [Warszawa, Rzeszów, Kielce, Lublin, Kraków, Łódź, Śląsk], dziennikarzy turystycznych, za pośrednictwem biur podróży, a zwłaszcza na targach turystycznych. Gmina powinna prezentować swe walory na głównych targach turystycznych w Polsce, skąd przyjeżdżają, bądź oczekiwani są turyści;
  - ∅ sojusznikami w promocji Gminy Łabunie powinni stać się przedstawiciele mediów. Należy stale informować dziennikarzy o ciekawych wydarzeniach w Gminie, zabiegać o patronat medialny nad wydarzeniami kulturalnymi, sportowymi i rekreacyjnymi, zamawiać płatne artykuły w poczytnej prasie ogólnopolskiej oraz przekonywać redakcje wysoko nakładowych pism kolorowych do zamieszczania tekstów o Gminie Łabunie, jako atrakcyjnym, a nie odkrytym jeszcze miejscu na wypoczynek sobotnio-niedzielny i dłuższy;
  - ∅ podjąć intensywną promocję internetową poprzez:
    - a) przeprowadzenie korekty oficjalnej strony internetowej Gminy www.labunie.com.pl m.in. o dział turystyka, wskazanie najciekawszych miejsc, galerię zdjęć oraz podanie ciekawostek;
    - b) zamieszczanie galerii fotograficznych i tekstów o Łabuniach na tematycznych portalach turystycznych, np. www.polskieszlaki.pl, www.kolumber.pl, www.travelpolska.pl, www.odleglosci.pl, www.polskaniezwykla.pl i inne;
  - ∅ wykorzystując duży ruch aut na drodze Nr 17 należy ustawić tablice powitalne z hasłem, logo gminy, a także adresem gminnej strony internetowej;
  - ∅ konieczne jest oznakowanie dojazdu do głównych atrakcji Gminy, jak np. kościoł w Łabuniach, miejscowe pałace czy rezerваты przyrody;
  - ∅ należy organizować atrakcyjne imprezy kulturalne z udziałem gwiazd estrady, które

- przyciągają słuchaczy i dodatnio wpływają na wizerunek miejscowości, jako atrakcyjnej i wartej odwiedzenia. Należy dbać o starannie opracowany repertuar artystyczny i atrakcje dodatkowe, jak chociażby lot balonem. Konferansjerem powinna być znana osoba, np. dziennikarz radiowy;
- ∅ organizowanie ciekawych i masowych wydarzeń sportowych i rekreacyjnych, jak np. doroczny rajd nordic walking, który pomoże wypromować Gminę, jako miejsce turystyki aktywnej;
  - ∅ pożądane byłoby również wypromowanie walorów i oferty Gminy Łabunie w odwiedzanych chętnie przez turystów miastach, zwłaszcza w Zamościu. Adresatem takiej reklamy powinni być zarówno turyści, jak i stali mieszkańcy miasta;
  - ∅ należy zwrócić uwagę władz samorządowych szczebla wojewódzkiego i powiatowego oraz organizacji, zajmujących się promocją na turystyczne aspiracje Gminy Łabunie i jej walory. Ważne jest, aby informacje o Łabunie, znajdowały się w wydawnictwach przygotowywanych przez Urząd Marszałkowski w Lublinie i Lubelską Regionalną Organizację Turystyczną;
  - ∅ z chwilą ożywienia ruchu turystycznego celowe jest przeprowadzenie badań marketingowych, w celu poznania opinii i uwag gości, a następnie dostosowanie oferty do oczekiwań turystów.

Ad 2. Dynamiczny rozwój różnorodnej bazy noclegowo-gastronomicznej, powiązanej z miejscowym środowiskiem kulturowym

W Gminie Łabunie znajdują się już miejsca noclegowe, jednakże mają one specyficzny charakter, gdyż znajdują się głównie w domach rekolekcyjnych. By Gmina stała się ośrodkiem turystycznym należy doprowadzić do rozbudowania bazy, zwłaszcza tranzytowej i agroturystycznej, jako najbardziej odpowiedniej w tym rolniczym regionie, który może dostarczyć zdrowe i smaczne produkty na posiłki dla gości. W większości wsi zachowały się jeszcze budynki, reprezentujące dawną zabudowę ludową i one powinny być w pierwszym rzędzie przekształcane na obiekty agroturystyczne o charakterze noclegowym i gastronomicznym. Agroturystyka rozwija się bowiem najlepiej w typowym środowisku wiejskim, przy wykorzystaniu historycznej spuścizny budowlanej, rolniczej, rzemieślniczej, obrzędowej, itd. Tworząc gospodarstwa agroturystyczne należy pamiętać o wypracowaniu własnego stylu, poszanowaniu tradycji i nawiązaniu do niej.

Wszystkie wsie Gminy Łabunie mają odpowiednie warunki do tworzenia kwater agroturystycznych, chociaż najlepsze szanse mają miejscowości, w południowej części gminy, a więc położone na Roztoczu i Grzędzie Sokalskiej. Uprzywilejowane są te wsie, gdzie zachowały się liczne stylowe domy drewniane i murowane. Ich adaptacja na

kwatery prywatne dla turystów pozwoli stworzyć bardzo atrakcyjne miejsca noclegowe. Istotnym zadaniem jest rozbudowanie sieci punktów gastronomicznych, w których serwowane byłyby potrawy regionalne.

W sprawie bazy planuje się podjęcie następujących działań:

- a) Uruchomienie gospodarstw agroturystycznych
- b) Doprowadzenie do powstania innych obiektów noclegowych z myślą o turystach tranzytowych.
- c) Rozbudowanie sieci punktów gastronomicznych,
- d) Przeprowadzenie szkoleń dla obecnych i przyszłych gestorów bazy turystycznej. Konieczne jest także podjęcie akcji uświadamiającej mieszkańców na temat znaczenia materialnego dziedzictwa kulturalnego i sposobów jego wykorzystania w turystyce.

W celu osiągnięcia zakładanych celów planuje się wykonanie następujących zadań:

- ∅ otwarcie działalności agroturystycznej. Na miejsca zakwaterowania turystów powinny być w najpierw wykorzystywane stare drewniane i ceglane domy, które stanowią o tradycyjnym charakterze okolicznych wsi, a w drugiej kolejności domy współczesne.
- ∅ oznakowanie kwater w skali gminy przy wykorzystaniu atrakcyjnego i czytelnego logo. Takie jednolite oznakowanie wywołuje pozytywne wrażenie na turystach, ułatwia im odnalezienie kwatery i jest wyrazem konsolidacji środowiska agroturystycznego; miejscowości, gdzie jest kilka kwater należy oznakować jako „Wsie agroturystyczne”.
- ∅ ciągle rozbudowywanie oferty agroturystycznej ,aby nie ograniczała się ona wyłącznie do zakwaterowania i wyżywienia gości, ale również zawierała inne propozycje wypoczynku, jak organizowanie ognisk, zwiedzanie okolicy zaprzęgiem konnym czy autem terenowym, obserwacja ptaków itp.
- ∅ należy także tworzyć inne miejsca noclegowe, przeznaczeniem np. dla turystów tranzytowych i zwiedzających Zamość oraz dla grup młodzieżowych na bazie niewykorzystanych obiektów lub bkwanych w nowych, ale dopasowanych stylistycznie do otoczenia;
- ∅ uzasadnione było powiększenie oferty gastronomicznej, poprzez budowę lokalu w typie karczmy przy uczęszczanej drodze Nr 17;
- ∅ w każdym działaniu najważniejszy jest czynnik ludzki, a więc należy zadbać o gruntowne przygotowanie kadr do przyszłej obsługi turystycznej. Dotyczy to

zarówno gestorów bazy turystycznej, jak i osób, odpowiadających za rozwój turystyki w gminie i pracowników przyszłego punktu informacji turystycznej. Najwłaściwszą metodą jest przeprowadzenie szkoleń na temat działania agroturystyki, wykorzystania dziedzictwa kulturowego w turystyce, metod tworzenia produktów turystycznych i ich promocji. Ważne jest, by szkolenia takie były połączone z wyjazdami studyjnymi, w celu zapoznania się z przykładami tzw. dobrej praktyki;

Cel 3. Wykreowanie różnych form turystyki aktywnej wraz z rozbudową infrastruktury turystycznej.

Gmina Łabunie dysponuje już bazą noclegową i gastronomiczną, ale lista produktów turystycznych ogranicza się tylko do korzystania ze specyficznej oferty Olejarni i Gospodarstwa Agro-Edukacyjnego. Jednakże, by Gmina stała się ważnym ośrodkiem turystycznym, należy utworzyć atrakcyjną bazę noclegową i gastronomiczną, utworzyć sieć znakowanych szlaków pieszych, rowerowych i innych oraz przygotować oferty, skierowane do osób zainteresowanych wypoczynkiem aktywnym. Ważny jest także rozwój ogólnej infrastruktury turystycznej.

Najwłaściwsze tematy do wykorzystania w budowaniu i rozwijaniu produktów turystycznych to:

- ∅ interesujący kościół w Łabuniach
- ∅ istniejące akwenty wodne
- ∅ pałace w Łabuniach i Łabuńkach
- ∅ miejscami dobrze zachowana architektura z drewna
- ∅ położenie przy ruchliwej drodze prowadzącej do granicy
- ∅ odpowiednie miejsca do tras rowerowych, konnych i nordic walking
- ∅ istniejące rezerваты przyrody „Łabunie” i Księżostany”
- ∅ bliskość Zamościa.

Planuje się wykonanie następujących zadań w poszczególnych działach turystyki:

- a) turystyka kulturowa: lepsze wyeksponowanie kościoła w Łabuniach, oraz pałaców w Łabuniach i Łabuńkach,
- b) infrastruktura: wykonanie wieży widokowej na wzgórzu pod Wólką Łabuńską, urządzenie miejsca biwakowego, wykonanie parku linowego, zorganizowanie pola do paintball, wykonanie ścieżek edukacyjnych do rezerwatów przyrody, wyznaczenie

- tras dla nordic walking, poprawa stanu dróg, dbałość o styl budynków i tzw. „małej architektury”,
- c) zwiedzanie, wycieczki, rekreacja: rozwój turystyki rowerowej, przejażdżki zaprzęgiem konnym, przejażdżki quadami i buggy oraz samochodami terenowymi, wycieczki do Lwowa, obserwacja ptaków;
- d) obsługa turystów: utworzenie punktu informacji turystycznej, otwarcie wypożyczalni rowerów

Zadania do wykonania:

- ∅ należy lepiej wyeksponować cenny architektonicznie kościół w Łabuniach poprzez ustawienie tablicy kierunkowej z napisem „Zabytkowy kościół” przy drodze Nr 17 oraz bezpośrednio przy świątyni z opisem.
- ∅ na terenie Gminy znajduje się kilka dobrych punktów widokowych, np. na szczycie wzniesienia przy drodze z Wólki Łabuńskiej do Komarowa. Warto w tym miejscu wykonać dla podróżnych wieżę widokową, z której roztaczałby się dobry widok na pola i zabudowę Zamościa; przy nim celowe jest ustawienie tablicy z mapą Gminy Łabunie, na której należy zaznaczyć najciekawsze miejsca;
- ∅ w celu ułatwienia rekreacji na świeżym powietrzu, w Gminie powinno być urządzone miejsce biwakowe, gdzie można będzie np. rozpaścić ognisko i zorganizować imprezę plenerową. Dobrą lokalizacją na tego typu przedsięwzięcie byłyby tereny na pograniczu polno - leśnym;
- ∅ w podmiejskiej Gminie Łabunie są odpowiednie miejsca na wykonanie parku linowego i pola do paintball. Atrakcje te powinny powstać z myślą o mieszkańcach Zamościa w ramach wypoczynku sobotnio - niedzielnego.
- ∅ w celu umożliwienia wygodnego zwiedzania rezerwatów przyrody „Łabunie” i „Księżostany”, należy wytyczyć, oznakować i wykonać ścieżki przyrodnicze. W pierwszym przypadku ścieżka powinna rozpoczynać się i kończyć np. przy pałacu w Łabuniach, w drugim – na parkingu na południe od wsi Wólka Łabuńska;
- ∅ w Gminie są dobre miejsca na trasy nordic walking, trzeba też zadbać o dobrze dostępną wypożyczalnię sprzętu;
- ∅ aby dalej rozwijać turystykę Gmina Łabunie powinna zwrócić szczególną uwagę na poprawę stanu dróg, budowę parkingów, oznakowania zabytków i atrakcji, a także ogólna estetykę;
- ∅ należy zadbać o poprawę ładu i porządku we wsiach i ich otoczeniu [lasy, pola, łąki, rzeki]. Temu celowi służyć będzie akcja uświadamiająca, a także organizowanie konkursów na najładniejszą posesję;
- ∅ bardzo ważne jest, by w działalności inwestycyjnej nie zatracić wiejskiego charakteru

Gminy, np. poprzez budowanie zbyt nowoczesnych i typowych dla wielkich miast budynków oraz obiektów tzw. małej architektury, jak np. przystanki, słupy ogłoszeniowe;

- ∅ wykorzystując coraz powszechniejszą modę na turystykę rowerową należy wytyczyć trasę rowerową dookoła Gminy i połączyć ją z istniejącą trasą w Gminie Zamość na odcinku Białowola - Pniówek, co zapewni łączność z miastem Zamość. Warto też organizować imprezy typu rajd czy wyścig rowerowy.
- ∅ malownicze pola i lasy powinny być miejscem przejażdżek zaprzęgiem konnym, bryczką lub brekiem, a także samochodami terenowymi do interesujących zakątków w gminie. Obszar gminy jest dogodny do organizowania przejażdżek terenowych pojazdami typu buggy i quad;
- ∅ wraz ze zwiększeniem liczby turystów należy doprowadzić, by z Gminy Łabunie oferowane były jednodniowe wycieczki do Lwowa;
- ∅ warto umożliwić obserwacje ptaków w rejonie stawów poprzez urządzenia miejsca obserwacji np. w formie platformy widokowych;
- ∅ aby ułatwić turystom zwiedzanie Gminy należy utworzyć punkt informacji turystycznej, zlokalizowany np. przy Domu Rekolekcyjnym w Łabuniach. Placówka taka powinna działać sezonowo, w miarę potrzeb, a więc w wakacje i w czasie tzw. weekendu majowego. Oprócz sprzedaży wydawnictw promocyjnych i pamiątek oraz świadczenia informacji łabuńskich atrakcjach, punkt mógłby docelowo prowadzić wypożyczalnię rowerów i sprzętu do nordic walking.

3.5. Infrastruktura techniczna

3.5.1. Infrastruktura komunikacyjna

Na terenie gminy występują drogi krajowe, powiatowe i gminne. Droga krajowa 17 (Warszawa) Zakręt – Garwolin – Ryki – Kurów – Lublin – Piaski – Krasnystaw – Zamość – Tomaszów Lubelski – Hrebenne – granica państwa.

Droga ta jest drogą o znaczeniu międzynarodowym i stanowi główne połączenie gminy z miastem Zamość. Obszar gminy pokryty jest również siecią dróg powiatowych, która stanowi dobre powiązanie komunikacyjne z sąsiednimi gminami, jednak stan techniczny tych dróg nie pozwala na poruszanie się po nich pojazdów ciężkich, ze względu na wytrzymałość ich nawierzchni.

Drogi gminne na tym terenie stanowią sieć komunikacji lokalnej i mają niewielki wpływ na komunikację zewnętrzną.

Tabela 17. Wykaz dróg powiatowych przebiegających przez obszar Gminy Łabunie (stan na kwiecień 2013)

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi
1.	3246L	Sitno - Łabuńki
2.	3256L	Lipisko - Łabunie
3.	3257L	Pniówek - Ruszów - Wierzbie - Łabunie
4.	3258L	Łabunie Reforma - Majdan Ruszowski - Rachodoszcze
5.	3268L	Wólka Łabuńska - Komarów-Osada - Przewale
6.	3269L	Cześniki - Łabunie
7.	3270L	Łabuńki - Borchaczów - Antoniówka - Zubowice
8.	3259L	Suchowola - Majdan Ruszowski
9.	3265L	Boża Wola - Namule - Majdan Krynicki - Janówka

Źródło: www.zdw.lublin.pl

Tabela 18. Wykaz dróg gminnych przebiegających przez obszar Gminy Łabunie (stan na kwiecień 2013)

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi
1.	110386L	dr. gm. 110885L - Łabuńki Pierwsze - Pniówek - dr. pow. 3247L
2.	110884L	dr. pow. 3246L - Sachalin - Kol. Jatutów - dr. kraj. 17
3.	110885L	dr. kraj. 17 Łabuńki Pierwsze - Wierzbie - dr. pow. 3257L
4.	110886L	dr. kraj. 17 - Łabuńki pierwsze "Stara Wieś" - dr. kraj. 17
5.	110887L	dr. kraj. 17 - Łabunie - dr.pow.3268L
6.	110888L	dr. pow. 3256L - Łabunie - Łabunie Reforma - dr. pow. 3258L
7.	110889L	dr. kraj. 17 - Łabunie (ul. Kościelna) - dr. kraj. 17
8.	110890L	dr. kraj. 17 - Łabunie (ul. Parkowa) - dr. pow. 3269L
9.	110891L	dr. pow. 3256L - Ruszów Kolonia - dr. pow. 3257L (Wierzbie)
10.	110892L	dr. pow. 3246L - Sachalin - Mocówka - gr. gminy Sitno (kierunek Bożydar)
11.	110893L	dr. pow. 3270L - Dąbrowa - gr. gminy Komarów
12.	110894L	dr. pow. 3269L - koniec zabudowy
13.	110895L	dr. kraj. 17 - Łabunie Reforma - Wólka Łabuńska - dr. pow. 3268L
14.	110896L	dr. pow.3268L - Wólka Łabuńska - dojazd do zabudowań
15.	110897L	dr. pow. 3258L - Łabunie - do końca zabudowy
16.	110898L	dr. pow. 3256L - dr. gm. 110897L
17.	110899L	dr. pow. 3256L - Ruszów - do końca zabudowy
18.	110900L	dr. gm. 110899L - Ruszów - Ruszów Nowina - do końca zabudowy
19.	110901L	dr. gm. 110899L - Ruszów - Ruszów Łubinstok - do końca zabudowy

20.	110902L	dr. kraj. 17 - Łabuńki Pierwsze "Dolinki" - do końca zabudowy
21.	110903L	dr. pow. 3256L - Ruszów - dr.gm.110904L
22.	110904L	dr. pow. 3256L - Ruszów - "Ruszów Bliskie" - do końca zabudowy
23.	110905L	dr. kraj. 17 - Łabunie - dr. gm. 110889L
24.	110906L	dr. kraj. 17 - Łabunie - Za Górą - do końca zabudowy
25.	110907L	dr. kraj. 17 - Łabuńki Pierwsze - "Łabuńki Piaski" - do końca zabudowy
26.	110908L	dr. pow. 3246L - Łabuńki Pierwsze - "Łabuńki Przymiarki" - do końca zabudowy
27.	110909L	dr. gm. 110809L - Łabuńki Pierwsze - Mocówka - do końca zabudowy
28.	110910L	dr. pow. 3270L - Barchaczów - do końca zabudowy
29.	110911L	dr. pow. 3270L - Barchaczów - do końca zabudowy
30.	110912L	dr. pow. 3269L - Brudek - do końca zabudowy
31.	110913L	dr. pow. 3272L - Brudek - dr. gm. 110912L
32.	110914L	dr. pow. 3270L - do gminnego wysypiska śmieci

Źródło: www.zdw.lublin.pl

Na terenie gminy jedynie droga krajowa nr 17 posiada nawierzchnię, po której mogą poruszać się pojazdy ciężkie.

Przez obszar gminy nie przebiegają drogi należące do kategorii wojewódzkich. Drogi powiatowe łączą gminę z gminami sąsiednimi, umożliwiając dojazd do miast będących siedzibami powiatu oraz komunikację pomiędzy siedzibami gmin.

3.5.2. Infrastruktura ochrony środowiska⁵

Na terenie Gminy Łabunie ochroną objęte zostały obszary stanowiące rezerваты przyrody, pomniki przyrody oraz lasy ochronne tj.:

- Rezerwat przyrody „Łabunie” o powierzchni 108,54 ha, utworzony został w 1959 roku, jest to obszar chroniący stanowiska występowania bardzo rzadkich roślin stepowych. Na obszarze tym występują zbiorowiska stepowe i leśne.
- Rezerwat leśny „Księżostany” utworzony został w 2003 roku rozporządzeniem Wojewody Lubelskiego z dnia 31 grudnia 2003 roku. Rezerwat ten obejmuje obszar lasu o powierzchni 50,55 ha w południowo – wschodniej części gminy w kompleksie leśnym „Łabunie”. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych naturalnych zbiorowisk podgórskiej formy buczyny

⁵ Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Łabunie na lata 2006-2013

karpackiej w obszarze o zróżnicowanej rzeźbie w drzewostanach, której występuje starodrzew bukowy wraz z występującymi w nim rzadkimi gatunkami roślin.

Pomniki przyrody ożywionej:

Pomniki przyrody na terenie Gminy Łabunie zostały ustanowione rozporządzeniem Nr 11 Wojewody Lubelskiego z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Lub. Nr 103, poz. 2327 z późn. zm.) i są to:

- lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) – 37 sztuk, o obwodzie 250-350 cm i wysokości 16 m, rosnące w miejscowości Łabunie, przy drodze do Majdanu Ruszowskiego,
- lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) – 10 sztuk, o obwodzie 300-350 cm i wysokości 20m, rosnące przy drodze do Ruszowa,
- klon pospolity (*Acer platancides*) – 11 sztuk, o obwodzie 200 cm i wysokości 16 m, rosnące w miejscowości Łabunie, przy drodze do Majdanu Ruszowskiego.

Lasy ochronne:

- glebochronne,
- stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody,
- wodochronne,
- stanowiące drzewostany nasienne.

Powietrze atmosferyczne.

Na terenie Gminy Łabunie nie były prowadzone badania czystości powietrza, jednak o stanie czystości powietrza w gminie świadczyć może ogólna klasyfikacja obszaru powiatu zamojskiego. Klasyfikacja ta dokonana została w oparciu o pomiary stężeń zanieczyszczeń w powietrzu na terenie powiatu zamojskiego. Na podstawie wyników badań obszar zaklasyfikowany został do poszczególnych klas czystości powietrza, rozpatrywanych pod względem ochrony zdrowia człowieka oraz ochrony roślin.

Klasyfikacja stref sporządzona została w oparciu o następujące klasy:

- I – strefa, w której poziom substancji przekracza górny próg oszacowania,
- II – strefa, w której poziom substancji zawiera się pomiędzy górnym a dolnym progiem oszacowania,
- IIIa – strefa będąca aglomeracją, w której poziom substancji nie przekracza dolnego progu oszacowania,
- IIIb strefa nie będąca aglomeracją, w której poziom substancji nie przekracza dolnego progu oszacowania.

Na podstawie tej klasyfikacji teren powiatu zamojskiego pod względem ochrony zdrowia zaliczony został do klasy IIIb dla zanieczyszczeń SO₂, CO, ołowiu oraz benzenu. Do klasy II dla NO₂ oraz do klasy I dla pyłu PM₁₀ oraz ozonu.

Pod względem ochrony roślin zaliczono go do klasy IIIb dla SO₂ i NO₂. Na podstawie tej klasyfikacji możemy stwierdzić, że stan czystości powietrza atmosferycznego w Gminie Łabunie jest dobry.

Głównym czynnikiem zagrażającym czystości powietrza jest emisja zanieczyszczeń powstających podczas produkcji energii cieplnej, głównie w kotłowniach indywidualnych, kotłowniach szklarniowych oraz emisja pochodząca z pojazdów samochodowych.

Ze względu na duży udział paliw stałych w produkcji energii cieplnej obserwuje się okresowe wzrosty stężenia pyłów oraz związków siarki w sezonie grzewczym.

Przez teren gminy przebiega drga krajowa o dużym natężeniu ruchu, co może być źródłem emisji znacznych ilości związków azotu.

Hałas drogowy

Na terenie gminy głównym źródłem hałasu drogowego są pojazdy kołowe, jednak w tym rejonie nie były prowadzone badania natężenia hałasu komunikacyjnego.

Przeprowadzone natomiast zostały badania natężenia hałasu przy trasie nr 17 w punktach wylotowych trasy w Zamościu oraz Tomaszowie Lubelskim. Badania te wykazują, że na całym odcinku trasy między tymi miejscowościami nie wystąpiły przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu, jednak hałas emitowany przez poruszające się pojazdy powoduje (w subiektywnej skali natężenia hałasu) bardzo dużą uciążliwość dla mieszkańców terenów położonych przy trasie oraz stwarza dla nich wysokie zagrożenie.

Wartości natężenia hałasu wynosiły w Zamościu 71,3 dB 1 m od krawężnika, przy natężeniu ruchu 830 pojazdów na godzinę i udziale pojazdów ciężkich 24,0% oraz w Tomaszowie Lubelskim 72,3 dB w odległości 1 m od krawężnika, przy natężeniu ruchu 1056 pojazdów na godzinę, przy udziale 16,3% pojazdów ciężkich.

Hałas przemysłowy

Gmina Łabunie jest gminą typowo rolniczą, nie notuje się więc przekroczeń hałasu związanych z zakładami przemysłowymi, natomiast drobne przekroczenia mogą wynikać z działalności drobnych zakładów usługowych.

Przeprowadzone badania wykazują, że na klimat akustyczny Gminy Łabunie znaczący wpływ ma hałas komunikacyjny, natomiast hałas przemysłowy stanowi niewielką część czynników wpływających na środowisko akustyczne. Miejscowe

uciążliwości stwarzane są okresowo przez niewielkie obiekty produkcyjne i usługowe zlokalizowane w sąsiedztwie o zabudowie mieszkaniowej.

Stan i tendencje zmian czystości wód powierzchniowych

Rzeka Łabuńka podlega Państwowemu Monitoringowi Środowiska, badania monitoringowe prowadzone są w cyklach rocznych w dwóch przekrojach pomiarowych o znaczeniu regionalnym oraz krajowym: powyżej granic miasta Zamościa – Pniówek (26,1 km) (monitoring regionalny), na ujściu do Wieprza – Krzak (4,2 km) (monitoring krajowy).

Opis stanu wód rzeki Łabuńki dokonany został w oparciu o wyniki badań przeprowadzonych i opublikowanych przez WIOŚ w Lublinie w latach 1999 – 2003.

Badania jakości wody w rzece przeprowadzone w latach 1996 – 2002 wykazały, że wg wskaźników obligatoryjnych rzeka prowadzi wody pozaklasowe na całym odcinku długości.

W roku 1999 głównym powodem klasyfikacji wód jako pozaklasowe był fosfor ogólny i miano coli. Pod względem fizykochemicznym woda w Łabuńce na całej długości rzeki określona została jako pozaklasowa, natomiast na odcinku przepływającym przez teren gminy stan wody w rzece pod względem bakteriologicznym wykazywał III klasę zanieczyszczeń. Przy rozpatrywaniu kryterium hydrobiologicznego okazało się, że wody płynące odcinkiem rzeki położonym w granicach gminy, nie mieści się w kryteriach oceny III klasy czystości.

W roku 2000 na odcinku od źródeł do granic Zamościa Łabuńka prowadziła wody, w których tylko trzy wskaźniki osiągnęły wartości obliczeniowe nie odpowiadające wymaganiom II klasy czystości. Były to: zawiesina ogólna, fosfor ogólny i miano coli, z czego tylko fosfor ogólny dyskwalifikował rzekę w ocenie ogólnej.

W roku 2001 na odcinku od źródeł do granic miasta badanie wody wykazało, że 5 wskaźników osiągnęło wartości obliczeniowe nie odpowiadające wymaganiom II klasy czystości, z czego zawiesina ogólna i fosfor ogólny decydowały o zaliczeniu rzeki w klasyfikacji ogólnej do wód pozaklasowych.

Wyniki badań monitoringowych przeprowadzonych w 2002 roku wykazały, że wskaźnikami, których stężenia obliczeniowe przesądziły o dyskwalifikacji wód rzeki Łabuńki w ogólnej ocenie były: zawiesina ogólna i azot azotynowy występujące w górnym biegu rzeki. Wszystkie pozostałe substancje wskaźnikowe, na długości odcinka znajdującego się w obrębie gminy, występowały w ilościach odpowiadających wymaganiom I lub II klasy czystości.

W porównaniu z rokiem 2001 zarejestrowano znacznie niższe wartości antropogenicznych przekroczeń dopuszczalnej zawartości związków fosforowych,

nizszą wartość stężenia charakterystycznego osiągnęła też, nadal pozaklasowa w górnej części rzeki, zawiesina ogólna.

Podsumowując wyniki badań stanu czystości wody przeprowadzone w okresie lat dziewięćdziesiątych jak i w latach 2000 – 2002 zauważyć należy, że różnica w wartościach obliczeniowych poszczególnych parametrów zanieczyszczenia wód górnego i dolnego biegu rzeki, uległa znacznemu zmniejszeniu.

Dlatego też mówić możemy o znacznym postępie w procesie poprawy jakości wód rzeki Łabuńki.

Jakość wód podziemnych

Wody podziemne w rejonie gminy występujące w utworach kredowych, cechuje wysoka jakość. Wody występujące w dolinie rzeki Łabuńki są wodami poziomu czwartorzędowego i odznaczają się występowaniem żelaza i manganu o wartościach wyższych od dopuszczalnych zawartych w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z 19 listopada 2002 r., tj. Wyższych od 0,2 mg Fe/dm³ i 0,05 mg Mn/dm³. W związku z tym wymagają prostego uzdatniania polegającego na redukcji żelaza i manganu do poziomu odpowiadającego warunkom stawianym wodzie przeznaczonej do celów pitnych. Wody tego poziomu zakwalifikowane one zostały do wód średniej jakości.

Poza zawartością żelaza i manganu inne elementy charakteryzujące wody podziemne są na całym terenie gminy zbliżone do siebie. Twardość wody waha się od 205,0 do 350,0 mg CaCO₃/dm³. Odczyn pH wynosi 7,1 – 7,6. Chlorki posiadają wartości od 3,0 do 35,0 mg Cl/dm³. Amoniak występuje w minimalnych ilościach. Zawartość azotanów waha się pomiędzy 0,1 a 15,2 mg N/dm³.

Wysoka jakość wód podziemnych głównego użytkowego poziomu wodonośnego, czyli wód występujących w utworach kredowych, jest jednym z walorów naturalnych gminy. Wody występujące w utworach czwartorzędowych, związane z doliną rzeki Łabuńki występują bardzo płytko, co sprawia, że są bardzo narażone na zanieczyszczenia powierzchniowe.

Walory środowiska naturalnego należą do głównych atutów Gminy Łabunie i są czynnikiem wpływającym pozytywnie na jej atrakcyjność. Niezbędne jest więc podejmowanie stałych działań zmierzających do zapobiegania ich degradacji. Ochrona środowiska naturalnego na terenie gminy należy do działań priorytetowych i jest niezwykle istotna w procesie programowania rozwoju jednostki.

3.5.2.1. System zaopatrzenia w wodę

W 2012 roku długość wodociągowej czynnej sieci rozdzielczej na terenie Gminy Łabunie wynosiła około 3,1 km (dane Banku Danych Lokalnych GUS, stan na 31.12.2012). Liczba połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wnosila 84 szt.

Tabela 19. Stan zwodociągowania Gminy Łabunie na 2012 r.

Wyszczególnienie	Jednostka	Wartość
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	3,1
długość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	km	3,1
długość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy, eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej	km	0,0
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt	84
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam3	5,7
mieszkania w budynkach mieszkalnych nowo dołączonych do sieci wodociągowej	mieszk.	-
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	431
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m3	0,9
zużycie wody w gospodarstwach domowych w miastach na 1 mieszkańca	m3	0,0
zużycie wody w gospodarstwach domowych na wsi na 1 mieszkańca	m3	0,9

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 20. Woda w wodociągów – Gmina Łabunie – stan na 2012 r.

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	m3	m3	m3	m3	m3	m3	m3	m3	m3	m3	m3
na 1 mieszkańca	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	0,9	0,9	0,9	1,4	0,9
na 1 korzystającego	18,8	14,9	14,7	14,6	16,1	16,1	13,1	13,3	13,1	20,3	13,2

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Liczba osób korzystających z sieci wodociągowej w 2012 roku wynosiła 431. Stopień zwodociągowania gminy, liczony jako procentowy udział osób korzystających z wodociągu w ogólnej liczbie mieszkańców, jest niski i wynosi około 7%, co jest wartością niższą od średniej dla powiatu oraz od stopnia zwodociągowania regionu.

Tabela 21. Porównanie stopnia zwodociągowania Gminy Łabunie, powiatu zamojskiego, województwa lubelskiego oraz obszarów wiejskich tych jednostek w 2012 r.

Wyszczególnienie	Gmina Łabunie	Powiat zamojski	Województwo lubelskie
ogółem	6,8	53,0	81,7
miasta	0,0	93,0	93,9
obszary wiejskie	6,8	48,2	71,1

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Gmina Łabunie prezentuje się szczególnie niekorzystnie na tle obszarów wiejskich powiatu i województwa – jej stopień zwodociągowania jest mniejszy od średnich dla obszarów wiejskich tych jednostek. Oznacza to, że gminna sieć wodociągowa jest słabiej rozwinięta, niż sieci wodociągowe na obszarach wiejskich powiatu i regionu.

Na terenie gminy nie został zrealizowany system zbiorowego zaopatrzenia w wodę, z wyjątkiem miejscowości Majdan Ruszowski, gdzie zrealizowany został lokalny wodociąg, zasilany z dwóch ujęć o wydajności 60 m³/h każde. Długość istniejącego wodociągu w granicach gminy wynosi 3,1 km i obejmuje swoim zasięgiem 61 przyłączy. Wodociąg ten został zrealizowany jako stalowy lub z rur PCV, przyłącza wykonane zostały z rur stalowych. Pozostali mieszkańcy gminy korzystają z indywidualnych studni kopanych lub wierconych o niewielkich wydajnościach.

Na terenie gminy zrealizowane zostały ujęcia wody przeznaczone dla zakładów pracy lub wodociągów komunalnych, przedstawione w poniższej tabeli, jednak użytkowane są one jedynie lokalnie, lub ich eksploatacja nie jest wcale prowadzona.

Tabela 22. Zestawienie głębinowych ujęć wody na terenie Gminy Łabunie

Lp.	Lokalizacja ujęcia	Wydajność (m ³ /h)	Użytkownik	Uwagi
1.	Majdan Ruszowski – stacja wodociągowa	55,0	Urząd Gminy	Ujęcie komunalne
2.	SKR Łabunie			Ujęcie zakładowe
3.	SPRoIn. Łabunie			Ujęcie zakładowe
4.	GS Łabunie			Ujęcie zakładowe
5.	GOZ Łabunie			Ujęcie zakładowe
6.	Dom Dziecka Łabunie			Ujęcie zakładowe
7.	STONE MASTER Sp. z o. o. oddział Łabuńki Pierwsze			Ujęcie zakładowe
8.	Łabuńki Pierwsze		Zgromadzenie Zakonne	
9.	Wólka Łabuńska		Punkt skupu mleka	
10.	Bródek		PSM	
11.	Łabunie		PSM	
12.	Łabuńki Pierwsze		PSM	
13.	Łabunie		Szkoła	
14.	Łabuńki Pierwsze		Szkoła	
15.	Ruszów		Szkoła	
16.	Łabunie k/Domu Dziecka			Ujęcie komunalne
17.	Barchaczów		Szkoła	
18.	Bródek		Szkoła	
19.	Łabunie k/Domu Kultury			Ujęcie komunalne
20.	Łabunie – Urząd Gminy			Ujęcie zakładowe

Źródło: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Łabunie na lata 2006-2013

3.5.2.2. System odprowadzania i oczyszczania ścieków

Gmina Łabunie nie posiada sieci kanalizacyjnej. W związku z tym do priorytetowych inwestycji zaplanowanych przez władze gminne na okres projekcyjny należy budowa sieci kanalizacyjnej gminy oraz budowa przydomowych oczyszczalni w miejscach, gdzie funkcjonowanie sieci zbiorczej byłoby utrudnione lub nieekonomiczne. Dysproporcje pomiędzy zwodociągowaniem a skanalizowaniem gminy są bardzo niekorzystne, obniżają standard życia mieszkańców gminy, uniemożliwiają prowadzenie ujednoczonej gospodarki wodno-ściekowej, zaburzają stosunki wodne obszaru oraz stanowią zagrożenie dla środowiska i zdrowia ludzkiego.

Tabela 23. Porównanie stopnia zgazyfikowania Gminy Łabunie, powiatu zamojskiego, województwa lubelskiego oraz obszarów wiejskich tych jednostek w 2012 r. (w %)

Wyszczególnienie	Gmina Łabunie	Powiat zamojski	Województwo lubelskie
obszary wiejskie	36,0	19,7	14,1

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wg danych przedstawionych w powyższej tabeli procent zgazyfikowania Gminy Łabunie jest dużo wyższy niż powiatu i województwa.

3.5.2.3. Gospodarka odpadami

Do głównych zanieczyszczeń i zagrożeń dla środowiska na terenie Gminy Łabunie należą odpady stałe. Są to głównie zanieczyszczenia bytowe i odpady powstające w trakcie gospodarczej działalności przedsiębiorstw, coraz większe są również nieczystości stałe wytwarzane przez turystów. Gmina Łabunie nie posiada własnego wysypiska.

3.5.3. Infrastruktura energetyczna i telekomunikacja

Obszar Gminy Łabunie jest w pełni zelektryfikowany. Nie odnotowano niedoboru energii elektrycznej, sporadyczne wyłączenia energii spowodowane są awariami i ich usuwaniem.

Ciepłownictwo

Na terenie gminy nie występują centralne źródła ciepła, produkcja ciepła odbywa się w indywidualnych kotłowniach lokalizowanych w budynkach mieszkalnych, budynkach gospodarczych lub budynkach użyteczności publicznej. W większości kotłowni indywidualnych, w szklarniach, budynkach mieszkalnych oraz gospodarczych ciepło uzyskiwane jest poprzez spalanie paliw stałych, głównie w postaci węgla kamiennego, koksu, ale także wykorzystywane są coraz częściej do tego celu inne paliwa np. trociny drzewne. W większości obiektów użyteczności publicznej tj. szkoły, urzędy, Dom Dziecka, Hospicjum, ośrodek zdrowia zrealizowane zostały kotłownie bezobsługowe, zasilane przeważnie gazem ziemnym. W celu zmniejszenia zużycia energii cieplnej prowadzone są coraz częściej realizowane termomodernizacje zarówno obiektów użyteczności publicznej, jak i budownictwa mieszkaniowego.

Linie elektroenergetyczne

Przez teren gminy przebiega linia energetyczna wysokiego napięcia 220 kV relacji Dobrotwór (Ukraina) – Zamość. Zrealizowane zostały także linie tranzytowe energetyczne 110 kV relacji Zamość – Tyszowce, Zamość – Tomaszów Lubelski oraz Zamość – Józefów. Teren gminy zasilany jest z linii energetycznej średniego napięcia 15 kV z rozdzielni w Zamościu. Sieć energetyczna obejmuje swym zasięgiem cały teren gminy, jednak niektóre odcinki i stacje transformatorowe wymagają dokonania remontów, co realizowane jest i będzie przez Zamojską Korporację Energetyczną.

Telekomunikacja

Przez teren gminy przebiega kabel tranzytowy telekomunikacji dalekosiężnej, jego trasa jest równoległa do drogi krajowej Nr 17. Ponadto cały obszar gminy objęty został siecią telekomunikacyjną obsługiwaną przez centrale automatyczne w Łabuniach, Barchaczowie i Łabuńkach. Obszar sołectwa Majdan Ruszowski obsługiwany jest przez centralkę telefoniczną w Adamowie. Na terenie gminy zlokalizowana została także stacja bazowa telefonii komórkowej CENTERTEL. Mieszkańcy gminy mają możliwość korzystania z Internetu, za pomocą stałych łączy radiowych, których nadajniki zlokalizowane są na terenie miasta Zamościa.

3.6. Infrastruktura społeczna

3.6.1. Infrastruktura edukacyjna

Na terenie Gminy Łabunie działalność oświatową prowadzą:

- 2 szkoły podstawowe,

- 2 gimnazja,
  - Szkoła Podstawowa i Gimnazjum w Łabuniach
  - Szkoła Podstawowa i Gimnazjum w Łabuńkach Pierwszych
- 1 filialna szkoła podstawowa,
  - Szkoła Podstawowa w Ruszowie
- 3 punkty przedszkolne.

Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS, w latach 2002-2012 liczba uczniów szkół podstawowych stale spadała, natomiast liczba uczniów gimnazjum cechowała się zmiennymi trendami, jednak w porównaniu do początkowego roku badanego okresu (2002) liczba uczniów gimnazjum na koniec 2012 roku była mniejsza. Ogółem, liczba uczniów szkół podstawowych w latach 2002-2012 zmniejszyła się o 255 osób. W tym samym okresie liczba uczniów gimnazjum zmalała o 65 osób. Zmiany w liczebności poszczególnych grup uczniów zaprezentowano w poniższych tabelach:

Tabela 24. Szkolnictwo podstawowe - Gmina Łabunie

ogółem										
2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.
7	7	7	7	7	7	6	6	4	4	4
pomieszczenia szkolne										
pom.	pom.	pom.	pom.	pom.	pom.	pom.	pom.	pom.	pom.	pom.
41	43	43	44	43	47	44	29	37	37	36
oddziały w szkołach										
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
34	33	33	31	30	30	29	25	23	22	20
uczniowie										
osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
631	598	576	534	523	496	479	466	445	421	376
absolwenci										
osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
97	113	99	119	97	103	117	100	107	90	105

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 25. Szkolnictwo gimnazjalne - Gmina Łabunie

ogółem										
2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.	ob.
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
pomieszczenia szkolne										
pom.	pom.	pom.	pom.	pom.	pom.	pom.	pom.	pom.	pom.	pom.
16	17	16	15	15	17	17	18	18	18	18

oddziały w szkołach										
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15	16	14	14	14	15	14	14	14	14	13
uczniowie										
osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
330	340	311	332	328	330	308	293	276	268	265
absolwenci										
osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba	osoba
117	96	126	101	108	100	113	103	103	96	87

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Na terenie gminy nie funkcjonują szkoły średnie. Absolwenci gimnazjum kontynuują naukę na poziomie ponadgimnazjalnym w szkołach położonych poza obszarem gminy, przede wszystkim w najbliższych miastach powiatowych.

3.6.2. Infrastruktura sportowa

Baza rekreacyjno-sportowa:

- Ø Moje Boisko „Orlik 2012”
- Ø Hala sportowa przy Szkole Podstawowej w Łabuńkach Pierwszych
- Ø Sala gimnastyczna przy Szkole Podstawowej w Łabuniach
- Ø Boiska sportowe
- Ø Siłownie
- Ø Kluby sportowe:
  - GLKS „V-System Sparta Łabunie”
  - GUKS „Szeptycki”
  - UKS „Axel”
  - KS „Atom”
- Ø Place zabaw

3.6.3. Infrastruktura kultury

Na terenie Gminy Łabunie funkcjonuje Dom Kultury. Zadania własne Gminy z zakresu kultury i popularyzacji czytelnictwa wypełnia Gminna Biblioteka Publiczna w Łabuniach.

Gminna Biblioteka Publiczna w Łabuniach powstała 1948 na mocy dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi z 17 kwietnia 1946 roku. Od 1955

do 1972 roku funkcjonowała jako Gromadzkiej Biblioteki Publicznej w Łabuniach, a od 1973 nosi nazwę Biblioteka Publiczna Gminy Łabunie.

Obecnie sieć biblioteczna składa się z Biblioteki Publicznej Gminy Łabunie (24,500 wol.), Filii Ruszów (7,000 wol.) i 3 punktów bibliotecznych na bazie książek biblioteki w Łabuniach: w Bródku, w Łabuńkach Pierwszych i w Majdanie Ruszowskim.

Biblioteka prowadzi:

- Filię Biblioteczną Ruszów
- Czytelnię Komputerową (3 komputery dla użytkowników biblioteki - bezpłatne korzystanie z Internetu)
- Izbę Muzealną (gromadzi zbiory etnograficzne, archeologiczne, historyczne)
- Biblioteka posiada program biblioteczny MAK (obecnie trwa budowa katalogu komputerowego)
- Biblioteka posiada bogaty księgozbiór regionalny
- Biblioteka organizuje spotkania autorskie, z ludźmi nauki, z kombatantami, z ciekawymi ludźmi.

Dnia 6-tego marca 2007 r. Biblioteka Publiczna Gminy Łabunie w Finale Wojewódzkiego Konkursu „Pamięć Przeszłości 2006” w kategorii „Biblioteka Gminna” otrzymała wyróżnienie oraz nagrodę rzeczową (skaner i drukarka) , a w kategorii „Publikacje Własne” została wyróżniona dyplomem.

W poniższej tabeli zaprezentowano główne dane dotyczące funkcjonowania gminnej biblioteki w ciągu ostatnich pięciu lat:

Tabela 26. Podstawowe dane dotyczące funkcjonowania Gminnej Biblioteki Publicznej w latach 2008-2012

Placówki biblioteczne						
Wyszczególnienie	jedn.	2008	2009	2010	2011	2012
biblioteki i filie	ob.	2	2	2	2	2
pracownicy bibliotek	osoba	2	3	3	4	5
księgozbiór	wol.	31755	30440	31070	31425	30083
czytelnicy w ciągu roku	osoba	1211	1174	1135	1288	1164
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wol.	17728	13217	16007	17656	18897
punkty biblioteczne ogółem	ob.	3	3	1	1	1

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Jak wynika z powyższego zestawienia, w ostatnich pięciu latach zmniejszyła się zarówno liczba czytelników, jak również księgozbiór biblioteki (z wahaniami w poszczególnych latach). Jednocześnie, odnotowano wzrost wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz – o 1169 woluminów w porównaniu do roku 2008.

Wskaźniki dla bibliotek przedstawiają się bardziej korzystnie na obszarze powiatu i województwa, niż w Gminie Łabunie. W porównaniu do powiatu i województwa mniej korzystną wartość przyjmują wskaźniki: ludność na 1 placówkę biblioteczną i wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach, natomiast wskaźniki: księgozbiór bibliotek na 1000 ludności oraz czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności charakteryzują się korzystniejszymi wartościami niż w przypadku powiatu i województwa.

Tabela 27. Podstawowe wskaźniki dla bibliotek w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim i województwie lubelskim w 2012 roku

Wyszczególnienie	Gmina Łabunie	Powiat zamojski	Województwo lubelskie
ludność na 1 placówkę biblioteczną	2107	3042	2927
księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	4760,0	2412,5	2834,7
czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	184	123	177
wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	16,2	20,1	19,6

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

3.6.4. Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej

Opieka zdrowotna to całokształt działalności zmierzającej do zapewnienia ochrony zdrowia ludności.

Zapewnienie opieki zdrowotnej rozwijane jest na podstawach odpłatności prywatnej, ubezpieczeń społecznych, pomocy społecznej oraz w ramach budżetu państwowego. W opiece zdrowotnej prowadzona jest działalność sanitarno – epidemiologiczna, zapobiegawczo – lecznicza, świadczona jest pomoc doraźna.

Opieka zdrowotna zapewniana jest wspólnie na trzech poziomach: podstawowym, specjalistycznym (szpital) i wysokospecjalistycznym (szpitale akademickie, kliniki).

Za sprawy podstawowe uważane są: zapobieganie chorobom i umacnianie zdrowia, kształtowanie poczucia odpowiedzialności za zdrowie własne i innych, udostępnianie świadczeń opieki zdrowotnej wszystkim ludziom.

Opieka zdrowotna długoterminowa

Opieka świadczona człowiekowi wymagającemu przez dłuższy czas pomocy lekarza, pielęgniarki i innych fachowych pracowników służby zdrowia, ewentualnie także różnego wsparcia społecznego, zmierzająca do przywrócenia zdrowia i niezależności oraz możliwości uczestniczenia w życiu społecznym.

Dla uzyskania korzystnych rezultatów znaczenie ma wczesne rozpoznanie choroby, zapewnienie systematycznej i dostosowanej do potrzeb pomocy.

Opieka zdrowotna podstawowa

Podstawowa opieka zdrowotna, to system świadczeń zapobiegawczych oraz leczniczo-rehabilitacyjnych, dostępnych ambulatoryjnie, w miejscu zamieszkania, nauki i pracy człowieka.

Współczesne tendencje rozwojowe podstawowej opieki zdrowotnej zawarte są w programie WHO Zdrowie dla wszystkich w 2000 roku. W programie tym za sprawę najważniejszą uważane jest wprowadzanie takich przemian w systemie opieki nad zdrowiem, które z podstawowej opieki zdrowotnej uczynią główny ośrodek i pozwolą na zastępowanie przez nią opieki wyższego rzędu.

W tym celu konieczne jest wprowadzanie wielu zmian i koncentrowanie się na rozwijaniu szerokiej współpracy wśród pracowników służby zdrowia i służby zdrowia ze społeczeństwem, zapewnianiu na tym poziomie wszystkich rodzajów opieki i jej udostępnianiu, specjalnym zajmowaniu się grupami zwiększonego ryzyka, koncentrowaniu się na stylu życia człowieka i na jego środowisku, wykorzystywaniu i bogaceniu wiedzy znaczącej dla efektywności tej opieki.

Program wskazuje na potrzebę właściwszego aniżeli dotychczas wykorzystywania pielęgniarek i położnych w realizowaniu zadań tej opieki.

Opieka zdrowotna progresywna

Progresywna opieka zdrowotna, to system ujmowania pacjentów w grupy raczej wg ich potrzeb w zakresie różnorodnej pomocy i opieki, związanych z ciężkością stanu zdrowia, niż wg jednej specjalności medycznej.

Na podstawie takiego podejścia progresywna opieka zdrowotna świadczona jest jako:

- 1) intensywna – w stosunku do chorych krytycznie;

- 2) pośrednia – o charakterze przejściowym pomiędzy opieką krytyczną a opieką, którą zapewnić sobie może sam człowiek;
- 3) udzielenie pomocy w zakresie uczenia się i różnych oddziaływań wychowawczych, ale bez konieczności świadczenia pomocy fizycznej.

Opieka zdrowotna specjalistyczna

Opieka zdrowotna zapewniana w ramach różnych specjalności medycznych przez lekarzy specjalistów. Specjalistyczna opieka zdrowotna wymaga różnych specjalistycznych środków i urządzeń.

Świadczona jest głównie na drugim poziomie opieki - w szpitalach. Najwyższy poziom usług specjalistycznych zapewniają szpitale akademickie (kliniki).

Opieka nad zdrowiem matki i dziecka

Opieka roztaczana nad kobietą w ciąży, zmierzająca do zapewnienia jej takiej pomocy, która pozwoli na zachowanie zdrowia, opanowanie umiejętności pielęgnowania dziecka, odbycie prawidłowego porodu i urodzenie zdrowego dziecka, a także utrzymanie laktacji.

W szerszym znaczeniu opieka ta zaczyna się dużo wcześniej, a zmierza do tego, aby zapewnić dobry stan zdrowia młodym ludziom, pomagać im w przygotowywaniu się do życia w rodzinie i społeczeństwie. Świadczenia zmierzają nie tylko do ochrony zdrowia dziecka, ale obejmują także problemy niepłodności i planowania rodziny.

Opieka nad zdrowiem dzieci i młodzieży

Opieka uwzględniająca zróżnicowane potrzeby, które wynikają z wieku rozwojowego. Opieka profilaktyczno-lecznicza nad dzieckiem obejmuje: czynne poradnictwo, organizowanie grup szczególnej troski, szczepienia ochronne, a także szerzenie oświaty zdrowotnej.⁶

W Gminie Łabunie funkcjonuje jeden Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej - Ośrodek Zdrowia Łabunie. W jednostce tej funkcjonują następujące komórki:⁷

- Poradnia ginekologiczno-położnicza
- Poradnia (gabinet) lekarza POZ dla dzieci
- Poradnia (gabinet) lekarza rodzinnego
- Gabinet medycyny szkolnej
- Poradnia (gabinet) położnej środowiskowej - rodzinnej
- Gabinet zabiegowy

---

⁶ Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Łabunie na lata 2006-2013

⁷ szukaj.sluzbazdrowia.pl

- Punkt szczepień

Ponadto, na terenie gminy działalność prowadzi jedna apteka w miejscowości Łabunie.

Opieka medyczna na terenie Gminy Łabunie jest wystarczająca, pacjenci posiadają wystarczający dostęp do wymienionych usług medycznych na poziomie lokalnym, profilaktyka medyczna odbywa się na podstawie umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia. Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS, w 2012 roku na terenie Gminy Łabunie udzielono 16130 porad lekarskich.

Tabela 34. Przychodnie, ośrodki zdrowia, poradnie w Gminie Łabunie.

Wyszczególnienie	Liczba obiektów
Ogółem	1
praktyki lekarskie na wsi	2

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W Gminie Łabunie funkcjonuje Zakład Opiekuńczo-Leczniczy Hospicjum SANTA-GALLA (Niepubliczny Zakład Opiekuńczo-Leczniczy Hospicjum Santa Galla w Łabuńkach). Hospicjum Santa Galla założone zostało w 1998 roku w Łabuńkach Pierwszych przez Zgromadzenie Misjonarzy Krwi Chrystusa. Początkowo działalność hospicjum obejmowała wyjazdy do domów pacjentów, od stycznia 2000 roku w odremontowanej oficynie zachodniej funkcjonuje oddział stacjonarny, gdzie w chwili obecnej przewidziane są miejsca dla 14 pacjentów głównie z chorobą nowotworową oraz innymi chorobami w stanie terminalnym. Placówka mieści się na terenie XIX wiecznego zespołu parkowo-pałacowego w Łabuńkach, w skład którego wchodzi pałac, dwie oficyny, całość otacza 12 hektarowy park. Opiekę medyczną i duchową nad pacjentami sprawuje zespół złożony z 11 pielęgniarek, lekarza, rehabilitanta, 2 kapłanów. W kwietniu 2003 r. w odremontowanej oficynie wschodniej uruchomiona została kuchnia, w której przygotowywane są posiłki dla pacjentów. Opieka świadczona w oddziale stacjonarnym oraz w domu pacjenta jest bezpłatna, pacjent i jego rodzina nie ponosi żadnych kosztów związanych z pobytem i opieką w hospicjum. Świadczenia medyczne pokrywane są w ramach umowy z Lubelskim Oddziałem Narodowego Funduszu Zdrowia. Pozostałe koszty utrzymania są z funduszy pozyskanych ze zbiórek, sprzedaży cegiełek darowizn i ofiary oraz sponsorów.

Przy hospicjum działa także organizacja wspierająca jego działalność Stowarzyszenie Przyjaciół Hospicjum „Santa Galla”.

Pacjentami hospicjum są ludzie nieuleczalnie chorzy. Celem hospicyjnej opieki jest umożliwienie choremu najpełniejszego przeżycia terminalnego okresu chorego poprzez leczenie objawowe, pielęgnację oraz towarzyszenie choremu i jego rodzinie w trudnej drodze cierpienia.

Hospicjum „Santa Galla” w latach 1998 – 2000 kierował Bogusław Witkowski. W latach 2001 – 2002 funkcje dyrektora pełniła siostra zakonna Karolina Anna Gruba a od 2003 do chwili obecnej hospicjum kieruje ksiądz Michał Przybysz. Opiekę nad chorymi sprawują 2 lekarze, psycholog, socjolog, kapelan, 11 pielęgniarek, salowa, 2 kucharki oraz pracownicy administracyjni i gospodarczy.

Zadania własne gminy w zakresie opieki społecznej realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łabuniach, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łabuniach realizuje zadania wynikające z ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Celem działań GOPS jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Zadaniem GOPS jest wsparcie osób i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb bytowych i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka. GOPS podejmuje działania mające na celu życiowe usamodzielnienie osób i rodzin oraz ich integrację ze środowiskiem.

Najczęstszymi przyczynami korzystania przez mieszkańców gminy ze świadczeń pomocy społecznej są : ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba, przemoc w rodzinie oraz alkoholizm. Osoby kwalifikujące się do świadczeń finansowych i rzeczowych z pomocy społecznej muszą spełniać ustawowe przesłanki tzn. kryterium dochodowe zawarte w art. 8 ustawy o pomocy społecznej oraz pozostawać w trudnej sytuacji życiowej w szczególności z powodów wymienionych w art. 7 ustawy.

Poza wsparciem materialnym mieszkańcy gminy mogą otrzymać w GOPS, niezależnie od sytuacji dochodowej, pomoc w formie pracy socjalnej mającej na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi.⁸

Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS, w roku 2012 ze środowiskowej pomocy społecznej skorzystało 263 gospodarstwa domowe oraz 991 osób w gospodarstwach domowych. Wskaźnik intensywności pomocy społecznej, liczony jako udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej

---

⁸ www.labunie.com.pl

pomocy społecznej w ludności ogółem jest wyższy na terenie gminy niż w powiecie zamojskim i województwie lubelskim.

Tabela 28. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na terenie Gminy Łabunie, powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego w 2012

Wyszczególnienie	Gmina Łabunie	Powiat zamojski	Województwo lubelskie
udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem	15,6 %	12,6%	9,6%

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Powyższe dane wskazują na to, iż na terenie Gminy Łabunie więcej osób (proporcjonalnie do liczby ludności) korzysta ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej, niż na terenie powiatu i regionu.

Na podstawie sprawozdań Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej można stwierdzić, że w okresie minionych lat spora liczba rodzin spośród wszystkich mieszkających w Gminie korzysta z różnych form wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. Liczba osób w tych rodzinach wskazuje, że jest to średniorocznie około 19% mieszkańców Gminy. Wprawdzie odsetek ten każdego roku maleje, co może świadczyć o poprawie warunków życiowych mieszańców, ale i tak jest znaczący – w 2011 roku wynosił 14,3%, co potwierdza, że statystycznie, co siódmy mieszkaniec Gminy Łabunie był objęty pomocą. Istnieje też duża liczba osób, które nie posiadają własnego źródła utrzymania, a ze względu na podeszły wiek lub niepełnosprawność nie są w stanie samodzielnie zapewnić sobie takiego źródła.

Gmina Łabunie posiada Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łabunie. Jest to dokument strategiczny, obejmujący okres 2013-2020, koncentrujący się na polityce społecznej gminy, wskazujący jej długofalowe cele, kierunki i działania. Opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka, jest jednym z zadań własnych Gminy, o charakterze obowiązkowym.

3.6.5. Mieszkalnictwo

Według informacji opublikowanych w Banku Danych Lokalnych GUS, w 2010 roku na terenie Gminy Łabunie znajdowało się 1822 mieszkań w 1752 budynkach

mieszkalnych o łącznej powierzchni użytkowej 174474 m², składających się z 7709 izb. W zdecydowanej większości należały one do osób fizycznych.

Tabela 29. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Łabunie (stan na 31.12.2010)

mieszkania	izby	powierzchnia użytkowa mieszkań (m ²)
1822	7709	174474

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W związku z tym, iż Gmina Łabunie jest w całości obszarem wiejskim, dominującym typem budynków mieszkalnych są domy jednorodzinne.

Pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne przeważają mieszkania wyposażone w wodociąg – stanowią one 76,9% ogółu mieszkań. Łazienka znajduje się w 71,1 % mieszkań, centralne ogrzewanie posiada 64,4% lokali.

W porównaniu do obszarów wiejskich na terenie powiatu i województwa, mieszkania na terenie Gminy Łabunie nie odbiegają od średnich standardów powiatowych i regionalnych. Różnice w wartościach procentowych mieszkań wyposażonych w poszczególne typy instalacji są niewielkie, żadna z jednostek nie cechuje się najwyższą wartością wskaźników dla wszystkich kategorii. Mieszkania na terenie Gminy Łabunie charakteryzują się najwyższym procentem wyposażenia w łazienkę i centralne ogrzewanie. Wyposażenie w wodociąg jest mniejsze niż na terenie powiatu i województwa.

Tabela 30. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w Gminie Łabunie oraz na obszarach wiejskich powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego w 2012 r. (w %)

Wyszczególnienie	Gmina Łabunie	Powiat zamojski (obszary wiejskie)	Województwo lubelskie (obszary wiejskie)
wodociąg	76,9	81,0	84,4
łazienka	71,1	65,0	68,3
centralne ogrzewanie	63,4	54,9	58,3

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

3.7. Zarządzanie Gminą

3.7.1. Możliwości budżetowe Gminy

Zgodnie z Ustawą z dnia 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym, głównym zadaniem własnym Gminy jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej, którą tworzy ogół mieszkańców jednostki podziału terytorialnego. Gmina prowadzi swoją gospodarkę finansową samodzielnie. Gospodarka Gminy jest jawna i prowadzona na

podstawie uchwały budżetowej. Sposób prowadzenia gospodarki finansowej Gminy uzależniony jest od prowadzonej polityki budżetowej, założonych celów tej polityki, przyjętego modelu zarządzania Gminą i planowania jej budżetu oraz lokalnych uwarunkowań, specyficznych dla każdej jednostki samorządu terytorialnego. Podstawowym zadaniem władz samorządowych jest takie zbilansowanie dochodów i wydatków Gminy, które pozwala na pełne zaspokojenie potrzeb mieszkańców oraz stymulowanie społeczno-gospodarczego jej rozwoju przy jednoczesnej racjonalnej gospodarce finansowej i zapobieganiu nadmiernemu zadłużaniu jednostki.

Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS, w 2010 roku dochody Gminy Łabunie kształtowały się na poziomie 18 062 917,52 zł, natomiast wydatki były mniejsze od dochodów i wynosiły 17 300 951,31 zł. W ciągu ostatnich pięciu lat Gmina Łabunie odnotowywała zarówno deficyt, jak i nadwyżkę. Od roku 2008 do roku 2011 następował wzrost dochodów jak i wydatków. Dopiero w roku 2012 zanotowano spadek zarówno dochodów jak też wydatków. W badanym okresie dochody powiatu i województwa stale wzrastały, natomiast poziom wydatków wzrastał do roku 2011. W 2012 roku nastąpił spadek poziomu wydatków podobnie jak w przypadku Gminy Łabunie. W związku z tym, że dochody i wydatki nie rosły równomiernie, nie przekładało się to wprost proporcjonalnie na kształtowanie się deficytu/nadwyżki.

Tabela 31. Zestawienie dochodów i wydatków Gminy Łabunie, powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego w latach 2008-2012 (w zł)

Gmina Łabunie			
Rok	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Deficyt/nadwyżka
2008	14 088 078,14	13 175 119,59	912 958,55
2009	15 033 382,16	16 253 800,14	-1 220 417,98
2010	16 182 824,56	17 757 922,32	-1 575 097,76
2011	19 907 021,41	20 181 175,24	-274 153,83
2012	18 062 917,52	17 300 951,31	761 966,21
Powiat zamojski (gminy łącznie z miastami na prawach powiatu)			
Rok	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Deficyt/nadwyżka
2008	229 622 256,38	227 444 839,50	2 177 416,88
2009	242 518 241,20	257 577 027,94	-1 058 786,74
2010	270 710 589,52	300 705 698,08	-29 995 108,56
2011	285 939 096,31	304 829 136,47	-18 890 040,16
2012	299 804 906,81	292 223 693,68	7 581 213,13
Województwo lubelskie (gminy łącznie z miastami na prawach powiatu)			

Rok	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Deficyt/nadwyżka
2008	5 316 858 852,01	5 389 854 968,10	-72 996 116,09
2009	5 581 208 352,49	6 032 004 869,19	-450 796 516,70
2010	6 290 944 950,67	7 048 726 407,82	-757 781 457,15
2011	6 753 609 920,90	7 244 841 251,41	-491 231 330,51
2012	7 142 504 342,56	7 161 814 981,04	-19 310 638,48

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2012 roku dochody własne Gminy Łabunie (dochody z opłat i podatków, bez subwencji ogólnych i dotacji celowych) wynosiły 4 098 548,40 zł. Stanowiły one 22,69% dochodów ogółem. Średni udział dochodów własnych wszystkich gmin na terenie powiatu i regionu w dochodach ogółem był większy. W przypadku gmin powiatu zamojskiego dochody własne stanowiły około jednej trzeciej wszystkich dochodów, natomiast gminy całego województwa lubelskiego cechowały się ponad 37-procentowym udziałem dochodów własnych w wysokości dochodów ogółem.

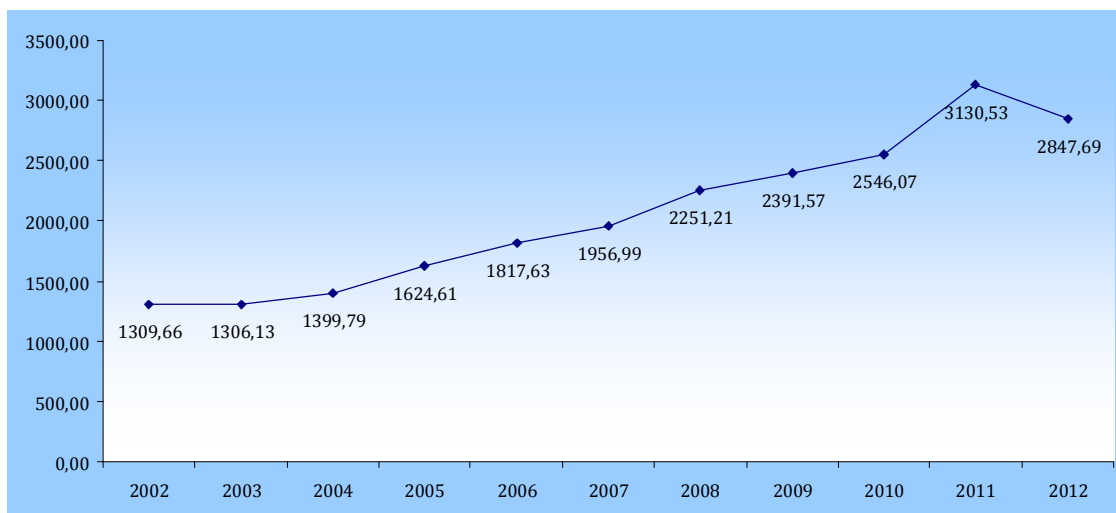
Tabela 32. Dochody własne Gminy Łabunie, wszystkich gmin powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego w 2012 r.

Wyszczególnienie	Gmina Łabunie	Powiat zamojski (gminy łącznie z miastami na prawach powiatu)	Województwo lubelskie (gminy łącznie z miastami na prawach powiatu)
Dochody własne (w zł)	4 098 548,40	80 323 066,52	2 681 206 485,18
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem	22,69%	26,79%	37,54%

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W przeliczeniu na jednego mieszkańca, wysokość dochodów Gminy Łabunie wynosiła 2847,69 zł. Od roku 2002 wartość gminnych dochodów na jednego mieszkańca rosła. W stosunku do roku 2002, w 2012 roku dochody na mieszkańca były wyższe o 1538,03 zł.

Wykres 18. Dochody Gminy Łabunie w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2002-2012

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Dochody Gminy Łabunie w przeliczeniu na jednego mieszkańca były w roku 2012 mniejsze, niż dochody województwa lubelskiego a większe niż dochody wszystkich gmin powiatu zamojskiego.

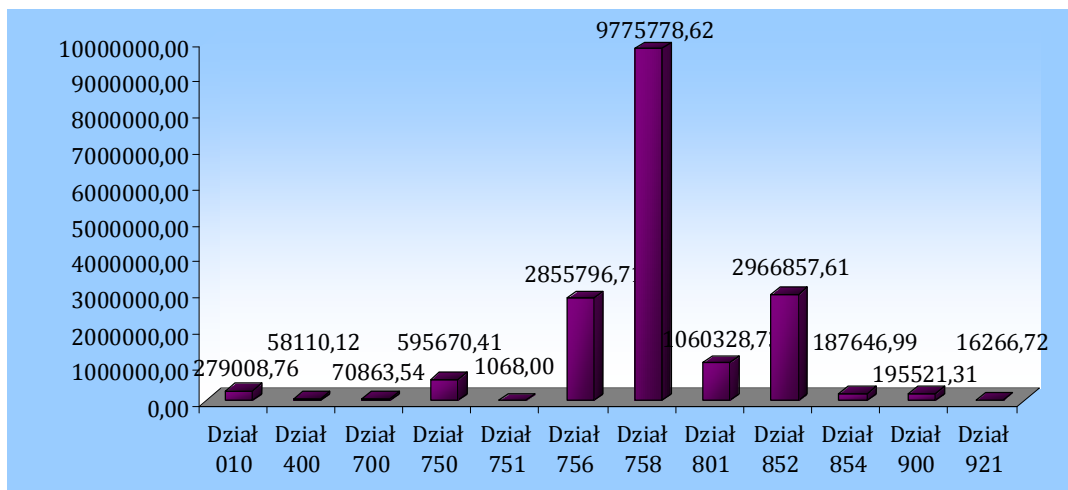
Tabela 33. Dochody Gminy Łabunie, wszystkich gmin powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego w przeliczeniu na mieszkańca w 2012 r.

Wyszczególnienie	Gmina Łabunie	Powiat zamojski (gminy łącznie z miastami na prawach powiatu)	Województwo lubelskie (gminy łącznie z miastami na prawach powiatu)
Dochody na jednego mieszkańca (w zł)	2847,69	2737,09	3293,58

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Pod względem działów klasyfikacji budżetowej, w dochodach gminy ogółem dominują różne rozliczenia (np. subwencje, rezerwy). Duży udział w dochodach ogółem posiadają również dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem a także pomoc społeczną.

Wykres 19. Dochody Gminy Łabunie według działów klasyfikacji budżetowej (w zł) w 2012 r.

- Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo
- Dział 400 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę
- Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa
- Dział 750 - Administracja publiczna
- Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa
- Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem
- Dział 758 - Różne rozliczenia
- Dział 801 - Oświata i wychowanie
- Dział 852 - Pomoc społeczna
- Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza
- Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska
- Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Pod względem rodzajów wydatków w Gminie Łabunie przeważają wydatki bieżące ogółem. W 2012 roku posiadały one około 95-procentowy udział w gminnych wydatkach ogółem (16 511 184,70 zł). Wydatki majątkowe inwestycyjne kształtowały się na poziomie 789 766,61 zł i stanowiły 4,56 % wydatków ogółem. Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych w wydatkach ogółem był mniejszy w Gminie Łabunie od średniej dla wszystkich gmin powiatu i regionu. Gminy powiatu zamojskiego cechowały się ponad 15-procentowym udziałem wydatków majątkowych inwestycyjnych w wydatkach ogółem, natomiast na terenie województwa lubelskiego stosunek wydatków majątkowych inwestycyjnych do wydatków ogółem wynosił około 19 %.

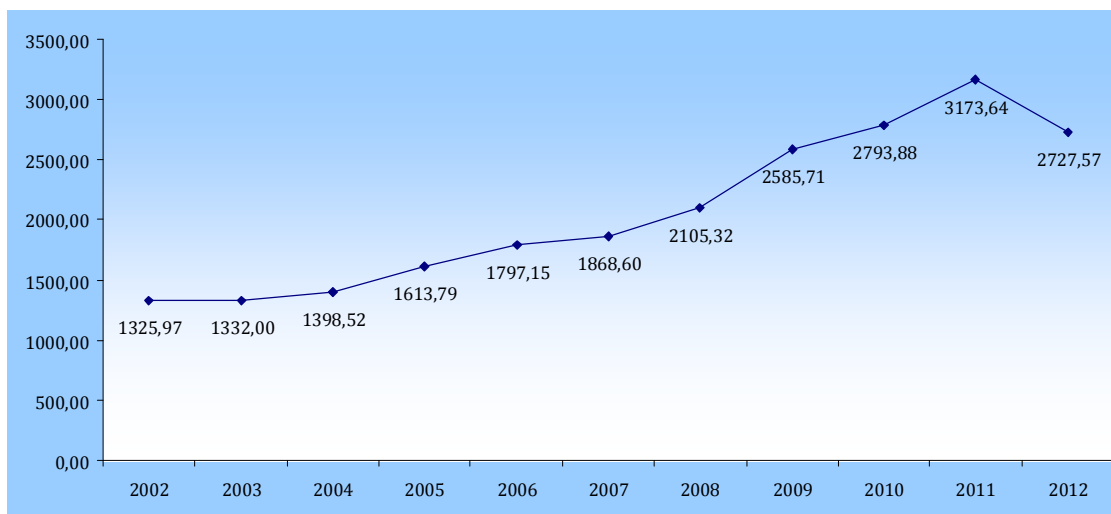
Tabela 34. Wydatki majątkowe inwestycyjne Gminy Łabunie, wszystkich gmin powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego w 2012 r.

Wyszczególnienie	Gmina Łabunie	Powiat zamojski (gminy łącznie z miastami na prawach powiatu)	Województwo lubelskie (gminy łącznie z miastami na prawach powiatu)
Wydatki majątkowe inwestycyjne (w zł)	789 766,61	45 511 950,24	1 333 748 080,26
Udział wydatków majątkowych inwestycyjnych w wydatkach ogółem	4,56%	15,57%	18,62%

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W latach 2002-2011 nastąpił duży wzrost wydatków Gminy Łabunie w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Dopiero w roku 2012 zanotowano spadek. Ogółem, w badanym okresie wydatki na mieszkańca wzrosły o 1401,60 zł (48,61%). Kształtowanie się wysokości wydatków Gminy Łabunie ogółem w przeliczeniu na jednego mieszkańca zaprezentowano w poniższym wykresie:

Wykres 20. Wydatki Gminy Łabunie w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2002-2012

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W 2012 roku na jednego mieszkańca Gminy Łabunie przypadało 2727,57 zł wydatków. Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca były wyższe, niż średnia dla wszystkich gmin powiatu i województwa.

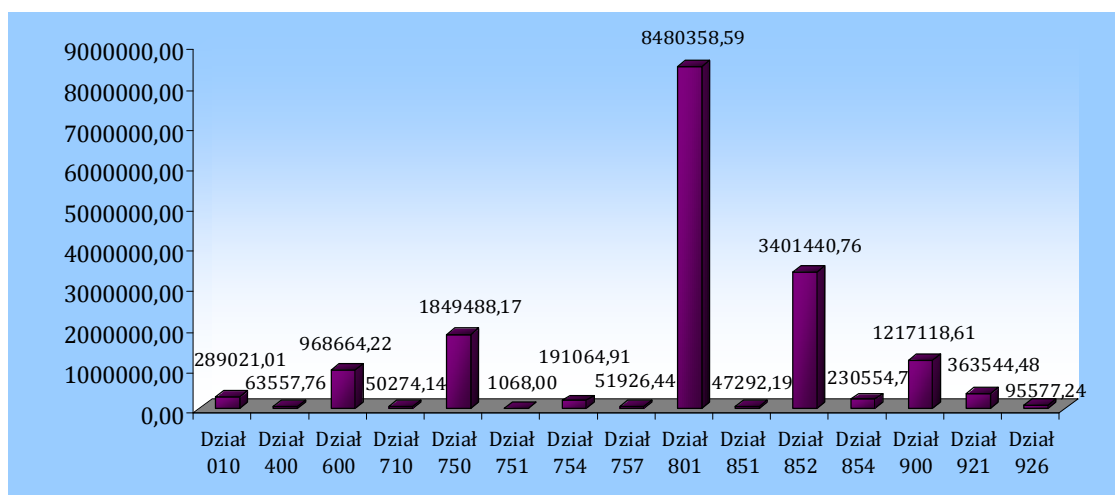
Tabela 35. Wydatki Gminy Łabunie, wszystkich gmin powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego w przeliczeniu na mieszkańca w 2012 r.

Wyszczególnienie	Gmina Łabunie	Powiat zamojski (gminy łącznie z miastami na prawach powiatu)	Województwo lubelskie (gminy łącznie z miastami na prawach powiatu)
Wydatki na jednego mieszkańca (w zł)	2727,57	2667,88	3302,48

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Zgodnie z podziałem wydatków na działy klasyfikacji budżetowej, największe wydatki generuje dział oświata i wychowanie. Kolejnymi działami, w których wysokość wydatków jest znaczna i posiada duży udział w wydatkach ogółem są pomoc społeczna i administracja publiczna.

Wykres 21. Wydatki Gminy Łabunie według działów klasyfikacji budżetowej w 2012 r.

Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo

Dział 400 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę

Dział 600 - Transport i łączność

Dział 710 - Działalność usługowa

Dział 750 - Administracja publiczna

Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa

Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa

Dział 757 - Obsługa długu publicznego

Dział 801 - Oświata i wychowanie

Dział 851 - Ochrona zdrowia

Dział 852 - Pomoc społeczna

Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza

Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska

Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

Dział 926 - Kultura fizyczna

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

3.7.2. Planowanie strategiczne i promocja gminy

Planowanie strategiczne w Gminie Łabunie prowadzone jest w oparciu o długofalowe, kompleksowe dokumenty strategiczne, opracowane zarówno na szczeblu lokalnym, jak również powiatowym, regionalnym i krajowym. Strategie rozwoju określają kierunki prowadzenia polityki prorozwojowej w danej jednostce, jej cele i pożądane efekty. Władze samorządowe prowadzą politykę rozwoju jednostki w pełnej zgodności z przyjętymi założeniami strategicznymi na poziomie gminnym, ponadlokalnym, wojewódzkim i krajowym, a wszystkie plany strategiczne i dokumenty programowe jednostki samorządu terytorialnego wpisują się w kierunki i cele obowiązujących na danym terenie strategii wyższego szczebla.

Gmina Łabunie, z racji swojego usytuowania w powiecie zamojskim, w województwie lubelskim, jest objęta strategiami i programami obowiązującymi na obszarze powiatu i regionu oraz analogicznymi dokumentami krajowymi. W chwili obecnej punktem wyjścia do tworzenia planu strategicznego dla Gminy Łabunie są następujące dokumenty:

- Ø Strategia Rozwoju Kraju 2020
- Ø Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju
- Ø Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 roku)
- Ø Programy operacyjne 2014-2020
- Ø Strategia Rozwoju Powiatu Zamojskiego na lata 2007-2020

Gmina Łabunie posiada również własne dokumenty strategiczne i planistyczne:

- Ø Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Łabunie na lata 2006-2013;
- Ø Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łabunie;
- Ø Program Ochrony Środowiska dla Gminy Łabunie;
- Ø Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łabunie;
- Ø „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łabunie na lata 2013-2020”.

Promocja gminy należy do zadań własnych gminy, określonych w Ustawie z dnia 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym. Do głównych działań promujących gminę należą:

- Ø organizacja imprez sportowo-turystycznych,
- Ø gromadzenie informacji o gminie i przygotowywanie materiałów promujących gminę na zewnątrz,
- Ø utrzymywanie kontaktów z przedstawicielami środków masowego przekazu,
- Ø nawiązanie współpracy Gminy z zagranicą.

Promocja obszaru gminy powinna być ukierunkowana na pozyskiwanie inwestorów oraz zachęcanie turystów do przyjazdu. Obecnie gmina, pomimo podejmowania przez władze samorządowe działań ją promujących, nie jest dostatecznie rozpoznawalna wśród grup docelowych. Sąsiadujące z gminą jednostki terytorialne posiadają dużą atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną, stanowiąc jej konkurencję w pozyskiwaniu inwestorów i osób odwiedzających. Obszar gminy nie jest wystarczająco popularny na poziomie regionalnym i ponadregionalnym, jej walory nie są dostatecznie wypromowane. Konieczne jest podjęcie skoordynowanych, zaplanowanych działań promocyjnych, o dużej skuteczności i szerokim oddziaływaniu, by pełniej wykorzystać posiadane przez gminę atuty w procesie jej rozwoju.

3.7.3. Kapitał społeczny

Na gminny kapitał społeczny składa się aktywność mieszkańców oraz działalność różnorodnych organizacji pozarządowych, które dzięki swojemu czynnemu udziałowi w życiu społecznym danej jednostki kreują korzystne procesy i tworzą sieć powiązań pomiędzy członkami lokalnej wspólnoty.

Na terenie Gminy Łabunie działalność prowadzą następujące organizacje pozarządowe:

- Ø Koło Gospodyń Wiejskich w Łabuniach
- Ø Koło Gospodyń Wiejskich w Mocówce
- Ø Koło Gospodyń Wiejskich w Barchaczowie
- Ø Koło Gospodyń Wiejskich w Majdanie Ruszowskim
- Ø Koło Gospodyń Wiejskich w Ruszowie
- Ø Koło Gospodyń Wiejskich w Wierzbii
- Ø Koło Gospodyń Wiejskich w Łabuńkach Pierwszych
- Ø Koło Gospodyń Wiejskich w Wólce Łabuńskiej
- Ø Stowarzyszenia:
  - Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Łabunie
  - GLKS V-System Sparta Łabunie
  - Zamojski Klub Karate Kyokushin
  - Stowarzyszenie Wytwórców Oleju Świątecznego
  - Stowarzyszenie Przyjaciół Hospicjum Santa Galla
  - Stowarzyszenie „Z potrzeby serca”
- Ø Ochotnicza Straż Pożarna Bródek
- Ø Ochotnicza Straż Pożarna Łabunie
- Ø Ochotnicza Straż Pożarna Barchaczów
- Ø Ochotnicza Straż Pożarna Łabuńki

- Ø Ochotnicza Straż Pożarna Wólka Łabuńska
- Ø Ochotnicza Straż Pożarna Ruszów
- Ø Ochotnicza Straż Pożarna Majdan Ruszowski

Działalność miejscowych organizacji i zespołów ma duży wpływ na sferę kulturalną gminy. Biorą one udział w przedsięwzięciach kulturalnych i rozrywkowych, organizują wiele wydarzeń tego typu, czynnie włączają się w życie społeczne, umożliwiają mieszkańcom kreatywne spędzanie czasu wolnego, rozwój zainteresowań oraz aktywne działanie na rzecz lokalnej społeczności.

Wymierną ocenę bezpośredniej aktywności mieszkańców Gminy Łabunie zapewnia analiza frekwencji w wyborach samorządowych i parlamentarnych. Zgodnie z ogólnodostępnymi danymi zamieszczonymi na oficjalnym portalu internetowym Państwowej Komisji Wyborczej, frekwencja mieszkańców gminy w ostatnich wyborach samorządowych i parlamentarnych przedstawiała się następująco:

Tabela 36. Uczestnictwo mieszkańców Gminy Łabunie w wyborach samorządowych, w roku 2010

Wybory samorządowe 2010	Frekwencja
Szkoła Podstawowa, Barchaczów	52,33%
Szkoła Podstawowa, Łabuńki Pierwsze	53,79%
Szkoła Podstawowa, ul. Zamojska 1, Łabunie	53,92%
Szkoła Podstawowa, Ruszów	51,10%
Szkoła Podstawowa, Majdan Ruszowski	58,65%
Szkoła Podstawowa, Wierzbie	46,15%
Ogółem	53,15%

Źródło: wybory2010.pkw.gov.pl

Tabela 37. Uczestnictwo mieszkańców Gminy Łabunie w wyborach samorządowych, prezydenckich i parlamentarnych w latach 2010-2011

Wybory samorządowe 2010	Wybory prezydenckie 2010	Wybory parlamentarne 2011
53,15%	57,41%	46,05%

Źródło: www.pkw.gov.pl – oficjalna strona internetowa Polskiej Komisji Wyborczej

Powyższe zestawienie wskazuje na to, iż mieszkańcy gminy byli najbardziej aktywni podczas wyborów prezydenckich, najmniej natomiast podczas wyborów parlamentarnych. Frekwencja w wyborach samorządowych i prezydenckich na terenie Gminy Łabunie wynosiła ponad 50%. Na dużo niższym poziomie kształtowała się frekwencja w wyborach parlamentarnych – w 2011 roku wynosiła 46,05%. Mieszkańcy Gminy Łabunie chętniej uczęszczają więc na wybory, w których głos oddawany jest

bezpośrednio na wybraną osobę (wybory prezydenckie) oraz których wyniki będą miały bezpośredni wpływ na ich życie i działalność (wybory samorządowe). Jednak duża dysproporcja we frekwencji pomiędzy wyborami prezydenckimi i samorządowymi, a parlamentarnymi i mały udział w wyborach do Sejmu i Senatu mogą wskazywać na występowanie wśród mieszkańców niepokojącej tendencji braku zaangażowania w sprawy ponadlokalne, niskiej świadomości demokratycznych mechanizmów i małej wiary w to, że pojedynczy głos ma duże znaczenie. Niska frekwencja w wyborach parlamentarnych może również świadczyć o małej wrażliwości mieszkańców na sprawy ogólnospołeczne, co utrudnia budowanie społeczeństwa obywatelskiego wśród członków lokalnej wspólnoty i jest zjawiskiem niekorzystnym.

Porównanie frekwencji gminnej do powiatowej, regionalnej i krajowej wskazuje, iż w przypadku wyborów prezydenckich 2010 udział mieszkańców Gminy Łabunie w głosowaniu był największy. Frekwencja gminna była o 6,14% wyższa niż powiatowa i o 2,71% wyższa niż wojewódzka. Dysproporcja pomiędzy wskaźnikiem gminnym i krajowym wynosiła 2,10%.

Tabela 38. Porównanie frekwencji gminnej, powiatowej, wojewódzkiej i krajowej w wyborach prezydenckich 2010

Gmina Łabunie	Powiat zamojski	Województwo lubelskie	Polska
57,41%	51,27%	54,70%	55,31%

Źródło: www.pkw.gov.pl – oficjalna strona internetowa Polskiej Komisji Wyborczej

W wyborach samorządowych 2010 zaznacza się wyraźna różnica we frekwencji, na korzyść wskaźnika gminnego i powiatowego. Największa frekwencja odnotowana została w Gminie Łabunie i wynosiła 53,15%. Udział mieszkańców powiatu zamojskiego w wyborach samorządowych 2010 był mniejszy od średniej gminnej tylko o 0,55%. Frekwencja wojewódzka i krajowa kształtowała się natomiast poniżej 50%, przy czym wskaźnik krajowy był najniższy, różnica pomiędzy nim a wskaźnikiem dla Gminy Łabunie wynosiła 5,83%.

Tabela 39. Porównanie frekwencji gminnej, powiatowej, wojewódzkiej i krajowej w wyborach samorządowych 2010

Gmina Łabunie	Powiat zamojski	Województwo lubelskie	Polska
53,15%	52,60%	49,95%	47,32%

Źródło: www.pkw.gov.pl – oficjalna strona internetowa Polskiej Komisji Wyborczej

W przypadku wyborów parlamentarnych 2011 zaznacza się wyraźna dysproporcja na niekorzyść wskaźnika powiatowego. Frekwencja wśród mieszkańców Gminy Łabunie

była wyższa niż mniejsza średnia dla powiatu ale większa niż dla okręgu wyborczego i całego kraju.

Tabela 40. Porównanie frekwencji gminnej, powiatowej, okręgowej i krajowej w wyborach parlamentarnych 2011

Gmina Łabunie	Powiat zamojski	OKW Lublin	Polska
46,05%	40,62%	49,31%	48,92%

Źródło: www.pkw.gov.pl – oficjalna strona internetowa Polskiej Komisji Wyborczej

Aktywność mieszkańców Gminy Łabunie podczas wyborów parlamentarnych jest niska i wyróżnia się negatywnie na tle średnich ponadlokalnych. W związku z tym, że może oznaczać to występowanie negatywnych zjawisk społecznych i niechęć do czynnego działania na rzecz szerszego interesu, konieczne jest wdrażanie działań aktywizujących lokalną społeczność i mobilizujących ją do dobrowolnej pracy w imię szeroko pojętego dobra wspólnego.

3.8. Analiza SWOT

Celem analizy SWOT jest wskazanie istotnych słabych i mocnych stron Gminy, jakie wynikają z istniejącego stanu jej zagospodarowania i z dotychczas osiągniętego poziomu rozwoju, z cech środowiska przyrodniczego oraz ze struktury społeczno - demograficznej. Słabe strony są cechami niekorzystnymi dla dalszego rozwoju Gminy, natomiast mocne strony są czynnikami w różnym stopniu sprzyjającymi rozwojowi.

Analiza SWOT należy do najpopularniejszych metod prowadzenia analizy strategicznej i stanowi bardzo ważny etap diagnozowania stanu obecnego w procesie programowania polityki rozwoju. Polega ona na pogrupowaniu posiadanych przez badaną jednostkę cech ze względu na to, czy wywierają one pozytywny, czy negatywny wpływ na jej rozwój oraz na ocenie czynników zewnętrznych, wspomagających lub zakłócających proces rozwojowy. Nazwa metody – skrót SWOT – pochodzi od pierwszych liter angielskich słów: strengths (mocne strony), weaknesses (słabe strony), opportunities (szanse), threats (zagrożenia). Mocne i słabe strony są czynnikami wewnętrznymi z punktu widzenia władz samorządowych i społeczności lokalnej, na które w większości mają wpływ, natomiast szanse i zagrożenia są to czynniki zewnętrzne, znajdujące się w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki, na których występowanie ani samorząd lokalny, ani mieszkańcy obszaru z reguły nie mają wpływu, mogą je natomiast wykorzystać w procesie rozwoju lub muszą neutralizować negatywne zjawiska z nimi związane. Dzięki logicznemu i czytelnemu zestawieniu posiadanych przez jednostkę cech ułatwione jest zidentyfikowanie problemów

i zagrożeń rozwoju jednostki terytorialnej oraz zdefiniowanie wewnętrznych i zewnętrznych czynników temu rozwojowi sprzyjających. Uzyskuje się w ten sposób klarowną analizę, która stanowi punkt wyjścia do określenia priorytetów, celów i kierunków programowanej polityki prorozwojowej.

3.8.1. Mocne i słabe strony Gminy Łabunie

Poniższa tabela przedstawia zestawienie mocnych i słabych stron Gminy Łabunie. Zgodnie z metodologią przeprowadzania analizy SWOT, są to czynniki wewnętrzne, które stanowią potencjał rozwojowy jednostki lub jego zagrożenie.

Tabela 41. Analiza SWOT - mocna i słabe strony Gminy Łabunie

Mocne strony	Słabe strony
DZIAŁALNOŚĆ WŁADZ SAMORZĄDOWYCH	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Duże zaangażowanie władz samorządowych w rozwiązywanie problemów gminy; Ø Zaangażowanie pracowników Urzędu Gminy w pozyskiwanie środków pomocowych UE; Ø Wyposażenie Urzędu Gminy w sprzęt komputerowy. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Brak programów i kierunków rozwoju obszarów wiejskich; Ø Wyeksploatowany sprzęt; komputerowy, wymagający wymiany; Ø Sieć wewnętrzna niedostosowana do wymogów przepływu dokumentów wewnątrz urzędu; Ø Brak dużego kapitału prywatnego, wewnętrznego i zewnętrznego; Ø Brak informatycznej bazy o gminie; Ø Słaba polityka promocyjna gminy.
POŁOŻENIE/ŚRODOWISKO NATURALNE	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Korzystne położenie przy drodze krajowej; Ø Korzystne walory turystycznokrajobrazowe; Ø Nieskażone powietrze; Ø Bogate dziedzictwo kulturowe. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Brak pełnej kanalizacji i wysypisk odpadów; Ø Barak bazy do obsługi ruchu turystycznego.
POTENCJAŁ LUDZKI	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Duży procent ludzi młodych; Ø Znaczne zasoby siły roboczej; Ø Prowadzenie stałych działań profilaktycznych adresowanych do dzieci i młodzieży. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Wysoki odsetek zatrudnienia w rolnictwie; Ø Niekorzystna struktura wykształcenia; Ø Duże bezrobocie (również ukryte w rolnictwie); Ø Słabe możliwości zatrudnienia poza rolnictwem; Ø Spadek przyrostu urodzeń; Ø Migracja ludności młodych; Ø Wzrastająca liczba osób starych,

	<p>samotnych, pozostających bez opieki ze strony rodziny.</p>
WARUNKI SOCJALNO - BYTOWE	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Dobre warunki zamieszkania mieszkańców gminy; Ø Dobrze rozwinięta i funkcjonująca sieć szkół podstawowych; Ø Rezerwy terenowe pod budownictwo; Ø Dominująca własność prywatna oraz zabudowa zagrodowa; Ø Duży stopień utwardzenia dróg gminnych. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Brak pełnej sieci kanalizacji sanitarnej; Ø Brak gazowej sieci rozdzielczej; Ø Brak dostępu do specjalistycznych przychodni zdrowotnych; Ø Niewystarczająca liczba lekarzy, stomatologów i pielęgniarek; Ø Za mała liczba pielęgniarek środowiskowych; Ø Złe wyposażenie ośrodków zdrowia w sprzęt medyczny.
GOSPODARKA/ROLNICTWO	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Korzystna struktura własności; Ø Zasoby niewykorzystanej siły roboczej; Ø Dobre cechy ekologiczne pól rolnych; Ø Duże zasoby terenów inwestycyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Niewystarczający dostęp do programów i kierunków rozwoju obszarów wiejskich; Ø Brak przemysłu przetwórczego; Ø Wysokie koszty produkcji; Ø Deficyt kapitału własnego; Ø Słabe zainteresowanie ze strony inwestorów zewnętrznych; Ø Niewystarczająco rozwinięta sieć usług rolniczych; Ø Niekorzystna struktura gospodarstw rolnych, duże rozdrobnienie; Ø Bardzo mała specjalizacja produkcji rolnej; Ø Mała liczba grup producentów w poszczególnych sektorach rolnictwa; Ø Trudności ze zbytem produktów; Ø Niski stopień wiedzy producentów rolnych na temat wymogów Wspólnego Rynku.
KULTURA/SPORT/REKREACJA	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Dobre warunki do rozwoju różnych form turystyki kwalifikowanej; Ø Obiekty zabytkowe. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Brak bazy noclegowej; Ø Brak wytyczonych szlaków i ścieżek turystycznych; Ø Brak ścieżek rowerowych; Ø Niedostateczna promocja gminy; Ø Brak specjalistycznych gospodarstw agroturystycznych.

SZKOLNICTWO I EDUKACJA SPOŁECZNA	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Dwa gimnazja; Ø Dwie szkoły podstawowe oraz pięć szkół filialnych. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Brak wymiarowych boisk szkolnych; Ø Niewystarczający dostęp uczniów do Internetu, Ø Brak sal do nauki języków obcych.
BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Wysoka skuteczność działań prewencyjnych; Ø Wysoki wskaźnik wykrywalności przestępstw; Ø Zaufanie społeczności lokalnej wobec dotychczasowych działań posterunku. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Niewystarczające wyposażenie posterunku; Ø Niewystarczająca obsada etatowa (w przypadku napływu dużej liczby turystów).
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I DROGOWA	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Sprawna sieć gazowa rozdzielcza (100% zgazyfikowania gminy). 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Brak pełnej sieci wodociągowej; Ø Mały stopień utwardzenia dróg; Ø Brak nowoczesnych systemów grzewczych.

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Łabunie 2006-2013

Mocne strony Gminy Łabunie to przede wszystkim posiadane przez nią walory przyrodnicze i krajobrazowe, dzięki którym charakteryzuje się ona dużą atrakcyjnością zarówno dla mieszkańców, jak i dla turystów. W istotnej mierze determinują one potencjał do rozwoju różnych form turystyki, wpływają również korzystnie na warunki życia mieszkańców i stanowią jeden z priorytetowych czynników prorozwojowych. Do atutów gminy należy zaliczyć również korzystne położenie i stosunkowo dobrą dostępność komunikacyjną, co sprzyja rozwojowi sfery gospodarczej i nie stanowi bariery dla osób odwiedzających. Gmina posiada także obiekty zabytkowe oraz niematerialne zasoby dziedzictwa kulturowego, co dodatkowo wzmacnia jej potencjał do rozwoju branży turystycznej. Na terenie gminy istnieją korzystne warunki do prowadzenia hodowli bydła, trzody chlewnej oraz drobiu, a także do funkcjonowania gospodarstw ekologicznych. Korzystnie, na tle innych gmin, lecz nadal niewystarczająco w stosunku do potrzeb, przedstawia się stan gminnej infrastruktury wodociągowej, energetycznej i telekomunikacyjnej. Liczba przedsiębiorstw na terenie gminy rośnie, istotną rolę w lokalnej gospodarce i rynku pracy odgrywa sektor usług. Maleje bezrobocie wśród kobiet, które jest dużym problemem na obszarach wiejskich. Na terenie gminy prowadzona jest działalność kulturalna, mieszkańcy posiadają dostęp do edukacji na poziomie podstawowym i gimnazjalnym, funkcjonują organizacje pozarządowe. W gminie wciąż kultywuje się lokalne tradycje i obyczaje, co jest bardzo ważnym elementem budowania poczucia tożsamości mieszkańców, ich związku

z miejscem zamieszkania oraz wzajemnych relacji sąsiedzkich. Jednocześnie popularyzacja i rozpowszechnianie wciąż kultywowanych tradycji ludowych przyczynia się do promowania gminy i rozwoju turystyki.

Wśród czynników wewnętrznych, hamujących rozwój, w Gminie Łabunie szczególnie zwracają uwagę problemy sfery demograficznej i gospodarczej, gdyż są one ze sobą powiązane, a ich rozwiązanie wymaga wdrożenia długofalowych, kompleksowych działań skoncentrowanych w różnych dziedzinach. Zmniejsza się liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, możliwe jest pogłębianie się zjawiska starzenia się lokalnej społeczności. Wielu mieszkańców migruje w celach zarobkowych lub edukacyjnych. Rynek pracy jest w dużej mierze uzależniony od usług nierynkowych, duże znaczenie odgrywa w jego funkcjonowaniu także rolnictwo, co sprawia, że jest on mało elastyczny. Osoby wysoko wykwalifikowane zmuszone są poszukiwać pracy poza obszarem gminy. Bezrobocie na terenie gminy, podobnie jak na obszarze całego powiatu, jest wysokie, dodatkowo w badanej jednostce odnotowano występowanie bezrobocia ukrytego (agrarnego). Gospodarka lokalna oparta jest o branże tradycyjne i ekstensywne rolnictwo, brakuje podmiotów branż nowoczesnych i większej dywersyfikacji gospodarki. Gmina nie pozyskała inwestorów strategicznych, a aktywność gospodarcza obszaru jest niska. Gmina nie posiada również na tyle dostatecznie rozwiniętej bazy materialnej turystyki (np. noclegowej, gastronomicznej), by w pełni zaspokoić potrzeby osób odwiedzających, a rozwój tej gałęzi gospodarki przebiegał w sposób niezakłócony. Braki w infrastrukturze turystycznej utrudniają rozwój turystyki oraz promocję gminy. Wiele obiektów zabytkowych i miejsc pamięci ulega degradacji, co dodatkowo wpływa niekorzystnie na atrakcyjność turystyczną gminy. Z tymi problemami wiąże się kolejny – niepełne wykorzystanie istniejącego potencjału turystycznego w procesie rozwoju. Ponadto, jednostka położona jest na obrzeżach powiatu i nie znajduje się w obszarze oddziaływania jednego, silnego ośrodka miejskiego. Spośród problemów związanych z gminną infrastrukturą do najpoważniejszych należą niedostateczny rozwój sieci kanalizacyjnej, co zagraża środowisku naturalnemu gminy oraz zły stan części dróg, w szczególności lokalnych. Konieczne jest również podjęcie szerszych działań mających na celu promocję walorów turystycznych i inwestycyjnych gminy, gdyż obecnie nie są one dostatecznie wypromowane, co utrudnia zachęcenie odwiedzających do przyjazdu oraz przyciągnięcie kapitału zewnętrznego.

3.8.2. Szanse i zagrożenia rozwoju Gminy Łabunie

W poniższej tabeli zgrupowano szanse i zagrożenia rozwoju Gminy Łabunie. Są to czynniki zewnętrzne, znajdujące się w otoczeniu bliższym i dalszym, które mogą wspomagać proces rozwoju jednostki lub go zakłócać.

Tabela 42. Analiza SWOT – szanse i zagrożenia rozwoju Gminy Łabunie

Szanse	Zagrożenia
DZIAŁALNOŚĆ WŁADZ SAMORZĄDOWYCH	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Prorozwojowa polityka gminy; Ø Środki pomocowe i fundusze strukturalne na inwestycje w sferze rozwoju obszarów wiejskich, w tym na rozwój zasobów ludzkich. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Trudności z pozyskaniem środków finansowych na realizację inwestycji; Ø Ograniczenie kompetencji samorządów; Ø Marazm społeczności lokalnej; Ø Niechęć mieszkańców wobec innowacyjnych pomysłów władz samorządowych; Ø Poszerzający się zakres zadań własnych gminy nieadekwatny do środków finansowych będących w jej dyspozycji.
POŁOŻENIE/ŚRODOWISKO NATURALNE	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Możliwość promowania gminy jako miejsca czystego ekologicznie; Ø Wzrost zainteresowania wypoczynkiem na wsi; Ø Współpraca lokalnej społeczności w zakresie rozwiązań ekologicznych odnośnie środowiska; Ø Środki pomocowe i fundusze strukturalne UE. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Brak tradycji wykorzystywania istniejących walorów naturalnych; Ø Trudności z pozyskaniem środków finansowych na realizację inwestycji.
POTENCJAŁ LUDZKI	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Stworzenie systemu zachęt i pomocy przy powstawaniu zakładów usługowych; Ø Przekwalifikowanie, uzupełnienie wykształcenia młodych bezrobotnych z terenu gminy do obsługi ruchu turystycznego. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Wyludnianie się wsi; Ø Migracja ludzi młodych i wykształconych; Ø Wzrastające bezrobocie; Ø Pogarszające się warunki bytowe ludności.
WARUNKI SOCJALNO – BYTOWE	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Program szkoleń dla ludności; Ø Pozyskiwanie środków ze źródeł pozabudżetowych; Ø Budowa sieci kanalizacji lub 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Niekonsekwentna polityka państwa wobec terenów wiejskich; Ø Pogarszające się warunki bytowe ludności;

<ul style="list-style-type: none"> Ø przydomowych oczyszczalni ścieków; Ø Budowa gminnego wysypiska śmieci; Ø Pozyskanie środków z funduszy strukturalnych na rozwój i modernizację obszarów wiejskich. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Powiększające się różnice w dochodach ludności; Ø Wysokie obciążenia dla budżetu związane z budową gminnego wysypiska śmieci i systemu kanalizacji; Ø Trudności w pozyskaniu środków na realizację inwestycji.
GOSPODARKA/ROLNICTWO	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Zapotrzebowanie na zdrową żywność; Ø Korzystne warunki glebowoklimatyczne do rozwijania produkcji żywności ekologicznej; Ø Rozwój przedsiębiorczości na terenach wiejskich, drobnej wytwórczości i usług dla rolnictwa; Ø Dostęp do środków pomocowych i funduszy strukturalnych; Ø Tworzenie grup producenckich; Ø Tworzenie jednostek organizacyjnych związków międzygminnych; Ø Programy rozwoju terenów wiejskich województwa lubelskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Przywiązanie do tradycyjnych form gospodarowania na wsi; Ø Brak znaczących inwestycji w sektorze rolno - spożywczym potrzebnych do zwiększenia produkcji i konkurencyjności; Ø Pogarszająca się sytuacja ekonomiczna w rolnictwie - ubożenie wsi; Ø Brak rynków zbytu na produkty rolne; Ø Niestabilna polityka państwa wobec rolnictwa.
SZKOLNICTWO I EDUKACJA SPOŁECZNA	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Racjonalna sieć szkół. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Ujemny przyrost naturalny.
BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Wysoki stopień zaufania społeczności lokalnej wobec policjantów; Ø Doposażenie posterunku; Ø Dodatkowe etaty. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Napływ turystów, przyjezdnych; Ø Wzrost przestępczości; Ø Niskie nakłady finansowe.
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I DROGOWA	
<ul style="list-style-type: none"> Ø Wysoki stopień zaangażowania władz samorządowych; Ø Pozyskanie funduszy ze ZPORR i Funduszu Ochrony Środowiska. 	<ul style="list-style-type: none"> Ø Niski stopień świadomości społeczeństwa odnośnie standardów UE; Ø Niewystarczające środki zapewnione w budżecie.

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Łabunie 2006-2013

Do szans sprzyjających rozwojowi Gminy Łabunie, zaliczyć należy przede wszystkim możliwości pozyskania środków zewnętrznych, w szczególności funduszy unijnych, na realizację różnorodnych przedsięwzięć, umożliwiających rozwiązanie

zdiagnozowanych problemów i wykorzystanie posiadanego przez jednostkę potencjału. Korzystny wpływ na procesy rozwojowe Gminy Łabunie będą miały także polityki i strategie opracowane na wyższych szczeblach, takie jak polityka rozwoju powiatu i regionu, w skład których wchodzi Gmina Łabunie. Polityki te zakładają spójny rozwój wszystkich jednostek, a wszystkie przedsięwzięcia prorozwojowe, jakie w nich będą realizowane, wpisują się w szerszą politykę, wdrażaną na poziomie ponadlokalnym. Ułatwia to pozyskiwanie środków zewnętrznych i uzasadnia wiele działań mających na celu wykorzystanie istniejącego potencjału i stymulowanie rozwoju. Ponadto, niezwykle istotne dla jednostek takich, jak Gmina Łabunie, są polityki wspierania konkretnego obszaru problemowego, np. polityka wspierania rozwoju przedsiębiorczości, polityka rozwoju obszarów wiejskich Unii Europejskiej. Stanowią one szansę na podjęcie skoordynowanych działań ukierunkowanych na rozwiązanie zidentyfikowanej sytuacji kryzysowej.

Dzięki przedsięwzięciom promocyjnym podejmowanym przez różnorodne instytucje i organizacje w całym regionie, Lubelszczyzna staje się coraz bardziej rozpoznawalna, zarówno w kraju, jak i na skalę międzynarodową, a do Lublina przyjeżdża coraz więcej turystów. Stanowi to szansę na rozwój turystyki dla wszystkich miejscowości województwa lubelskiego, w szczególności dla tych położonych stosunkowo niedaleko stolicy regionu. Od kilku lat zauważa się tendencje turystów, do łączenia pobytu w dużym ośrodku miejskim z odwiedzinami terenów z nim sąsiadujących. Część turystów wybiera miejsca najbardziej znane, jednak coraz większa grupa odwiedzających poszukuje miejsc jeszcze szeroko nieodkrytych. Warto wykorzystać tę tendencję i dotrzeć z ofertą do potencjalnych turystów tego typu. Gminie Łabunie sprzyja także fakt, że wzrasta zainteresowanie turystyką weekendową (krótkie podróże mieszkańców dużych miast, często odbywane w weekendy, mające na celu regenerację sił przed kolejnym tygodniem pracy), którzy na cel podróży często wybierają miejscowości mniej znane, za to stosunkowo blisko położone. Popularna jest także turystyka krajoznawcza – odpoczynek połączony ze zdobywaniem wiedzy o miejscu, w którym się odpoczywa, odwiedzinami ważnych miejsc historycznych, rzadkich obiektów zabytkowych, itp. Gmina Łabunie może więc stanowić atrakcyjne miejsce odwiedzin dla turysty odbywającego podróże krajoznawcze. Co więcej, dzięki podjętym działaniom promocyjnym, Lubelszczyzna staje się również coraz bardziej popularna wśród inwestorów, więc szeroka promocja regionu może sprzyjać również w rozwoju sfery gospodarczej gminy i tworzeniu nowych miejsc pracy.

Do najpoważniejszych zagrożeń zewnętrznych, mogących zakłócić proces rozwoju Gminy Łabunie, należy wysoka konkurencyjność ze strony sąsiednich obszarów jako miejsc atrakcyjnych turystycznie i miejsc lokalizacji inwestycji przez inwestorów

zewnętrznych. W niewielkiej odległości od Gminy Łabunie położonych jest wiele miejscowości posiadających korzystne cechy, dzięki którym mogą one przyciągać zarówno osoby odwiedzające, jak i inwestorów. Konieczne jest eksponowanie walorów gminy i ich promocja na większą skalę, by mogła ona z nimi konkurować i przyciągać odwiedzających. Czynnikiem hamującym rozwój może stać się także niekorzystna sytuacja makroekonomiczna, która powoduje, że część potencjalnych turystów odkłada decyzję o wyjeździe, co wpłynie negatywnie na ruch turystyczny w całym regionie. Niezwykle poważnym zagrożeniem dla największych atutów gminy, jakimi są walory przyrodniczo-krajobrazowe, może stać się zanieczyszczenie środowiska obszarów sąsiednich, które może mieć negatywne oddziaływanie na obszar gminy. Zewnętrzną barierą rozwoju może być także brak zainteresowania inwestorów do lokalizacji inwestycji na obszarze gminy, ze względu na to, iż jest ona obszarem wiejskim, nie posiada rozwiniętego przemysłu, jej gospodarka jest uzależniona od tradycyjnych branż i rolnictwa. Również niedostatecznie postępujące procesy rozwoju działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich mogą hamować rozwój lokalnej gospodarki i uniemożliwiać jej uniezależnienie od rolnictwa.

Podsumowując, należy stwierdzić, że Gmina Łabunie posiada duży potencjał rozwojowy, który powinien zostać wykorzystany. Polityka prorozwojowa powinna być oparta na lokalnych zasobach i walorach stanowiących atuty miejscowości, a jednocześnie musi dążyć do wykorzystania pojawiających się szans zewnętrznych. Konieczne jest także rozwiązywanie problemów składających się na słabe strony gminy i minimalizowanie wpływu zagrożeń zewnętrznych.

4. WIZJA I MISJA STRATEGICZNA

Programowanie polityki rozwoju wymaga określenia jaki ma być jej efekt i za pomocą jakich działań ma on zostać osiągnięty. Pierwszym etapem opracowania części projekcyjnej procesu kształtowania polityki prorozwojowej jest wskazanie wizji i misji rozwoju jednostki objętej strategią.

Wizja określa pożądany stan przyszły, do którego dążyć będzie jednostka w założonym okresie oraz przewidywany obraz gminy stanowiący całościowy efekt wdrożenia działań zaplanowanych do wykonania w ramach przyjętej strategii. Wizja opisuje, jak przyjęta polityka prorozwojowa wpłynie na gminę, w jaki sposób ją zmieni i jaka się ona stanie po jej wprowadzeniu. Wizja jest ustalona na podstawie diagnozy stanu obecnego, przeprowadzonej analizy SWOT oraz zidentyfikowanych przez mieszkańców potrzeb.

Wizję rozwoju Gminy Łabunie i projekcję jej przyszłości w pewnej perspektywie i w przyjętym horyzoncie czasowym określono w następujący sposób:

„Transgraniczne centrum rekreacyjno-turystyczne wykorzystujące walory przyrodnicze oraz gospodarcze w kierunku tworzenia, oferowania i promowania regionalnych produktów ekologicznych.”

Wizja Gminy Łabunie została sformułowana w taki sposób, by podkreślić, iż programowana polityka strategiczna prowadzona będzie zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Oznacza to położenie równomiernego nacisku na obszary problemowe i wykorzystywanie atutów gminy w taki sposób, by nie doprowadzić do degradacji środowiska naturalnego. Efekty wdrożenia działań prorozwojowych będą odczuwalne zarówno w poprawie jakości życia mieszkańców, jak też w zwiększeniu rozpoznawalności gminy wśród turystów i inwestorów, podniesieniu aktywności i stopnia zintegrowania członków wspólnoty lokalnej oraz w funkcjonowaniu sfery gospodarczej. Wizja zakłada wpływ polityki prorozwojowej na różne obszary życia lokalnego oraz osiągnięcie komplementarnych, uzupełniających się i wzmacniających swoje rezultaty celów.

Misja służy wykonaniu przyjętej wizji i stanowi ona cel generalny strategii. Opisuje ona sposób, w jaki wizja zostanie wdrożona i stanowi całościowe zestawienie kierunków działań koniecznych do realizacji planu strategicznego. Odwołuje się ona do wszystkich

podmiotów, które będą miały wpływ na proces rozwoju - władz gminnych, mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców. Misja ma na celu ukierunkowanie podejmowanych działań tak, by przyniosły one oczekiwane efekty. Misję strategiczną sformułowano w sposób następujący:

***„Stabilny i wielokierunkowy rozwój społeczno-gospodarczy
zmierający do równoważnia i poprawiania jakości życia
mieszkańców poprzez zwiększenie konkurencyjności oraz
pełne wykorzystanie potencjału przyrodniczo-geograficznego
Gminy.”***

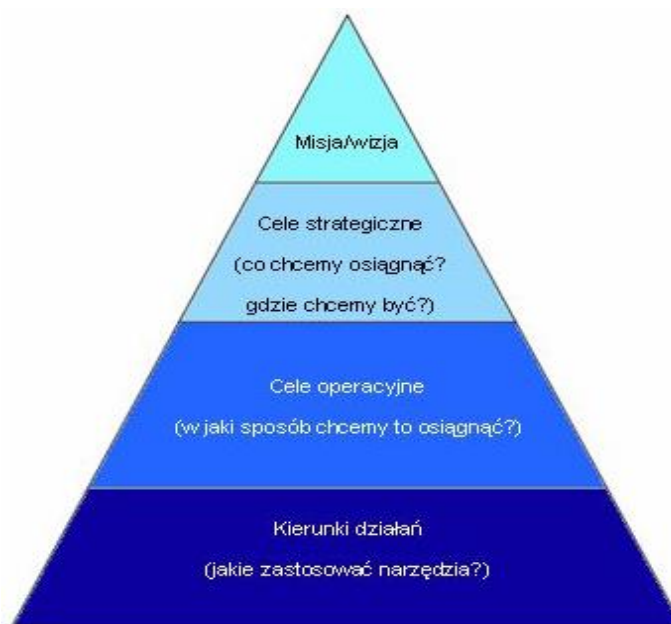
Misja zakłada pełne wdrożenie określonej w strategii polityki prorozwojowej. Założono, że będzie ona kładła równomierny nacisk na poszczególne obszary problemowe. Uwzględniono konieczność zapewnienia mieszkańcom zaspokojenia ich potrzeb (zarówno podstawowych, bytowych, jak również wyższego rzędu, takich jak uczestnictwo w kulturze, itp.) oraz interwencję w sferze gospodarczej i społecznej. Zwrócono również uwagę na duże znaczenie poprawy jakości przestrzeni dla procesów rozwojowych. Wszystkie działania wdrażanie w ramach planu strategicznego muszą zachowywać zasady ochrony środowiska, gdyż walory przyrodniczo-krajobrazowe należą do głównych atutów gminy, niezbędne jest więc zapobieganie ich degradacji.

Przyjęta wizja gminy oraz misja strategiczna mają na celu odpowiednie ukierunkowanie polityki programowania rozwoju gminy i opisanie jej generalnych założeń. Szczegółowe kierunki działań i zadania prorozwojowe ujęte są na poziomie celów strategicznych i operacyjnych przypisanych do każdego obszaru problemowego.

5. CELE STRATEGICZNE

Cele strategiczne bezpośrednio wynikają z misji (celu generalnego), stanowią jej uszczegółowienie i niższy poziom w hierarchii planu strategicznego. Cele strategiczne pogrupowane są w sposób logiczny i uzasadniony w ramach poszczególnych obszarów problemowych, wyznaczonych w toku diagnozy stanu obecnego. Celom strategicznym przypisuje się cele operacyjne i kierunki działań, które warunkują podejmowanie odpowiednich zadań, wpływających na realizację polityki prorozwojowej. Poszczególne zadania gminy, powalające na uzyskanie oczekiwanych efektów, przedstawia się szczegółowo w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym Gminy, który to dokument wynika bezpośrednio z ustaleń, założeń i celów przyjętych w ramach Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020. Schemat Strategii Rozwoju Gminy Łabunie oraz jej powiązanie z Wieloletnim Planem Inwestycyjnym przedstawiono na poniższym rysunku:

Rysunek 1. Schemat Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o.

Diagnoza stanu obecnego, analiza SWOT oraz wyniki konsultacji społecznych wskazały, iż uzasadnione jest wyznaczenie następujących priorytetów:

- Ø **Priorytet 1. Wsparcie konkurencyjności Gminy, rozwoju przedsiębiorczości i aktywności pozarolniczej mieszkańców Gminy.**
- Ø **Priorytet 2. Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców Gminy.**

- Ø *Priorytet 3. Tworzenie wizerunku Gminy jako ośrodka turystycznego i rekreacyjnego.*
- Ø *Priorytet 4. Aktywizacja zasobów ludzkich Gminy, wzmocnienie społecznej tożsamości regionalnej, ograniczanie wykluczeń.*

Poszczególnym priorytetom problemowym przypisano cele strategiczne.

Priorytet 1.

Wsparcie konkurencyjności Gminy, rozwoju przedsiębiorczości i aktywności pozarolniczej mieszkańców Gminy.

Gmina Łabunie jest gminą typowo rolniczą. Rolnictwo jest sektorem zdecydowanie dominującym w lokalnej gospodarce, zapewnia zatrudnienie największej liczbie mieszkańców. Posiada ono cechy tradycyjne, jest niewyspecjalizowane, oparte o mało efektywne gospodarstwa o niewysokim areale i dużym zróżnicowaniu upraw. Konieczne jest wspieranie procesów modernizacji rolnictwa, by został wykorzystany jego potencjał i posiadane przez gminę korzystne warunki do jego rozwoju. Będzie to miało pozytywny wpływ na sferę gospodarczą gminy i przyczyni się do wzrostu dochodów ludności. Jednocześnie, niezbędne jest stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości oraz wspieranie tworzenia miejsc pracy w zawodach pozarolniczych, by zmniejszyć udział rolnictwa w lokalnej gospodarce, zwiększyć jej dywersyfikację, doprowadzić do wzrostu aktywności gospodarczej i kreować pozytywne zjawiska tej sfery. Umożliwi to wzrost zatrudnienia, poprawę sytuacji ekonomicznej gminy, ograniczenie migracji oraz poprawę warunków życia mieszkańców.

Priorytet 2.

Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców Gminy.

W ramach Priorytetu 2 położono nacisk przede wszystkim na podniesienie jakości życia mieszkańców, co osiągnięte zostanie dzięki inwestycjom w infrastrukturę, poprawę ładu przestrzennego i stosowanie zasad ochrony środowiska. Braki infrastrukturalne i przestrzenne oraz zły stan środowiska naturalnego są najbardziej odczuwalne przez mieszkańców i w sposób bezpośredni przyczyniają się do obniżenia poziomu ich życia. Z tego powodu, rozwój i modernizacja infrastruktury komunalnej (zarówno technicznej, jak i społecznej) oraz poprawa jakości przestrzeni pozwalają na uzyskanie najszybciej odczuwalnych przez lokalną społeczność pozytywnych efektów wdrożenia planu strategicznego. Warto dodać, że działania tego typu mają szersze oddziaływanie, gdyż rozwój infrastruktury i poprawa stanu przestrzeni publicznej tworzą warunki do rozwoju sfery społecznej i gospodarczej. Inwestycje w przestrzeń

publiczną poprawią także jej funkcjonalność, estetykę i ład przestrzenny gminy, co również będzie bezpośrednio odczuwalne przez mieszkańców. Ponadto, cel strategiczny podkreśla także konieczność wdrażania zasad ochrony środowiska na terenie gminy, gdyż walory przyrodniczo-krajobrazowe należą do jej głównych atutów. Zaniechanie stosowania zasad ochrony środowiska w procesie rozwoju jednostki mogłoby doprowadzić do degradacji tych cennych obszarów. Władze gminy są więc zobligowane do dbałości o środowisko naturalne, a inwestycje poprawiające stan środowiska i zmniejszające ryzyko jego zanieczyszczenia są niezbędne.

Priorytet 3.

Tworzenie wizerunku Gminy jako ośrodka turystycznego i rekreacyjnego.

Gmina Łabunie posiada duży potencjał do rozwoju turystyki, który powinien być wykorzystywany w większym stopniu. Tworzą go przede wszystkim walory przyrodnicze i krajobrazowe, dzięki którym gmina charakteryzuje się dużą atrakcyjnością zarówno dla mieszkańców, jak i dla turystów. W istotnej mierze determinują one potencjał do rozwoju różnych form turystyki, wpływają również korzystnie na warunki życia mieszkańców i stanowią jeden z priorytetowych czynników prorozwojowych. Gmina Łabunie posiada szczególnie dobre warunki do rozwoju turystyki wypoczynkowej, krajobrazowej i agroturystyki. Dzięki korzystnemu położeniu i niewielkim oddaleniu od ważniejszych ośrodków miejskich regionu, gmina może stać się ważnym ośrodkiem uprawiania turystyki weekendowej na obszarze województwa lubelskiego. By gmina mogła w pełni wykorzystać posiadane atuty i potencjał, konieczna jest poprawa stanu infrastruktury turystycznej, gdyż w chwili obecnej nie jest ona rozwinięta w dostatecznym stopniu. Konieczne jest także położenie większego nacisku na działania promocyjne, gdyż obszar gminy nie jest wystarczająco popularny na poziomie regionalnym i ponadregionalnym, jej walory nie są dostatecznie wypromowane. Programując politykę rozwojową należy starać się jak najpełniej wykorzystać posiadane przez jednostkę atuty i przekształcić je w czynniki stymulujące jej rozwój.

Priorytet 4.

Aktywizacja zasobów ludzkich Gminy, wzmocnienie społecznej tożsamości regionalnej, ograniczanie wykluczeń.

Priorytet 4 kładzie szczególny nacisk na realizację działań „miękkich”, nie dających bezpośrednio wymiernych i materialnych korzyści lecz wspierających integrację mieszkańców, pozwalających im na rozwój zdolności i zainteresowań, umożliwiających dostęp do kultury i bogatej oferty edukacyjnej. Działania tego typu umożliwiają

zaspokojenie potrzeb wyższego rzędu, poprawiają aktywność społeczną, przyczyniają się do zwiększenia integracji mieszkańców i wykształcania się więzi sąsiedzkich oraz zapobiegają lub minimalizują skutki wystąpienia niekorzystnych zjawisk społecznych

6. CELE OPERACYJNE I PROPONOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ

Cele operacyjne to cele szczegółowe, bezpośrednio odnoszące się do zaplanowanych działań, opisujące, jakie efekty zostaną osiągnięte dzięki ich wdrożeniu. Stanowią one konkretyzację celów strategicznych, ogólniejszych, a ich osiągnięcie możliwe jest także w krótkim okresie.

Celom operacyjnym przypisano kierunki działań, a tam, gdzie było to możliwe, również poszczególne zadania, zaplanowane do wykonania w Wieloletnim Planie Finansowym.

Priorytet 1.

Wsparcie konkurencyjności Gminy, rozwoju przedsiębiorczości i aktywności pozarolniczej mieszkańców Gminy.

Cele operacyjne:

- 1.1. Organizacja i wzmocnienie rozwoju gospodarczego**
- 1.2. Utworzenie punktu informacyjno-konsultacyjnego**
- 1.3. Rozwój działalności agroturystycznej**
- 1.4. Wzrost konkurencyjności sektora rolnego i leśnego Gminy**
- 1.5. Powołanie Lokalnego Funduszu Pożyczkowego i Gwarancyjnego.**

Cel operacyjny 1.1. Organizacja i wzmocnienie rozwoju gospodarczego

Aby firmy i instytucje działające na terenie Gminy mogły skutecznie funkcjonować i być konkurencyjne wobec innych firm z innych, większych aglomeracji oraz na rynku europejskim potrzebują wsparcia zewnętrznego. Wsparcie to obejmuje zarówno obsługę informacyjną dotyczącą różnych aspektów nawiązywania współpracy biznesowej, pozyskiwania pracowników, korzystania z ulg i odliczeń, ale również współpracy w zakresie rynków zbytu wewnątrz oraz na zewnątrz regionu. Samorząd będzie, za pomocą swoich dobrze wyszkolonych kadr pomagać przedsiębiorcom w poruszaniu się wśród wielu trudnych, ale korzystnych instrumentów rynkowych finansowych i organizacyjnych, których dostarczają instytucje państwowe, fundusze Venture Capital a także programy Unii Europejskiej.

Reasumując, rozwój gospodarczy Gminy będzie wprost zależny od stosownych warunków funkcjonowania przedsiębiorczości.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Ø Stworzenie oferty terenów inwestycyjnych dla przedsiębiorców.
- Ø Uzbrojenie terenów zabezpieczających podstawowe potrzeby inwestorów.
- Ø Szeroka współpraca z instytucjami wspierającymi przedsiębiorców.

Planowane zadania w ramach celu 1.1:

- Ø Zastosowanie ulg i zwolnień podatkowych dla nowych przedsiębiorców.
- Ø Udogodnienia dla dzierżawców i najemców.

Cel operacyjny 1.2. Utworzenie punktu informacyjno-konsultacyjnego

Punkt informacyjno-konsultacyjny utworzony w ramach struktur Urzędu Gminy oraz posiłkujący się ekspertami zewnętrznymi, będzie udostępniać spójnych i kompleksowych informacji wraz z umożliwieniem skorzystania ze wsparcia dla osób planujących otworzyć działalność gospodarczą. Osoby zainteresowane a szczególnie osoby młode, osoby bezrobotne i absolwenci szkół będą mogły skorzystać ze szkoleń i doradztwa, ale również zajęć motywacyjnych, które odsłonią przed nimi możliwości rynkowe i udogodnienia dla osób które chcą samodzielnie działać na rynku i tworzyć wartość dodaną dla lokalnej społeczności.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Ø Utworzenie punktu informacyjno-konsultacyjnego dla przedsiębiorców, realizującego usługi doradcze
- Ø Informowanie przez biuro o dostępnych ofertach szkoleniowych.
- Ø Realizacja przez biuro części zadań skierowanych do inwestorów zewnętrznych.

Cel operacyjny 1.3. Rozwój działalności agroturystycznej

Rozwój Gminy wymaga przygotowania stosownych warunków funkcjonowania przedsiębiorczości. Niezbędne jest to dla już istniejących funkcji ekonomicznych, ale także dla terenów rozwojowych. Aby podnieść atrakcyjność inwestycyjną Gmin w skali regionalnej konieczne staje się podjęcie aktywnych działań umożliwiających przygotowanie oferty terenów o korzystnych warunkach do inwestowania. Zalecane jest stosowanie dla tych terenów szczególnych ułatwień i ustaleń wynikających

z prorozwojowej polityki budżetowej i inwestycyjnej względem podmiotów gospodarczych. Szczególnym nacisk zostanie położony na działalność agroturystyczną (nie wymagającą rejestracji działalności gospodarczej) jak również działalności noclegowej, restauracyjnej oraz rekreacyjnej dostępnej zarówno dla turystów, jak i mieszkańców Gminy.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Ø Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej
- Ø Edukacja i szkolenia w zakresie budowania oferty agroturystycznej

Planowane zadania w ramach celu 1.3:

- Ø Promocja agroturystyki.
- Ø Udostępnienie szkoleń z zakresu przedsiębiorczości turystycznej.
- Ø Wsparcie finansowe i podatkowe dla gospodarstw agroturystycznych.

Cel operacyjny 1.4. Wzrost konkurencyjności sektora rolnego i leśnego Gminy

Gmina Łabunie to Gmina wiejska o znacznym potencjale rolniczym i leśnym. Ze względu na ochronę terenów cennych rolniczo, produkcja rolna (choć poddana znacznej restrukturyzacji) pozostanie jedną z ważniejszych gałęzi gospodarki Gminy. Zróżnicowane i atrakcyjne środowisko przyrodnicze, stwarza podstawę dla wielofunkcyjnego rozwoju, zwłaszcza związanego z możliwościami eksportowymi i turystyką, otwarciem na rynki europejskie i kraje Europy Wschodniej. Realizacja poniższych zadań stworzy warunki dla zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego przez udzielenie pomocy na podejmowanie lub rozwijanie przez rolników, domowników i małżonków rolników działalności nierolniczej lub związanej z rolnictwem w zakresie produkcji lub usług. W działaniu tym Gmina może stworzyć warunki do aktywizacji ludności wiejskiej dla stworzenia nowych miejsc pracy oraz poprawy struktury zatrudnienia.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Ø Ułatwianie startu młodym rolnikom.
- Ø Modernizacja gospodarstw rolnych.

- Ø Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa

Planowane zadania w ramach celu 1.4:

- Ø Pomoc Gminy w przygotowaniu planów rozwoju działalności rolniczej
- Ø Wsparcie finansowe dla młodych rolników

Cel operacyjny 1.5. Powołanie Lokalnego Funduszu Pożyczkowego i Gwarancyjnego.

Lokalny fundusz pożyczkowo-gwarancyjny ma służyć przyszłym i obecnym przedsiębiorcom w zabezpieczeniu realizacji zamierzeń, które wpisują się w strategiczne cele działań Gminy określone w niniejszej Strategii. Mają służyć gwarancji realizacji tych zamierzeń jako szczególnie korzystnych dla mieszkańców Gminy.

Priorytet 2.

Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców Gminy.

Cele operacyjne:

- 2.1. Budowa, modernizacja, przebudowa i budowa dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą.*
- 2.2. Budowa, remont i modernizacja obiektów użyteczności publicznej oraz uporządkowanie przestrzeni publicznej.*
- 2.3. Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego Gminy i racjonalne wykorzystywanie zasobów przyrodniczych*
- 2.4. Stworzenie nowoczesnej infrastruktury teleinformatycznej*

Cel operacyjny 2.1. Budowa, modernizacja, przebudowa i budowa dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Jednym z podstawowych warunków rozwoju społeczności lokalnych jest dostępność komunikacyjna. Jest również jednym z najważniejszych czynników oceny atrakcyjności inwestycyjnej Gminy. Gmina Łabunie usytuowana jest przy drodze krajowej nr 17 oraz drogach wojewódzkich i powiatowych które umożliwiają komunikację z przyległymi gminami. Nasycenie Gminy siecią dróg lokalnych o dobrej jakości jest niewystarczające,

pomimo dość korzystnego położenia w sąsiedztwie ważnych miejscowości wypoczynkowych. Stan istniejących dróg budzi pewne zastrzeżenia (brak utwardzenia nawierzchni, ubytki), rozmieszczenie (ciągi nitkowate nie powiązane przecznicami) oraz funkcjonalność użytkowania (wąskie nieuregulowane pasy drogowe), wynikające przede wszystkim z zachowania rozkładu działek i pól jeszcze z okresu przedwojennego. Największym utrudnieniem z dziedziny infrastruktury drogowej dla mieszkańców i turystów jest słaba jakość dróg powiatowych przebiegających przez Gminę. Poprawa stanu sieci drogowej sprzyjać będzie poprawie jakości usług transportowych i mobilności osób oraz zwiększeniu współpracy gospodarczej, wymiany handlowej i ruchu turystycznego.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Ø Budowa dróg łączących Gminę Łabunie z sąsiednimi gminami.
- Ø Rozwój sieci transportowej i komunikacji zapewniający zachowanie ekosystemów przyrodniczych, harmonii i estetyki krajobrazowej terenu.

Planowane zadania w ramach celu 2.1:

- Ø Przebudowa drogi Łabuńki - Wierzbie o długości ok. 3 km
- Ø Współfinansowanie przebudowy drogi powiatowej Łabuńki – Zubowice na odcinku Łabuńki - Bródek
- Ø Współfinansowanie przebudowy drogi powiatowej Łabunie – Bródek
- Ø Współfinansowanie przebudowy drogi powiatowej Łabunie przez Wierzbie do Pniówka
- Ø Budowa oświetlenia dróg (ul. Długa) w Łabuniach
- Ø Budowa chodników przy drogach Łabunie – Łabuńki I – ok. 3 km
- Ø Modernizacja drogi gminnej w Ruszowie 1,5 km
- Ø Modernizacja drogi gminnej w Mocówce 3 km
- Ø Modernizacja drogi gminnej na odcinku Łabuńki II 4 km
- Ø Modernizacja drogi gminnej w Łabuniach ul. Lipska 0,5 km
- Ø Modernizacja drogi gminnej w Łabuniach ul. Lipowa 1 km
- Ø Remont ul. Górnej w Łabuniach 2 km

Cel operacyjny 2.2. Budowa, remont i modernizacja obiektów użyteczności publicznej oraz uporządkowanie przestrzeni publicznej.

Aby mieszkańcy Gminy mogli mieć dostęp i możliwość korzystania z obiektów użyteczności publicznej, konieczny jest ich remont, modernizacja i doposażenie, jak również budowa nowych obiektów służących lokalnemu społeczeństwu takich jak miejsca nauki, wypoczynku, rozrywki, rekreacji. Z kolei uporządkowanie przestrzeni publicznej może się odbywać poprzez m.in. budowę placów zabaw, tworzenie lub rewitalizację parków, itp.. Tworzenie nowych oraz modernizacja istniejących obiektów sportowych i rekreacyjnych dostępnych dla obywateli poszerza możliwości aktywnego spędzania czasu i promocji zdrowego trybu życia. Nowoczesne, dobrze wyposażone obiekty sportowe i rekreacyjne podnoszą atrakcyjność obszaru i przyczyniają się do kreowania pozytywnego wizerunku Gminy Łabunie.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Ø Remont budynków użyteczności publicznej i zwiększenie ich dostępności.
- Ø Unowocześnienie i dostosowanie obiektów infrastruktury edukacyjnej, sportowej i kulturalnej.
- Ø Budowa i modernizacja obiektów służących użyteczności publicznej.

Planowane zadania w ramach celu 2.2:

- Ø Modernizacja boisk przy szkołach w miejscowościach Łabuńki i Łabunie
- Ø Położenie sztucznej nawierzchni boiska w Łabuniach
- Ø Modernizacja hali sportowej przy szkole w Łabuniach
- Ø Modernizacja boiska gminnego (stadionu) w miejscowości Łabunie – sektory dla kibiców, trybuny z zadaszeniem, budowa sceny na 500 osób
- Ø Zakup samochodu ciężkiego dla Gminnych OSP
- Ø Zakup trzech samochodów lekkich dla Gminnych OSP
- Ø Zakup nowoczesnych motopomp dla Gminnych OSP (6 szt.)

Cel operacyjny 2.3. Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego Gminy i racjonalne wykorzystywanie zasobów przyrodniczych

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Ø Modernizacja sieci wodociągowych celem racjonalizacji wykorzystania zasobów wód podziemnych i eliminacji starych, przestarzałych i nie odpowiadających normom sanitarnym instalacji wodociągowych.
- Ø Zmniejszenie zanieczyszczeń ze źródeł rozproszonych trafiających do wód ze spływami powierzchniowymi z terenów rolnych.
- Ø Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza poprzez zmianę wykorzystywanych źródeł energii na bardziej przyjazne dla środowiska.
- Ø Wprowadzenie nowoczesnego gospodarowania odpadami komunalnymi, zapewniającego wzrost odzysku odpadów i zmniejszenie masy odpadów deponowanych na składowiskach.
- Ø Rozwiązywanie problemów w zakresie właściwego unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest (w szczególności pokrycia z eternitu).
- Ø Opracowanie i realizacja planów zalesiania.

Planowane zadania w ramach celu 2.3:

- Ø Budowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie miejscowości: Łabunie, Łabuńki, Wólka Łabuńska, Barchaczów, Ruszów, Wierzbie, Łabuńki Drugie
- Ø Modernizacja wodociągu w Majdanie Ruszowskim (wymiana rur, wodomierzy). Sieć główna o długości 4 km, budowa przyłączy sieci wodociągowej - 2,5 km
- Ø Instalacja kolektorów słonecznych na terenie całej gminy (ok. 400 gospodarstw)

Cel operacyjny 2.4. Stworzenie nowoczesnej infrastruktury teleinformatycznej

W obecnym czasie informatyzacja wszelkich obszarów działalności człowieka jest niejako koniecznością. Korzystanie z rozwiązań informatycznych znacznie ułatwia, poprawia i przyspiesza aktywność ludzką, zarówno w zakresie działalności gospodarczej, a także obsługi klienta. Sprawne zarządzanie informacją, jej jakość oraz szybkość przepływu są nieodzownymi elementami budowania atrakcyjności i konkurencyjności. Podnoszenie konkurencyjności gospodarki i wyrównywanie szans rozwojowych nie jest obecnie możliwe bez nowoczesnych technologii informatycznych. Niezbędna jest realizacja przedsięwzięć rozwijających różne modele komunikacji oraz szybkiego i bezpiecznego dostępu do Internetu (zwłaszcza szerokopasmowego), a także tworzenie punktów publicznego dostępu do sieci.

Tymczasem jedną z głównych barier utrudniających rozwój gospodarki opartej na wiedzy jest ciągle utrudniony dostęp do podstawowej infrastruktury teleinformatycznej. Na terenie Gminy w bardzo ograniczonym zakresie funkcjonuje ogólnie dostępna

infrastruktura szerokopasmowa, brak jest również towarzyszących tego rodzaju infrastrukturze rozwiązań dostępowych. Niedorozwój infrastruktury teleinformatycznej oraz wysokie koszty korzystania z niej determinują ogólnie niski poziom wykorzystywania technologii informacyjnych w placówkach szkolnych, przedsiębiorstwach, administracji publicznej i gospodarstwach domowych.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Ø Rozwój podstawowej infrastruktury teleinformatycznej w Gminie umożliwiającej powszechny i tani dostęp do zasobów informacji.
- Ø Informatyzacja administracji publicznej oraz rozwój usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną

Planowane zadania w ramach celu 2.4:

- Ø Przygotowanie planu informatyzacji Urzędu Gminy
- Ø Zakup i instalacja urządzeń umożliwiających elektroniczny obieg dokumentów.

Priorytet 3.

Tworzenie wizerunku Gminy jako ośrodka turystycznego i rekreacyjnego.

Cele operacyjne:

3.1. Stworzenie kompleksowego programu promocji Gminy Łabunie

3.2. Rozwój bazy turystycznej i rekreacyjnej oraz podniesienie standardu świadczonych usług turystycznych

3.3. Ochrona kulturowych walorów gminy

3.4. Rozwój współpracy międzynarodowej.

Cel operacyjny 3.1. Stworzenie kompleksowego programu promocji Gminy Łabunie

Jednym z warunków stałego i zrównoważonego rozwoju Gminy Trawniki jest otwarcie społeczności na nowych inwestorów oraz turystów. We współczesnej gospodarce rynkowej jednostki samorządu terytorialnego muszą konkurować ze sobą o nowych mieszkańców, inwestorów oraz turystów. Aby zachęcić ich do ulokowania na terenie Gminy Łabunie swoich zasobów finansowych konieczne jest wykreowanie atrakcyjnego i opartego na walorach wizerunku Gminy, eksponującego jej potencjał, otwarcie oraz nowoczesność. Szczegółowe zamierzenia dotyczące tego obszaru zostaną zestawione w

szczegółowych programach i gminnych procedurach dotyczących promocji gminy na zewnątrz.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Ø Wyposażenie Gminnej strony WWW w pełny opis walorów turystycznych i gospodarczych oraz moduł rezerwacji miejsc hotelowych i agroturystycznych
- Ø Utworzenie punktu informacji turystycznej i kulturalnej.
- Ø Stworzenie gminnej bazy obiektów turystycznych i połączenie jej z większymi źródłami informacji turystycznej
- Ø Promowanie produktów regionalnych.

Planowane zadania w ramach celu 3.1:

- Ø Podjęcie działań promujących produkty regionalne

Cel operacyjny 3.2. Rozwój bazy turystycznej i rekreacyjnej oraz podniesienie standardu świadczonych usług turystycznych

Aby funkcjonować i konkurować na rynku turystycznym Gmina Łabunie powinna perfekcyjnie wykorzystać walory przyrodnicze i środowisko naturalne dla celów turystycznych. Ze względu na wysokie walory krajobrazu, nieskażone środowisko oraz swoją bogatą historię, Gmina może być atrakcyjnym miejscem turystycznym na mapie naszego województwa i kraju. Turystyka ma szansę stać się istotną płaszczyzną rozwoju gospodarczego Gminy. Samo położenie geograficzne oraz usytuowanie na ważnym szlaku komunikacyjnym, może nie być wystarczające dla zapewnienia równomiernego wzrostu Gminy.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Ø Stworzenie kompleksowego planu rozwoju turystyki
- Ø Rozszerzanie oferty turystyczno-krajoznawczej.
- Ø Rozwijanie infrastruktury turystycznej
- Ø Tworzenie kompleksowych szlaków turystycznych

Planowane zadania w ramach celu 3.2:

- Ø Utworzenie wypożyczalni sprzętu turystycznego (np. rowerów)
- Ø Zaprogramowanie planu rozwoju turystycznego dla Gminy
- Ø Utworzenie trzech szlaków turystycznych (wschodni, północny, południowy), punktów widokowych (podesty) oraz zagospodarowanie źródeł Łabuńki w miejscowościach: Ruszów, Wierzbie, Barchaczów (oznakowanie, infrastruktura).

Cel operacyjny 3.3. Ochrona kulturowych walorów Gminy

Uzupełnieniem oferty turystycznej powinny być atrakcje kulturalne oferowane przez obiekty kultury, nowoczesne i dostosowane do potrzeb współczesnego konsumenta. Równolegle z budową lub modernizacją obiektów kultury rozwijane powinny być działania nakierowane na zachowanie, ochronę i rewitalizację materialnego dziedzictwa kulturowego, poprzez renowację, konserwację i adaptację obiektów zabytkowych na terenie Gminy dla celów kulturalnych i turystycznych. Działania tego typu poprawią wizerunek Gminy Łabunie, przyczynią się do wzrostu atrakcyjności, mogą również posłużyć integracji i wymianie międzynarodowej.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Ø Rozszerzanie oferty kulturalnej.
- Ø Rewitalizacja istniejących zabytków w Gminie

Cel operacyjny 3.4. Rozwój współpracy międzynarodowej.

Jednym z ważniejszych atutów Gminy jest jej położenie w pobliżu wschodniej granicy Polski i jednocześnie wschodniej granicy Unii Europejskiej. Gmina może w tej dziedzinie upatrywać szanse rozwojowe wynikające z podpisanych porozumień z regionami UE zarówno w części tzw. „Starej Europy” jak i 13 państw, które w ostatnim okresie weszły w ramy Wspólnoty. Szczególnie perspektywiczna może być współpraca z krajami nie należącymi do UE, a w tym zwłaszcza Ukrainy, dla której Polska jest naturalnym partnerem pomocnym w wejściu do Wspólnoty. Partnerstwa zawiązane w ramach współpracy międzynarodowej mogą dotyczyć współpracy gospodarczej, turystycznej oraz społecznej.

Priorytet 4.

Aktywizacja zasobów ludzkich Gminy, wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej, ograniczanie wykluczeń.

Cele operacyjne:

4.1. Rozwój edukacji dzieci i młodzieży

4.2. Podnoszenie kwalifikacji osób pełnoletnich i adaptacyjność pracowników.

4.3. Edukacja rolników.

4.4. Utworzenie funduszu stypendialnego dla dzieci i młodzieży.

Cel operacyjny 4.1. Rozwój edukacji dzieci i młodzieży

Od końca lat 80. widoczny jest szybki wzrost średniego poziomu wykształcenia Polaków. Między 1988 r. a 2012 r. udział osób z wykształceniem wyższym w całej populacji (w wieku ponad 15 lat) zwiększył się z 6,5% do 17,9%. Odsetek osób z wykształceniem średnim wzrósł z poniżej 25% do blisko 39%, natomiast odsetek osób z wykształceniem, co najwyżej podstawowym spadł z 45% do 29% (GUS, 2006).

Poziom wykształcenia jest jednym z głównych czynników determinujących późniejszą aktywność na rynku pracy jak też i pozycję społeczną poszczególnych osób. Wzmacnianie poziomu wykształcenia mieszkańców musi być jednak stymulowane od najniższych szczebli edukacji – wychowanie w wieku przedszkolnym, a skończywszy na kształceniu ustawicznym osób dorosłych. Tak przyjęta polityka edukacyjna ze strony samorządu pozwoli na osiągnięcie trwałego podniesienia poziomu wykształcenia społeczności lokalnej.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Optymalizacja i zróżnicowanie oferty edukacyjnej
- Dostosowanie placówek oświatowych do oczekiwań rodziców i ich dzieci oraz potrzeb wynikających z rozwoju Gminy
- Wspieranie działalności instytucji kulturalnych, organizacji społecznych i pozarządowych.
- Tworzenie świetlic środowiskowych oraz kół zainteresowań w szkołach.
- Proponowanie działalności pozaszkolnej związanej z wykształcaniem umiejętności gospodarczych i ekonomicznych w celu podniesienia świadomości gospodarczej młodzieży.

Cel operacyjny 4.2. Podnoszenie kwalifikacji osób pełnoletnich i adaptacyjność pracowników.

Główne wyzwanie współczesnego rynku polega na harmonijnym dostosowywaniu kwalifikacji i umiejętności pracowniczych do zmieniających się warunków na rynku pracy. Zachodzące zmiany w procesach technologicznych i strukturalnych gospodarki wymuszają, aby proces dostosowawczy zasobów ludzkich zachodził w jak najbardziej optymalny sposób i przenosił się na pełne wykorzystanie dostępnych zasobów pracy. W kształceniu ustawicznym w bardzo nieznacznym stopniu biorą udział osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, a więc osoby bezrobotne, z niskimi kwalifikacjami oraz osoby starsze. Warto zauważyć, że nasilenie trudności przy zmianie kwalifikacji jest tym silniejsze, im niższy jest poziom wykształcenia osób zaangażowanych w pracę w sekcjach przechodzących restrukturyzację. Stymulowanie podnoszenia i aktualizacji umiejętności zawodowych przez osoby pracujące, zwłaszcza starsze i o niskich kwalifikacjach, jest kluczowe dla utrzymania ich aktywności na rynku pracy.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Rozwój kształcenia ustawicznego.
- Organizacja szkoleń zamkniętych (ogólnych i specjalistycznych).
- Pośrednictwo w wyszukiwaniu dostępnych szkoleń innych ośrodków.
- Organizacja doradztwa zawodowego.
- Organizacja szkoleń otwartych dla pracowników przedsiębiorstw, w zakresie m.in.: zarządzania, organizacji pracy, BHP, itp.
- Organizacja kursów językowych.
- Aktywizacja i mobilizacja osób długotrwale bezrobotnych.

Cel operacyjny 4.3. Edukacja rolników.

Prowadzona od lat polityka wobec wsi i obszarów wiejskich nie doprowadziła do zmniejszenia różnic w poziomie rozwoju między miastem a wsią. Nadal obserwujemy różnice cywilizacyjne pomiędzy miastem a terenami wiejskimi. Zgodnie krajowymi zapisami strategicznymi obszary wiejskie powinny stać się dla mieszkańców Polski konkurencyjnym miejscem do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej. Konkurencyjność taka oznacza pożądaną i dobrze funkcjonującą usługi, zarówno prywatne jak i publiczne, dobrą infrastrukturę, sprawny transport publiczny. Ożywienie

gospodarcze obszarów wiejskich jest możliwe głównie dzięki małym przedsiębiorstwom. Przyspieszenie rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, a więc również w Gminie Łabunie, będzie możliwe dzięki realizacji działań poprawiających i rozwijających infrastrukturę techniczną, niezbędną do prowadzenia działalności gospodarczej. Ponadto, niezbędne są działania na rzecz kształcenia ustawicznego i zawodowego osób pracujących w rolnictwie i poza nim, organizacja szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe mieszkańców obszarów wiejskich oraz innych inicjatyw służących rozwojowi kapitału ludzkiego. Skala i tempo przemian na obszarze Gminy w dużej mierze zależą od ilości i jakości programów szkoleniowych i informacyjnych.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Szeroka akcja promocyjno-edukacyjna z wykorzystaniem doświadczonej kadry doradczej zarówno ODR, punktu informacyjnego Gminy, jak i firm prywatnych powinna zaznajomić jak największą ilość rolników z możliwościami i warunkami ubiegania się o środki pomocowe (m.in. PROW, RPO).
- Wspieranie i współorganizowanie szkoleń zawodowych dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie.
- Wspieranie i współorganizowanie szkoleń z zakresu przekwalifikowania rolników celem podjęcia pracy lub działalności gospodarczej poza rolnictwem.

Cel operacyjny 4.4. Utworzenie funduszu stypendialnego dla dzieci i młodzieży.

W obecnych czasach rozwój potencjału ludzkiego to jedno ze źródeł wzrostu konkurencyjności regionu. Biorąc pod uwagę sytuację ekonomiczną mieszkańców Gminy, wielu bardzo zdolnych uczniów nie jest w stanie kontynuować nauki na wyższych uczelniach ze względu na ograniczone środki finansowe. Utworzenie funduszu stypendialnego dla wybitnych absolwentów daje młodzieży możliwość kontynuacji nauki, a co z tym się wiąże dalszego rozwoju intelektualnego. Władze Gminy muszą zadbać o właściwą organizację pomocy stypendialnej na wyrównywanie szans uczniów i słuchaczy instytucji systemu oświaty oraz o pomoc stypendialną o charakterze motywacyjnym. Ponadto dodatkowym czynnikiem stymulującym rozwój kompetencji jak i kształcenia w odpowiednich standardach może być wyposażenie szkół w podręczniki szkolne umożliwiające kształcenie uczniów znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej. W dłuższej perspektywie czasu tego typu działanie przyniesie

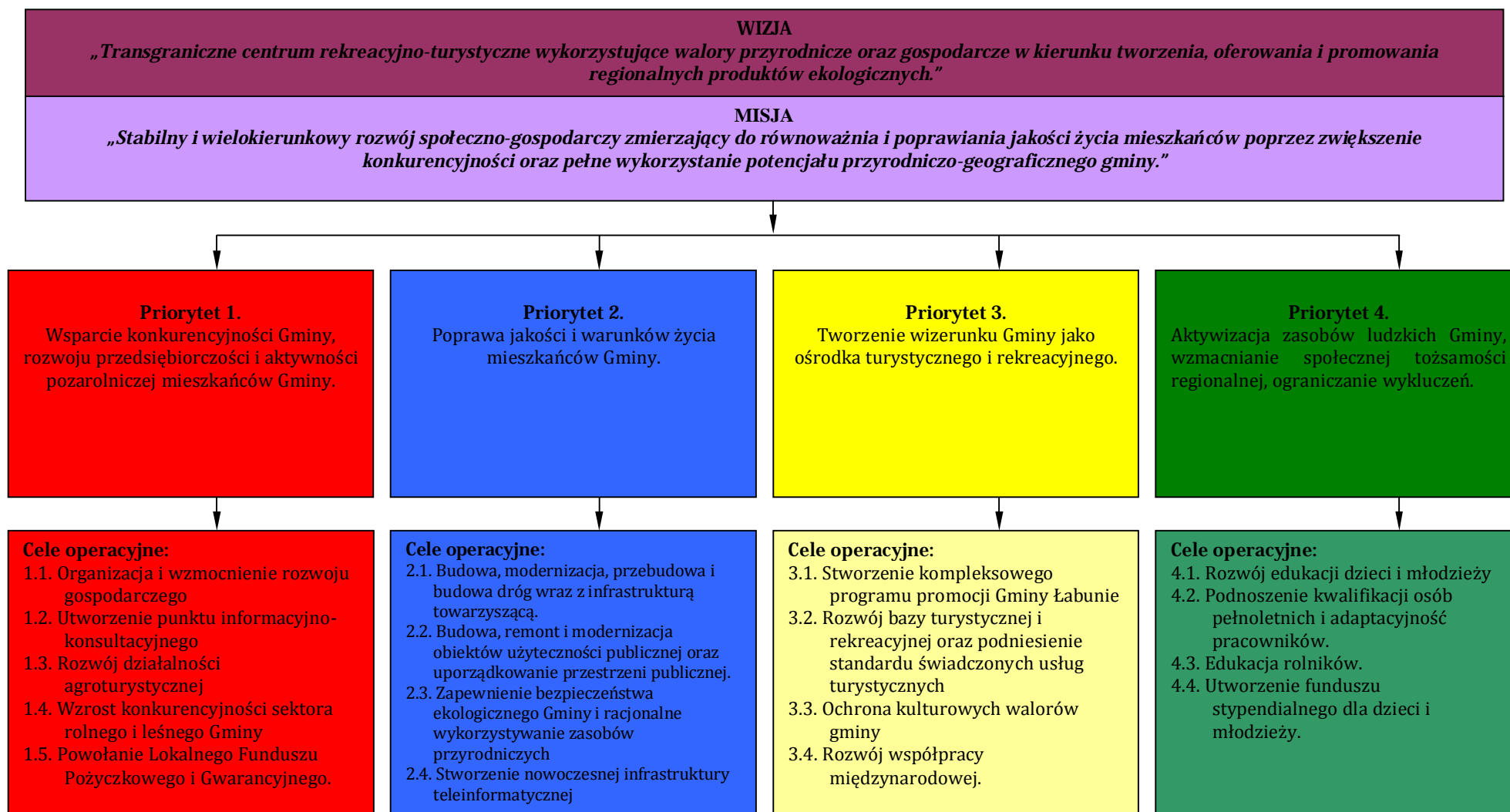
Gminie wymierne korzyści dzięki stworzeniu przyszłej, dobrze wykwalifikowanej kadry pracowniczej.

Kierunki działań w ramach celu operacyjnego:

- Opracowanie zasad i regulaminu funduszu stypendialnego.
- Powołanie funduszu stypendialnego i zgromadzenie kapitału założycielskiego.
- Wybór na zasadach konkursu operatora funduszu.

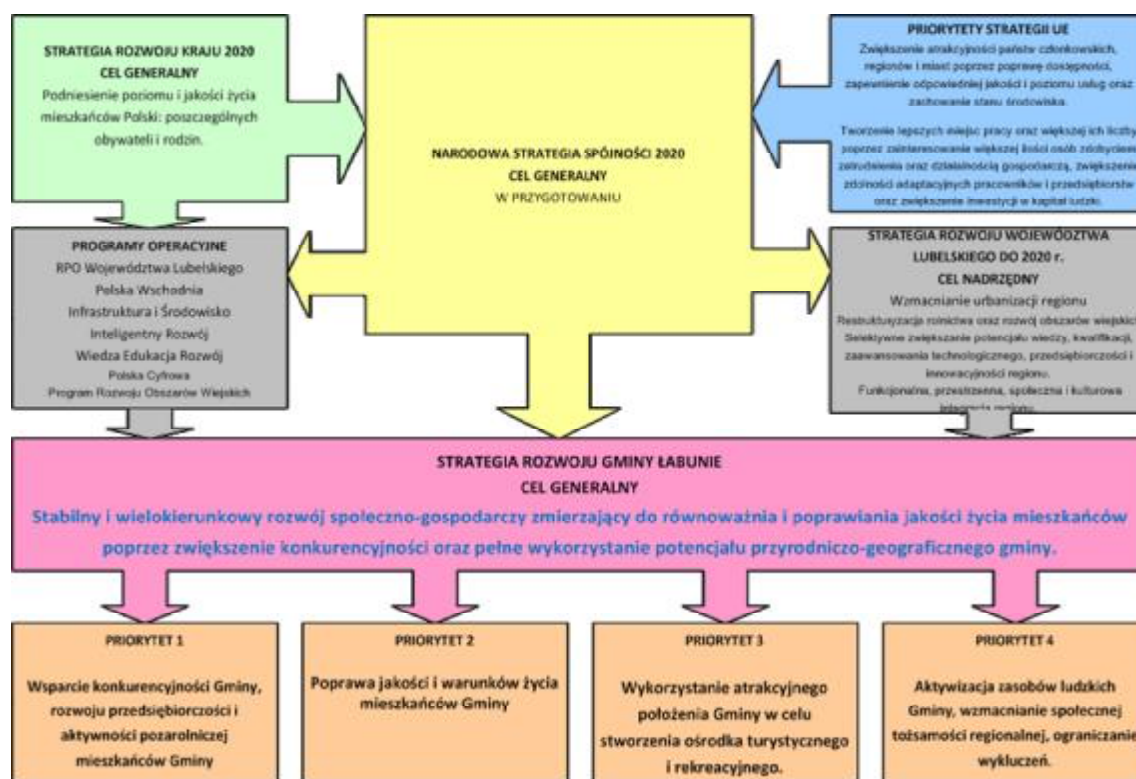
Przyjęte cele strategiczne i operacyjne, których osiągnięcie warunkuje prowadzenie założonej w misji aktywnej polityki prorozwojowej, przedstawiono w zbiorczym zestawieniu na poniższym rysunku:

Rysunek 2. Zestawienie wizji, misji, celów strategicznych i operacyjnych Strategii Rozwoju Gminy Łabunie

7. ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Gmina Łabunie jest podstawową jednostką samorządu terytorialnego, utworzoną na poziomie lokalnym. W związku z tym stanowi integralną część jednostek wyższego szczebla – powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego. Obliguje to władze lokalne do prowadzenia takiej polityki prorozwojowej, która będzie spójna z analogicznymi działaniami władz powiatu, województwa i kraju. Lokalne dokumenty strategiczne muszą być w pełni zgodne i komplementarne z dokumentami strategicznymi i programowymi na poziomie powiatowym, wojewódzkim i krajowym. Strategia Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 spełnia te założenia. Jest ona całkowicie zgodna z dokumentami opisującymi politykę rozwoju zarówno całego kraju, jak również województwa lubelskiego i powiatu zamojskiego. Niniejszy rozdział prezentuje zgodność Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 z dokumentami strategicznymi obowiązującymi w chwili jej opracowania.

7.1. Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020 – to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe (wraz z szacunkowymi wielkościami potrzebnych środków finansowych).

Strategia Rozwoju Kraju 2020 oparta jest na scenariuszu stabilnego rozwoju. Pomyślność realizacji wszystkich założonych w tej Strategii celów będzie uzależniona od wielu czynników zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych, które mogą wpływać na dostępność środków finansowych na jej realizację. Szczególne znaczenie będzie miał rozwój sytuacji w gospodarce światowej, a w szczególności w strefie euro.

W najbliższych latach kluczowe będzie pogodzenie konieczności równoważenia finansów publicznych i zwiększania oszczędności, przy jednoczesnej realizacji rozwoju opartego na likwidowaniu największych barier rozwojowych, ale też rozwoju w coraz większym stopniu opartego na edukacji, cyfryzacji i innowacyjności. Szczególnie ważne będzie przeprowadzenie zmian systemowych, kompetencyjnych i instytucjonalnych sprzyjających uwolnieniu potencjałów i rezerw rozwojowych, a także środków finansowych.

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne - Sprawne i efektywne państwo, Konkurencyjna gospodarka, Spójność społeczna i terytorialna, w których koncentrować się będą główne działania oraz określa, jakie interwencje są niezbędne w perspektywie średniookresowej w celu przyspieszenia procesów rozwojowych.

Strategia średniookresowa wskazuje działania polegające na usuwaniu barier rozwojowych, w tym słabości polskiej gospodarki ujawnionych przez kryzys gospodarczy, jednocześnie jednak koncentrując się na potencjałach społeczno-gospodarczych i przestrzennych, które odpowiednio wzmocnione i wykorzystane będą stymulowały rozwój.

Celem głównym Strategii staje się więc wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności.⁹

Jego osiągnięcie będzie możliwe dzięki realizacji kierunków działań i zadań, które zostały pogrupowane w następujące obszary strategiczne:

- Ø Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo
  - Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem
  - Cel I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe
  - Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela

---

⁹ <http://www.mir.gov.pl>

- Ø Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka
  - Cel II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej
  - Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki
  - Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki
  - Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego
  - Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych
  - Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko
  - Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu
- Ø Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna
  - Cel III.1. Integracja społeczna
  - Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych
  - Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych

Niezwykle ważną cechą krajowego planu strategicznego jest takie określenie priorytetów i celów, by z jednej strony wspierać konkurencyjność poszczególnych regionów i wzmacniać ich rozwój, a z drugiej - wyrównywać szanse województw zapóźnionych, aby osiągnąć spójność społeczną, gospodarczą i przestrzenną kraju.

Strategia Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 jest całkowicie zgodna z priorytetami rozwoju zawartymi w Strategii Rozwoju Kraju 2020, a wykonanie zawartej w niej polityki prorozwojowej przyczyni się do osiągnięcia celu głównego. Obszary i cele strategiczne określone w Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 wykazują powiązanie ze wszystkimi obszarami strategicznymi przyjętymi w Strategii Rozwoju Kraju 2020:

Poniższe zestawienie obrazuje zgodność celów i kierunków działań przypisanych poszczególnym obszarom problemowym ustalonym w Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 z założeniami polityki prorozwojowej, jaką przyjęto dla obszaru Polski w Strategii Rozwoju Kraju 2020.

Tabela 43. Powiązanie obszarów i celów Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 wraz z priorytetami i kierunkami działań Strategii Rozwoju Kraju 2020

Priorytety przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020	Powiązane z nimi cele określone w Strategii Rozwoju Kraju 2020
Priorytet 1. Wsparcie konkurencyjności Gminy, rozwoju przedsiębiorczości i aktywności pozarolniczej mieszkańców Gminy.	Cel II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu
Priorytet 2. Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców Gminy	Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela Cel III.1. Integracja społeczna Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych
Priorytet 3. Tworzenie wizerunku Gminy jako ośrodka turystycznego i rekreacyjnego	Cel II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu
Priorytet 4. Aktywizacja zasobów ludzkich Gminy, wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej, ograniczanie wykluczeń.	Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o.

7.2. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Długookresowa strategia rozwoju kraju to, zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, dokument określający główne trendy, wyzwania, i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmujący okres co najmniej 15 lat. Prace nad strategią długookresową powierzono Zespołowi Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów.

Koncepcja Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju oparta jest o przedstawienie najważniejszych 25 decyzji, które należy podjąć w jak najkrótszym czasie, aby zapewnić rozwój gospodarczy i społeczny w perspektywie do 2030, którego celem będzie poprawa jakości życia Polaków. Trzecia fala nowoczesności oznacza umiejętność łączenia modernizacji, innowacji, impetu cyfrowego z poprawą właśnie jakości życia i skokiem cywilizacyjnym, jakiego Polska w najbliższych 20 latach musi dokonać, aby uniknąć zagrożenia peryferyzacją. DSRK określi także najważniejsze wyzwania związane z polityką makroekonomiczną, w tym konieczność dokonania realokacji wydatków publicznych na rzecz wydatków rozwojowych.

CEL GŁÓWNY: poprawa jakości życia Polaków (wzrost PKB na mieszkańca w relacji do najbogatszego państwa UE i zwiększenie spójności społecznej) dzięki stabilnemu, wysokiemu wzrostowi gospodarczemu, co pozwala na modernizację kraju.

Sformułowanie „Poprawa jakości życia - jako cel rozwoju – dotyczy kompleksowego rozumienia „jakości życia” (ang. „well-being”) jako dobrostanu w różnych obszarach życia:

- Ø długości życia w ogóle,
- Ø długości życia w zdrowiu (co wiąże się z poprawą stanu zdrowia Polaków jako rezultatu międzysektorowych działań prozdrowotnych a w szczególności sprawnie funkcjonującego systemu ochrony zdrowia),
- Ø większej satysfakcji z wykonywania pracy,
- Ø lepszych warunków łączenia kariery zawodowej z życiem prywatnym i rodzinnym,
- Ø sprawnej sieci bezpieczeństwa socjalnego nastawionej na pomoc, której celem jest zwiększenie szans na aktywność społeczną i zawodową i dbałość o przeciwdziałanie różnym formom wykluczenia,
- Ø dostępności dóbr i usług publicznych (zdefiniowanych, standaryzowanych, efektywnie dostarczanych) bez względu na status rodzinny i miejsce zamieszkania,
- Ø otwartych warunków uczestnictwa w życiu publicznym,
- Ø bezpieczeństwa dochodów na starość,
- Ø środowiskowego poczucia równowagi w odniesieniu do warunków krajobrazowych, naturalnego stanu otoczenia oraz żywności,
- Ø udziału w kulturze (co jest ważne dla prorozwojowego potencjału kreatywności),
- Ø poczucia satysfakcji z życia.

Osiągnięcie strategicznego celu kluczowego będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach zadaniowych:

- Ø obszar konkurencyjności i innowacyjności gospodarki(modernizacji) Nastawiony na zbudowanie nowych przewag konkurencyjnych Polski opartych o wzrost KI (wzrost

kapitału ludzkiego, społecznego, relacyjnego, strukturalnego) i wykorzystanie impetu cyfrowego, co daje w efekcie większą konkurencyjność.

- Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna
  - Polska Cyfrowa
  - Kapitał Ludzki
  - Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko
- Ø obszar równoważenia potencjału rozwojowego regionów (dyfuzji) Zgodnie z zasadami rozbudzania potencjału rozwojowego odpowiednich obszarów mechanizmami dyfuzji i absorpcji oraz polityką spójności społecznej, co daje w efekcie zwiększenie potencjału konkurencyjności Polski
- Rozwój regionalny
  - Transport
- Ø obszar efektywności i sprawności państwa (efektywności) Usprawniający funkcje przyjaznego i pomocnego państwa (nie nadodpowiedzialnego) działającego efektywnie w kluczowych obszarach interwencji.
- Kapitał Społeczny
  - Sprawne Państwo

Strategia Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 jest całkowicie zgodna z priorytetami rozwoju zawartymi w Koncepcji Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju.

7.3. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 roku)

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego lata 2014–2020 (z perspektywą do 2030 r.) jest najważniejszym dokumentem programowym, który określa wizję rozwoju oraz cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego. Strategia prezentuje zasadniczą zmianę podejścia do programowania rozwoju i prowadzenia polityki regionalnej. Opiera się na terytorializacji polityki rozwojowej, wskazując m.in. obszary strategicznej interwencji, jest zorientowana na konkretne rezultaty i efekty. Zakłada zintegrowane podejście oraz wieloszczeblowe zarządzanie, w tym poprzez mobilizowanie regionalnych i lokalnych inicjatyw. Przyjmuje horyzont czasowy do roku 2020 z perspektywą do roku 2030.

Strategia jest elastyczna i otwarta na innowacyjne pomysły oraz działania prorozwojowe, a także zdolna do absorpcji pomocy i wsparcia zewnętrznego. Zaproponowane w dokumencie cele strategiczne odpowiadają na zidentyfikowane

najważniejsze problemy i wyzwania rozwojowe naszego regionu. Ukierunkowane są na innowacje, wzmocnienie miast, rozwój nowoczesnej wsi, rozwój przedsiębiorczości, wykorzystanie potencjału naukowego oraz wielokierunkową integrację regionu polepszającą jego spójność oraz wykorzystanie posiadanych potencjałów rozwojowych.

W horyzoncie 2020 r. (z perspektywą do 2030 roku) strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego, których realizacji będą służyły działania samorządu województwa, są określone następująco:

1. Wzmacnianie urbanizacji regionu.
  - 1.1. Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina jako głównego ośrodka Polski Wschodniej, koncentrującego gospodarcze, naukowe i kulturalne kontakty ze światem, zwłaszcza ze wschodnimi sąsiadami.
  - 1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast (np. naukowych, akademickich, kulturalnych, turystycznych), które przyczyniają się do dynamizacji rozwoju tych miast i otaczających je obszarów.
  - 1.3. Poprawa skomunikowania Lublina z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy.
2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich.
  - 2.1. Poprawa warunków dla wzrostu konkurencyjności i towarowości gospodarstw przez m.in. promowanie i wspieranie scalania grunt scalania gruntów i powiększania obszaru gospodarstw, poprawę struktury gospodarstw i przyspieszenie przepływu ziemi do gospodarstw większych obszarowo i nastawionych na produkcję towarową.
  - 2.2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego pozwalający na wykorzystanie istniejącego potencjału surowcowego regionu.
  - 2.3. Wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi (grupy producenckie, spółdzielnie itp.).
  - 2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich w najbardziej efektywnych sektorach gospodarki (głównie usług, w tym usług dla rolnictwa).
  - 2.5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną w sposób skoordynowany z innymi przedsięwzięciami i spójny wewnątrz.
3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu.
  - 3.1. Wspieranie najbardziej perspektywicznych kierunków badań i komercjalizacji ich wyników.

- 3.2. Wspieranie kierunków kształcenia na poziomie wyższym szczególnie istotnych dla przyszłego rynku pracy regionu oraz mających unikatowe znaczenie w skali ponadregionalnej.
- 3.3. Stworzenie systemu wsparcia naukowego, eksperckiego i wdrożeniowego na rzecz rozwoju wybranych sektorów gospodarki.
- 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu.
- 3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw.
- 3.6. Rozwój społeczeństwa informacyjnego.
4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.
  - 4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu dzięki powiązaniu jego najważniejszych miast sprawną siecią drogową, budowaną w pierwszej kolejności tam, gdzie jej niedoskonałość jest barierą rozwoju.
  - 4.2. Wspieranie włączenia społecznego.
  - 4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi współpracy wewnątrzregionalnej m.in. przez odwoływanie się do tradycji wielokulturowości i włączaniu jej do regionalnych programów edukacyjnych i selektywnie wspieranych działań kulturotwórczych oraz stymulowanie podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, organizacyjnych, edukacyjnych.
  - 4.4. Przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu.
  - 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego.

Założono, iż rozwój gospodarczy ma się opierać zarówno o potencjał wewnętrzny (istniejące przedsiębiorstwa, zasoby ludzkie, środowisko przyrodnicze, położenie przygraniczne, sfera naukowo-badawcza), jak i zewnętrzny (środki zewnętrzne umożliwiające realizację przedsięwzięć prorozwojowych, współpraca międzyregionalna, polityka prorozwojowa państwa). Działania zaplanowane do realizacji w ramach strategii mają równomiernie wpływać zarówno na rozwój sfery przestrzennej, jak również gospodarczej i społecznej.

Strategia Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 jest całkowicie zgodna z priorytetami rozwoju zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 i w pełni przyczyni się do osiągnięcia jej celu głównego. Priorytety i cele określone w regionalnym dokumencie strategicznym odpowiadają obszarom i celom przyjętym w gminnej strategii rozwoju:

- Ø Cel strategiczny 1: Wzmacnianie urbanizacji regionu. Miasta są nośnikiem postępu technologicznego, koncentrują usługi wyższego rzędu, stanowią węzły

komunikacyjne, stanowią rynki pracy oraz ośrodki obsługi dla otaczających je terenów. Szczególne znaczenie mają miasta, w których istnieją funkcje metropolitalne, są one bowiem ośrodkami usług najwyższego rzędu oraz łącznikami związanych z nimi regionów z gospodarką globalną. Urbanizację należy rozumieć w wymiarze ilościowym i jakościowym. Do tego priorytetu w gminnej strategii rozwoju nawiązują bezpośrednio cele przyporządkowane Priorytetowi 3. Tworzenie wizerunku Gminy jako ośrodka turystycznego i rekreacyjnego;

- Ø Cel strategiczny 2: „Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich”. Rolnictwo i kompleks żywnościowy to tradycyjne dziedziny gospodarki regionu. Działania podejmowane w ramach celu 2 pozwolą na racjonalizację produkcji rolnej i zwiększenie jej opłacalności, a jednocześnie na istotną poprawę warunków życia mieszkańców wsi, którzy w większym, niż dotychczas stopniu będą podejmowali pracę poza rolnictwem, w tym m.in. w usługach dla rolnictwa i turystyce. W założenia tego priorytetu wpisują się cele przypisane do Priorytetu 2. Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców Gminy w Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2012-2020;
- Ø Cel strategiczny 3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu. We współczesnej gospodarce innowacja to najbardziej skuteczny sposób na zwiększenie konkurencyjności. Działania podjęte podczas realizacji celu 3 pozwolą na zwiększenie innowacyjności tych kierunków działalności gospodarczej regionu, które – z jednej strony – są zakorzenione w jego gospodarczej tradycji, z drugiej zaś mogą być wsparte dobrze już rozwiniętym zapleczem badawczo-rozwojowym, co jest zbieżne z zasadą „inteligentnej specjalizacji” (smart specialisation). Realizacja celu 3 powinna zwiększyć atrakcyjność inwestycyjną Lubelszczyzny. Działania te będą także zmierzały do poprawy sytuacji na regionalnym rynku pracy. W Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 działania komplementarne z tym priorytetem zawarte są w Priorytecie 1. Wsparcie konkurencyjności Gminy, rozwoju przedsiębiorczości i aktywności pozarolniczej mieszkańców Gminy;
- Ø Cel strategiczny 4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu. Region zintegrowany poczuciem społecznej tożsamości terytorialnej, wspomaganej silnymi więziami współzależności gospodarczej i kulturowej, ze sprawnym systemem wewnętrznej komunikacji i transportu, ma znacznie większe szanse na rozwój w otwartej, konkurencyjnej gospodarce, niż region fragmentowany, którego poszczególne układy lokalne nie są zdolne do

współpracy, a mieszkańcy mają nikłą świadomość wspólnych korzeni i wspólnych interesów. Do tego priorytetu nawiązują cele przypisane w gminnej strategii rozwoju Priorytetowi 4. Aktywizacja zasobów ludzkich Gminy, wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej, ograniczanie wykluczeń.

Poniższe zestawienie obrazuje zgodność celów i kierunków działań przypisanych poszczególnym obszarom problemowym ustalonym w Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 z założeniami polityki prorozwojowej, jaką przyjęto dla regionu w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020:

7.4. Programy operacyjne 2014-2020

W latach 2014-2020 realizowanych będzie 6 krajowych programów operacyjnych, w tym jeden ponadregionalny dla województw Polski Wschodniej, a także **16 programów regionalnych**. Samorządy województw zarządzają będą większą niż obecnie pulą europejskich pieniędzy – w latach 2007-2013 miały do dyspozycji około 25% wszystkich środków dla Polski, w nowej perspektywie będzie to niemal 40%.

RPO finansowane będą z dwóch źródeł: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego.

Program Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 – alokacja 114,94 mld zł (27,5 mld euro)

To największy program. Jego fundusze przeznaczymy m.in. na wsparcie gospodarki niskoemisyjnej, ochronę środowiska, przeciwdziałanie i adaptację do zmian klimatu, transport, bezpieczeństwo energetyczne, ochronę zdrowia i kulturę. Większy nacisk niż obecnie, zostanie położony na wsparcie gospodarki sprzyjającej środowisku i jednocześnie bardziej konkurencyjnej ekonomicznie. Na znaczeniu zyskają także przedsięwzięcia dotyczące bezpieczeństwa energetycznego i ochrony zdrowia. Jego beneficjentami będą zarówno podmioty publiczne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, jak i prywatne, głównie duże przedsiębiorstwa.

Program Inteligentny Rozwój – alokacja 35,98 mld zł (8,6 mld euro)

Głównym celem programu jest zwiększenie poziomu innowacyjności i konkurencyjności polskiej gospodarki m.in. poprzez aktywizację współpracy firm i sektora nauki, wsparcie i rozwój innowacyjności przedsiębiorców. Program pomoże skutecznie przekształcić pomysły polskich naukowców w innowacyjne produkty, usługi i technologie, czyli przejść „od pomysłu do przemysłu”. Z jego funduszy skorzystają także przedsiębiorcy

chcący rozwijać swoją działalność poza granicami Polski, a także instytucje otoczenia biznesu. Część środków zostanie również przeznaczona na podniesienie pozycji polskiej nauki na arenie międzynarodowej.

Program Wiedza Edukacja Rozwój – alokacja 18,46 mld zł (4,4 mld euro)

PO WER powstał w odpowiedzi na potrzeby reform w obszarach zatrudnienia, włączenia społecznego, adaptacyjności, edukacji, szkolnictwa wyższego, zdrowia i dobrego rządzenia. Wspierane będą też innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa w wymienionych dziedzinach. W programie będą także dostępne środki Inicjatywy na rzecz zatrudnienia osób młodych. Wsparcie PO WER uzupełni działania na poziomie regionalnym w ramach RPO, z których bezpośrednią pomoc uzyskają osoby pozostające bez pracy, wykluczone bądź zagrożone wykluczeniem społecznym, czy też chcące podnieść swoje kwalifikacje.

Program Polska Cyfrowa – alokacja 9,42 mld zł (2,2 mld euro)

Środki nowego programu, nie mającego swojego odpowiednika w obecnej perspektywie, popłyną na wsparcie technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), w szczególności tworzenie sieci szerokopasmowych oraz rozwój e-usług publicznych. Planowane są również działania dotyczące nabywania i rozwoju kompetencji cyfrowych. Program zakłada, że do 2020 r. każdy mieszkaniec Polski będzie mógł mieć dostęp do Internetu o przepustowości co najmniej 30 Mb/s. Beneficjentami programu będą przede wszystkim przedsiębiorstwa telekomunikacyjne, administracja publiczna, jednostki naukowe, organizacje pozarządowe.

Program Polska Wschodnia – alokacja 8,84 mld zł (2,1 mld euro)

To dodatkowe źródło funduszy dla województw Polski Wschodniej. Unijne pieniądze zostaną przeznaczone na wsparcie wzrostu konkurencyjności i innowacyjności, większą aktywność przedsiębiorców i instytucji otoczenia biznesu w obszarze B+R oraz ich promocję na rynkach międzynarodowych. Ponadto, realizowane będą projekty związane z rozwojem komunikacji miejskiej oraz poprawą dostępności wewnętrznej w miastach wojewódzkich Polski Wschodniej i obszarach je otaczających.

Program Pomoc Techniczna – alokacja 2,92 mld zł (700,1 mln euro)

Regionalne Programy Operacyjne – alokacja 130,53 mld zł (31,2 mld euro)

Ich celem będzie zwiększanie konkurencyjności regionów oraz poprawa jakości życia ich mieszkańców poprzez wykorzystanie potencjałów regionalnych i niwelowanie

barier rozwojowych. Nacisk położony będzie przede wszystkim na wspieranie przedsiębiorczości, edukacji, zatrudnienia i włączenia społecznego, technologii informacyjno-komunikacyjnych, infrastruktury ochrony środowiska, energetyki oraz transportu.

województwo	alokacja
dolnośląskie	2 250,4
kujawsko - pomorskie	1 901,7
lubelskie	2 228,8
lubuskie	906,1
łódzkie	2 253,9
małopolskie	2 875,5
mazowieckie	2 087,9
opolskie	944,1
podkarpackie	2 112,2
podlaskie	1 212,4
pomorskie	1 863,0
śląskie	3 473,6
świętokrzyskie	1 363,2
warmińsko-mazurskie	1 726,6
wielkopolskie	2 447,9
zachodniopomorskie	1 599,7
Razem	31 246,9

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 jest dokumentem operacyjnym, w którym określono główne kierunki rozwoju regionu.

Ma się on przejawiać między innymi w poprawie konkurencyjności gospodarczej województwa, dążeniu do zwiększenia spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej jego obszaru oraz promocji zrównoważonego rozwoju.

w Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2014-2020, wyznaczono następujące cele, skoncentrowane w ramach poszczególnych osi priorytetowych:

Ø Oś Priorytetowa 1. Konkurencyjność przedsiębiorstw i innowacje.

ü Cel tematyczny 1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji.

- ü Cel tematyczny 2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych.
- ü Cel tematyczny 3. Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury.

Badania i innowacje. Interwencja RPO WL 2014-2020 będzie skupiała się na zapewnieniu jak najlepszych warunków do wdrażania innowacyjnych rozwiązań w przedsiębiorstwach, pobudzaniu aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw i ograniczaniu ryzyka związanego z wdrażaniem innowacji. Wsparcie kierowane będzie głównie na projekty rozwojowe przedsiębiorstw oraz projekty współpracy przedsiębiorstw i jednostek badawczo-rozwojowych, aby zachęcić MŚP do tworzenia, a nie jedynie absorbowania innowacji. Program będzie oferował także wsparcie dla przedsiębiorstw i jednostek otoczenia biznesu ułatwiających transfer technologii, zakup wyników prac B+R, a także finansowanie powstawania i działalności spółek komercjalizujących badania naukowe. Oferowane wsparcie ma przyczynić się do generowania przez sektor MŚP większej liczby miejsc pracy. Preferencje w zakresie wspierania innowacji będą miały projekty związane z regionalnymi inteligentnymi specjalizacjami.

Przedsiębiorczość. W ramach RPO WL 2014-2020 kierowane wsparcie będzie miało na celu pobudzenie aktywności mieszkańców do zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej. W głównej mierze chodzi o zapewnienie firmom dostępu do finansowania zewnętrznego (w postaci bezzwrotnej i zwrotnej), umożliwienia im rozwoju oraz nawiązywanie i zacieśnianie współpracy firm w celu podniesienia ich konkurencyjności. Ponieważ dotychczasowa aktywność i efektywność instytucji otoczenia biznesu w regionie lubelskim nie jest satysfakcjonująca, niezbędne jest zapewnienie wsparcia dla podniesienia jakości oferowanych przez nie usług. Interwencja ma również za celu rozszerzenie działalności firm poza rynek lokalny, wsparcie międzynarodowej współpracy gospodarczej przedsiębiorstw i ich promocję. Dodatkowo wspierane będą projekty zagospodarowania terenów inwestycyjnych. Preferencje uzyskają projekty wpisujące się w regionalne inteligentne specjalizacje.

Technologie informacyjno-komunikacyjne. W ramach RPO WL 2014-2020 wspierane będą działania stymulujące wdrażanie e-usług (oferowanych zarówno przez przedsiębiorstwa jak i jednostki publiczne), zwiększające poziom digitalizacji oraz interoperacyjność systemów.

- Ø Oś Priorytetowa 2. Energia przyjazna środowisku.
  - ü Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.

Ograniczanie emisji w gospodarce, odnawialne źródła energii, efektywność energetyczna. Interwencja RPO WL 2014-2020 w zakresie efektywności energetycznej i gospodarki niskoemisyjnej będzie się koncentrowała na rozwoju energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii. W ramach zrównoważonego wykorzystania zasobów środowiska finansowane będą projekty ograniczające zużycie zasobów środowiska i energii w przedsiębiorstwach oraz w sektorze budowlanym. Przewidywana jest również budowa oraz modernizacja sieci dystrybucyjnych niskiego i średniego napięcia umożliwiających przyłączenie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego. W ramach zintegrowanego rozwoju, województwo lubelskie będzie wspierało rozwój zrównoważonego transportu miejskiego, rozwój Kogeneracji oraz rozwój technologii produkcji biokomponentów, biopaliw i urządzeń OZE jak również promocję strategii niskoemisyjnych. Dla poprawy jakości powietrza istotna jest termomodernizacja i termorenowacja budynków, modernizacja niskosprawnych kotłowni węglowych, stosowanie wysokosprawnych urządzeń odpylających oraz urządzeń i systemów wykorzystujących OZE.

Ø Oś Priorytetowa 3. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów.

ü Cel tematyczny 5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem.

ü Cel tematyczny 6. Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów.

Przeciwdziałanie skutkom zmiany klimatu. Planowana w RPO WL 2014-2020 interwencja w zakresie budowy, rozbudowy i modernizacji zbiorników retencyjnych oraz wzrostu efektywności systemów ratowniczo-gaśniczych i systemów ostrzegania należą do priorytetowych działań w zakresie ochrony przed powodzią i suszą na terenie województwa lubelskiego.

Gospodarka odpadami. Wsparcie w ramach RPO WL 2014-2020 skierowane zostanie na stworzenie sprawnego systemu zagospodarowania odpadów komunalnych, poprawę gospodarowania odpadami innymi niż komunalne (zwłaszcza odpadami niebezpiecznymi) oraz likwidację dzikich wysypisk. W ramach zrównoważonego wykorzystania zasobów środowiska finansowane będą projekty wspierające tworzenie zintegrowanych systemów gospodarki odpadami których efektem będzie ograniczenie wytwarzania odpadów komunalnych, promowanie ponownego wykorzystania, wdrażanie technologii odzysku i ostatecznego unieszkodliwiania odpadów komunalnych w oparciu o Plan gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego oraz ograniczenie ilości odpadów komunalnych deponowanych na składowiskach.

Infrastruktura komunalna. Wsparcie w ramach RPO WL 2014-2020 kierowane będzie na działania zapobiegające degradacji środowiska poprzez zmniejszenie ilości zanieczyszczeń wprowadzanych do wód powierzchniowych. Kompleksowe wsparcie gospodarki wodno-ściekowej uwzględniło będzie budowę i modernizację sieci wodociągowych, inteligentne systemy zarządzania sieciami wodociagowymi, wyposażenie aglomeracji w odpowiednie systemy odbioru ścieków komunalnych, budowę oczyszczalni ścieków oraz poprawę parametrów istniejących oczyszczalni a także wsparcie dla gospodarki osadami ściekowymi.

Dziedzictwo kulturowe, ochrona bioróżnorodności. Planowana w RPO WL 2014-2020 interwencja w zakresie ochrony, promocji i rozwoju dziedzictwa kulturowego koncentruje się na wsparciu prac konserwatorskich, restauratorskich, prac budowlanych na rzecz zabytków nieruchomych, które zostały wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków, jak również zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego znajdujących się w sytuacji stanowiącej zagrożenie. W uzupełnieniu działań infrastrukturalnych wsparcie uzyskają działania promocyjne obiektów poddanych w/w pracom, a także działania polegające na opracowaniu zintegrowanego systemu informacji przedstawiającego ofertę turystyczną i kulturową regionu. W obszarze środowiska wsparcie skoncentrowane będzie na działaniach służących edukacji ekologicznej, przywróceniu i ochronie różnorodności biologicznej, ochronie i rekultywacji gleb oraz redukcji zanieczyszczeń powietrza. Wsparcie otrzymają również projekty z zakresu poprawy stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywacji terenów zdegradowanych.

Ø Oś Priorytetowa 4. Mobilność regionalna i ekologiczny transport.

- ü Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.
- ü Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych.

Transport i komunikacja. Planowana w RPO WL 2014-2020 interwencja obejmuje promowanie strategii niskoemisyjnej dla wszystkich typów obszarów oraz rozwój przyjaznych dla środowiska i niskoemisyjnych zintegrowanych systemów transportu. Wspierane będą również projekty modernizacji dróg łączących węzły drugorzędne i trzeciorzędne z siecią TEN-T, zwiększające mobilność pracowników oraz ułatwiające prowadzenie działalności gospodarczej.

Ø Oś Priorytetowa 5. Przedsiębiorczość i zatrudnienie.

- ü Cel tematyczny 8. Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników.

Rynek pracy. RPO WL 2014-2020 przewiduje wsparcie na rzecz osób poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo, w szczególności grup defaworyzowanych na rynku pracy (np. wsparcie dedykowane dla osób młodych) w celu zwiększenia ich szans na znalezienie zatrudnienia. Planowana jest również interwencja na rzecz aktywizacji osób powracających na rynek pracy oraz wspieranie usług opieki nad małymi dziećmi i osobami zależnymi w celu umożliwienia godzenia życia zawodowego i prywatnego. Wsparcie będzie kierowane także na rozwój przedsiębiorczości, w tym samozatrudnienia.

Kształcenie ustawiczne i zawodowe. Interwencja RPO WL 2014-2020 będzie skupiała się na upowszechnianiu kształcenia ustawicznego oraz dostosowaniu oferty tego kształcenia, w szczególności do potrzeb pracodawców, zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie. Wsparcie będzie koncentrowało się na zwiększeniu adaptacyjności przedsiębiorców i ich pracowników do zmieniającej się sytuacji gospodarczej, m.in. z wykorzystaniem elastycznych form zatrudnienia. Dodatkowo przewiduje się poprawę jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego, poprzez lepsze powiązanie go z rynkiem pracy ze szczególnym uwzględnieniem regionalnych inteligentnych specjalizacji. W uzasadnionych przypadkach przewiduje się wsparcie infrastruktury kształcenia zawodowego.

Demografia. W ramach RPO WL 2014-2020 podjęta zostanie interwencja na rzecz zwiększenia aktywności zawodowej i społecznej, w szczególności osób starszych.

Ø Oś Priorytetowa 6. Włączenie społeczne.

Ø Cel tematyczny 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem.

Demografia.

Pomoc społeczna. W ramach RPO WL 2014-2020 przewiduje realizację programów na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym społeczności marginalizowanych, ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową. Specyficzną formą wsparcia będzie kompleksowa rewitalizacja wybranych obszarów obejmująca również interwencję EFRR.

Usługi społeczne. Wsparcie w ramach RPO WL 2014-2020 w powyższym zakresie będzie koncentrowało się na działaniach skierowanych do osób w celu zwiększenia dostępności i jakości usług społecznych. Przewiduje się również wsparcie inwestycyjne w infrastrukturę ochrony zdrowia w zdiagnozowanych obszarach deficytowych oraz infrastruktury usług społecznych związanych z aktywizacją społeczno-zawodową osób i deinstytucjonalizacją usług.

Ekonomia społeczna. Interwencja w ramach RPO WL 2014-2020 w tym zakresie przewiduje kompleksowe wsparcie na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, jak również wsparcie inwestycyjne dla podmiotów ekonomii społecznej.

Kapitał społeczny. Interwencja w ramach RPO WL 2014-2020 przewiduje działania na rzecz aktywności społeczności lokalnych i rozwoju lokalnego, ze szczególnym uwzględnieniem społeczności marginalizowanych, ukierunkowane zwłaszcza na obszary rewitalizowane

Ø Oś Priorytetowa 7. Edukacja, umiejętności i kompetencje.

ü Cel tematyczny 10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie.

Kształcenie ustawiczne i zawodowe.

Demografia.

Edukacja. Interwencja w ramach RPO WL 2014-2020 przewiduje zarówno wsparcie dla tworzenia nowych jak i istniejących ośrodków wychowania przedszkolnego zarówno w zakresie wygenerowania dodatkowych miejsc, zwiększenia uczestnictwa dzieci w wieku przedszkolnym jak i podniesienia jakości edukacji przedszkolnej. W uzasadnionych przypadkach, celem wyrównania dostępu do edukacji przedszkolnej, przewiduje się modernizację infrastruktury ośrodków wychowania przedszkolnego.

Ø Oś Priorytetowa 8. Infrastruktura społeczna

Ø Cel tematyczny 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem.

Ø Cel tematyczny 10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie.

Kształcenie ustawiczne i zawodowe.

Edukacja.

Pomoc społeczna.

Usługi społeczne.

Ekonomia społeczna.

Ø Oś Priorytetowa 9. Pomoc techniczna

Ø Oś Priorytetowa 10. Pomoc techniczna

7.5. Strategia Rozwoju Powiatu Zamojskiego na lata 2007-2020

W dokumencie strategicznym określono trzy cele strategiczne, którym przyporządkowano dziewięć programów realizacyjnych, warunkujących osiągnięcie założonych celów:

- Ø cel I: Rozwój i unowocześnienie infrastruktury technicznej (programy: Rozwój i doskonalenie infrastruktury technicznej, Rozwój wielokierunkowej działalności gospodarczej i alternatywnych dochodów na wsi, Wspieranie rozwoju turystyki).
- Ø cel II: Rozwój przedsiębiorczości i pozyskiwanie inwestycji (Wsparcie organizacyjne lokalnych MSP, System ułatwień dostępu do kapitału, Promocja Powiatu),
- Ø cel III: Rozwój infrastruktury lokalnej (Ochrona środowiska naturalnego, Dostosowanie systemu kształcenia do wymogów rynku pracy, Rozwój infrastruktury społecznej).

Strategia, ze względu na to, iż zakłada szeroką współpracę pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego na rzecz wspierania rozwoju regionalnego i wykorzystania istniejącego potencjału kulturowego, gospodarczego i turystycznego Polski Wschodniej, wykazuje pełną zgodność z programem „Wspieranie rozwoju turystyki”, na który składają się działania:

- Ø Promocja walorów turystycznych Powiatu,
- Ø Współpraca z gminami i organizacjami pozarządowymi w zakresie rozwoju turystyki.

Strategia Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 jest całkowicie zgodna z priorytetami rozwoju zawartymi w Strategii Rozwoju Powiatu Zamojskiego na lata 2007-2020 i w pełni przyczyni się do osiągnięcia jej celów i założeń. Priorytety i cele określone w powiatowym dokumencie strategicznym odpowiadają obszarom i celom przyjętym w gminnej strategii rozwoju:

Tabela 44. Powiązanie obszarów i celów Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 wraz z priorytetami Strategii Rozwoju Powiatu zamojskiego na lata 2014-2020

Priorytety przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020	Powiązane z nimi cele określone w Strategii Rozwoju Powiatu zamojskiego na lata 2014-2020
Priorytet 1. Wsparcie konkurencyjności Gminy, rozwoju przedsiębiorczości i aktywności pozarolniczej mieszkańców Gminy.	cel II: Rozwój przedsiębiorczości i pozyskiwanie inwestycji (Wsparcie organizacyjne lokalnych MSP, System ułatwień dostępu do kapitału, Promocja Powiatu),
Priorytet 2. Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców Gminy	cel III: Rozwój infrastruktury lokalnej (Ochrona środowiska naturalnego, Dostosowanie systemu kształcenia do wymogów rynku pracy, Rozwój infrastruktury społecznej).
Priorytet 3. Tworzenie wizerunku Gminy jako ośrodka turystycznego i rekreacyjnego	cel I: Rozwój i unowocześnienie infrastruktury technicznej (programy: Rozwój i doskonalenie infrastruktury technicznej, Rozwój wielokierunkowej działalności gospodarczej i alternatywnych dochodów na wsi, Wspieranie rozwoju turystyki).
Priorytet 4. Aktywizacja zasobów ludzkich Gminy,	cel III: Rozwój infrastruktury lokalnej (Ochrona

wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej, ograniczanie wykluczeń.	środowiska naturalnego, Dostosowanie systemu kształcenia do wymogów rynku pracy, Rozwój infrastruktury społecznej).
--	---

8. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA

Strategia Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 jest dokumentem strategicznym, który określa założenia, cele i kierunki prowadzenia polityki prorozwojowej na obszarze gminy w przyjętym horyzoncie czasowym. Za wdrażanie strategii i realizację zaplanowanych w jej ramach przedsięwzięć odpowiedzialne są przede wszystkim lokalne władze samorządowe, na czele których stoi Wójt Gminy Łabunie, jednak w proces projektowania i prowadzenia polityki rozwoju powinny być włączone wszystkie podmioty, których aktywność wywiera na nią wpływ – mieszkańcy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy. Władze lokalne są z mocy prawa predestynowane do podejmowania działań na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców i zwiększenia konkurencyjności obszaru, dlatego są one głównym i nadrzędnym wykonawcą strategii. Władze lokalne, poprzez odpowiednie komórki Urzędu Gminy Łabunie, będą dążyć do osiągnięcia pożądanego wizji gminy poprzez wdrażanie różnorodnych przedsięwzięć zgodnych ze strategicznymi i operacyjnymi celami. Za efekty realizacji strategii bezpośrednio odpowiedzialny będzie Wójt Gminy Łabunie.

Władze samorządowe Gminy Łabunie deklarują gotowość i wolę współpracy z mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami na rzecz wdrażania przyjętej polityki prorozwojowej. Celami współpracy pomiędzy władzami gminnymi, instytucjami publicznymi, sektorem prywatnym oraz mieszkańcami są:

- Ø Zwiększenie czynnego udziału mieszkańców, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców w życiu gminy i działaniach na rzecz wspólnoty samorządowej;
- Ø Umacnianie w mieszkańcach, organizacjach pozarządowych i przedsiębiorcach poczucia odpowiedzialności za tradycję, wizerunek i otoczenie gminy, zwiększenie ich identyfikacji z gminą;
- Ø Wzrost zaangażowania mieszkańców organizacji pozarządowych i przedsiębiorców w proces tworzenia i realizacji polityki rozwojowej;
- Ø Lepsze zidentyfikowanie potrzeb mieszkańców, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców;
- Ø Poprawa jakości usług publicznych;
- Ø Wspieranie rozwoju inicjatyw obywatelskich;
- Ø Objęcie usługami społecznymi szerszych grup.

Samorząd gminny podejmował będzie współpracę z pozostałymi podmiotami w następujących formach:

- Ø Wzajemne informowanie o planach i kierunkach współdziałania w celu zharmonizowania działań prorozwojowych;
- Ø Udzielanie wsparcia technicznego;

- Ø Pomoc samorządu w zakresie ubiegania się o środki z krajowych i zagranicznych funduszy pomocowych;
- Ø Organizowanie spotkań otwartych (seminaria, konferencje, szkolenia, spotkania informacyjne);
- Ø Powierzenie wraz z odpowiednim wsparciem innym organizacjom zadań wymienionych w ustawie o działalności organizacji pożytku publicznego i o wolontariacie poprzez udzielanie dotacji.

Proces wdrażania przyjętej w Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 polityki prorozwojowej będzie na bieżąco monitorowany. Założono również możliwość poddania go aktualizacji, jeśli w trakcie obowiązywania dokumentu istotnie zmienią się uwarunkowania i czynniki wpływające na rozwój społeczno-gospodarczy gminy.

Monitorowanie jest to proces ciągłego gromadzenia danych, pozwalających w sposób klarowny i jednoznaczny przedstawić stopień realizacji strategii oraz poddawanie ich odpowiedniej analizie, która pozwoli na ocenę skuteczności podejmowanych działań oraz ich realnego wpływu na proces rozwoju. Monitorowanie umożliwi również zdiagnozowanie zmian uwarunkowań i czynników wpływających na rozwój, dzięki czemu możliwe będzie wprowadzenie ewentualnych zmian i korekt w przyjętej polityce rozwojowej.

Za proces monitorowania efektów realizacji Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 odpowiedzialni będą pracownicy Urzędu Gminy Łabunie wyznaczeni przez Wójta. Monitorowanie wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 prowadzone będzie za pomocą zestawu mierzalnych wskaźników, które obrazowały będą efekty podejmowanych działań. Dane, będące podstawą do badania wskaźników monitoringu pochodzący będą z publicznie dostępnych informacji statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego (roczniki statystyczne, Bank Danych Lokalnych), danych Starostwa Powiatowego w Zamościu, Powiatowego Urzędu Pracy w Zamościu, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie oraz danych własnych Urzędu Gminy Łabunie. Każdemu z obszarów przyporządkowano zbiór wskaźników, dzięki którym możliwe będzie przeprowadzenie efektywnego i przejrzystego procesu monitoringu. Wskaźniki obrazują zarówno „twarde”, materialne skutki realizowanych działań (takie jak liczba wybudowanych lub zmodernizowanych dróg gminnych, liczba wybudowanych obiektów sportowo-rekreacyjnych, itp.), jak również efekty wdrożenia działań miękkich (np. liczba odbiorców kampanii promocyjnych). Wskaźniki powinny być wykazywane przynajmniej raz do roku, porównanie wartości wskaźnika obecnego do wartości wskaźników z lat poprzednich umożliwi sprawdzenie stopnia realizacji poszczególnych celów i odnotowanie zmian.

Wskaźniki osiągnięcia celów zostały zaprezentowane w poniższej tabeli:

Tabela 45. Proponowane wskaźniki osiągnięcia celów oraz sposoby i częstotliwość ich wyliczania

	Nazwa wskaźnika	Częstotliwość wyliczania
wskaźniki ogólne	liczba turystów	raz w kwartale
	liczba projektów promujących Gminę	raz w roku
	procent wydatków Gminy na inwestycje	raz w roku
wskaźniki bazy ekonomicznej	liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Gminy (w tym w dziedzinie turystyki i rekreacji)	raz w roku
	dochód na mieszkańca	raz w roku
	różnorodność działalności (wg PKD)	raz w roku
	powierzchnia przygotowanych sfer biznesu	raz w roku
	liczba działających instytucji okołobiznesowych	raz w roku
	liczba umów partnerskich (w tym międzynarodowych)	raz w roku
	liczba placówek opieki zdrowotnej	raz w roku
	nakłady na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego.	raz w roku
wskaźniki rynku pracy	liczba nowoutworzonych miejsc pracy	raz w kwartale
	struktura zatrudnienia	raz w roku
	przeciętna wielkość zatrudnienia	raz w roku
	wskaźnik zatrudnienia	raz w kwartale
	stopa bezrobocia	raz w kwartale
	procent bezrobotnych objętych formami przeciwdziałania	raz w kwartale
	struktura wiekowa ludności	raz w kwartale
	liczba osób korzystających z pomocy społecznej	raz w kwartale
	saldo migracji	raz w roku
	liczba udzielonych stypendiów	raz w roku
	poziom wykształcenia mieszkańców*	raz w roku
	liczba inicjatyw obywatelskich	raz w roku
	liczba organizacji pozarządowych	raz w roku
	wskaźniki infrastruktury	jakość wód powierzchniowych
stan nawierzchni dróg		raz w roku
liczba wypadków i kolizji na terenie Gminy		raz w roku
liczba gospodarstw korzystających z wodociągu		raz w roku
liczba gospodarstw korzystających z kanalizacji		raz w roku
liczba gospodarstw i firm z dostępem do Internetu		raz w roku
liczba gospodarstw korzystających z sieci gazowej		raz w roku
odpady poddane utylizacji (w tonach)		raz w roku
powierzchnia zmodernizowanych budynków infrastruktury		raz w roku
liczba przestępstw		raz w roku
liczba osób korzystających z bazy sportowej i rekreacyjnej		raz w roku
liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych		raz w roku
obszar poddany rewitalizacji		raz w roku
powierzchnia terenów turystyki i rekreacji		raz w roku
powierzchnia terenów usługowych, produkcyjnych i składowych		raz w roku

* Częstotliwość pomiaru wskaźnika może być niższa, gdyż będzie uzależniona od sprawozdawczości GUS

Lista wskaźników może być rozszerzana w trakcie wdrażania zaplanowanych przedsięwzięć, by lepiej zobrazować efekty realizacji Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020.

W procesie monitorowania realizacji strategii wykorzystywane będą również konsultacje społeczne. Będą one mogły mieć postać badania ankietowego, w którym mieszkańcy zostaną zapytani, czy odczuwają efekty podejmowanych działań i czy oceniają je pozytywnie. Inną możliwą formą przeprowadzenia konsultacji społecznych to spotkania z mieszkańcami, podczas których wyrażać oni będą swoją opinię na temat przeprowadzanego procesu rozwoju. Konsultacje społeczne pozwolą na zapoznanie się z opinią lokalnej społeczności oraz jej sugestiami co do wdrażanej polityki rozwoju.

Strategia rozwoju cechuje się tym, iż ma ona charakter otwarty, co oznacza, iż możliwe są jej zmiany w trakcie jej obowiązywania, jeśli podczas obranego horyzontu czasowego wystąpiły nowe czynniki lub uwarunkowania mogące w sposób istotny wpłynąć na rozwój społeczno-gospodarczy. Zarówno czynniki zewnętrzne, jak również dynamiczne procesy zachodzące na terenie gminy mogą spowodować zmianę bieżącej sytuacji i doprowadzić do dezaktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020. Z tego względu, zdecydowano się na zachowanie możliwości korygowania założeń i sposobu realizacji przyjętej polityki prorozwojowej i przeprowadzania w związku z tym niezbędnych aktualizacji, dzięki czemu plan strategiczny będzie zawsze odpowiadał bieżącej diagnozie stanu obecnego. Przystąpienie do aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 będzie mogło zostać przeprowadzone na dwa sposoby:

- Ø odgórny – następował będzie wtedy, gdy władze gminy stwierdzą, iż któryś z celów lub założeń przyjętej polityki się zdezaktualizował i same doprowadzą do naniesienia niezbędnych korekt;
- Ø oddolny – wdrażany będzie, gdy mieszkańcy, przedsiębiorcy lub organizacje pozarządowe postulować będą wprowadzenie koniecznych według nich zmian, które będą nanoszone, jeśli zostaną uznane za zasadne i przyczyniające się do poprawienia sposobu wdrażania polityki prorozwojowej.

Dzięki przyjętemu sposobowi wdrażania i monitorowania, przez cały okres obowiązywania strategia odzwierciedlać będzie nie tylko działania i dążenia władz lokalnych, lecz także postulaty i ocenę innych podmiotów, mających wpływ na rozwój gminy. Monitorowanie i ewaluacja sposobu jej realizacji będą się odbywały wspólnie z lokalną społecznością.

9. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

9.1. Gminna polityka budżetowa

Do podstawowych źródeł finansowania działań zaplanowanych do realizacji w ramach Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 należał będzie gminny budżet. Prowadzenie polityki prorozwojowej wymaga zwiększenia wydatków inwestycyjnych, co wywołuje konieczność takiego zbilansowania budżetu, by jednocześnie zaspokojone były bieżące potrzeby oraz zapewnione zostało prawidłowe funkcjonowanie jednostki.

Konstruując gminny budżet i ustalając zasady tworzenia zasobów finansowych gminy (w tym środków na finansowanie inwestycji) należy uwzględnić następujące aspekty:

- Ø zaspokajanie sfer ubóstwa i zagwarantowanie minimum społecznego jakości życia;
- Ø utrzymanie stanu posiadania i usprawnienie go;
- Ø maksymalne wykorzystanie rezerw.

Uwzględnienie powyższych aspektów umożliwi zaspokojenie podstawowych potrzeb, zagwarantuje niezawodność funkcjonowania systemów i niezbędne otwarcie na przyszłość.

Łączne obciążenie z tytułu inwestowania w gminie nie powinno zmniejszać poziomu niezbędnych racjonalnych wydatków bieżących (z zastrzeżeniem wykonania analizy ich efektywności i optymalizacji). Pozwoli to na zachowanie standardów usług świadczonych przez gminę. Zwiększone dochody, wynikające z oczekiwanego wzrostu gospodarczego kierowane mogą być natomiast na finansowanie inwestycji.

Racjonalne określenie wielkości planowanych wydatków na realizację strategii rozwoju musi być powiązane z wieloletnim planowaniem całego budżetu. Zasadniczą funkcją prowadzenia bieżących analiz finansowych jest tworzenie podstaw do:

- Ø Opracowania wieloletnich planów budżetowych,
- Ø Opracowania wieloletnich planów (programów) inwestycyjnych,
- Ø Określenia źródeł i zasad finansowania jednostkowych projektów inwestycyjnych,
- Ø Określenia zasad długoterminowego finansowania działalności komunalnej,
- Ø Tworzenia instrumentów zarządzania długiem,

Prowadzenie bieżących analiz finansowych zwiększy szanse w ubieganiu się o pozabudżetowe źródła finansowania projektów inwestycyjnych, działań prospołecznych i innych przedsięwzięć rozwojowych.

9.2. Dostępne zewnętrzne źródła finansowania zadań ujętych w Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020

9.2.1. Fundusze Unii Europejskiej

Ø Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

W związku z tym, iż Gmina Łabunie jest w całości obszarem wiejskim, do głównych źródeł zewnętrznych finansowania działań i projektów ujętych w Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 należy Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich. Środki pochodzące z tego funduszu są rozdysponowane w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. W Projekcie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014–2020 ustalono następujące działania:

- Ø Transfer wiedzy i działalność informacyjna
- Ø Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i usługi z zakresu zastępstw
- Ø Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych
- Ø Inwestycje w środki trwałe
- Ø Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych
- Ø Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej
- Ø Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich
- Ø Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów
- Ø Tworzenie grup i organizacji producentów
- Ø Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne
- Ø Rolnictwo ekologiczne
- Ø Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami
- Ø Współpraca
- Ø Leader

Każde z nich przewiduje realizację innego typu projektów i przyczynia się do osiągnięcia innych celów.

Wsparcie w ramach działania „Transfer wiedzy i działalność informacyjna” obejmuje następujące poddziałania:

- Ø szkolenia zawodowe i nabywanie umiejętności
- Ø demonstracje i działania informacyjne.

Wsparcie w ramach działania „Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i usługi z zakresu zastępstw” obejmuje następujące poddziałania:

- Ø udzielanie pomocy rolnikom lub właścicielom lasów w korzystaniu z usług doradczych
- Ø wsparcie szkoleń dla doradców.

Wsparcie w ramach działania Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych obejmuje następujące poddziałania:

- Ø Wsparcie dla nowych uczestników systemów jakości żywności
- Ø Wsparcie na przeprowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych

W ramach działania Inwestycje w środki trwałe udziela się wsparcia w zakresie pierwotnej produkcji rolnej, przygotowania do sprzedaży, przetwórstwa, w wyniku którego powstaje produkt rolny oraz wprowadzania do obrotu (sprzedaż hurtowa) produktów rolnych, tj. produktów wymienionych w Załączniku nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Wsparcie w ramach działania Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych obejmuje następujące poddziałania:

- Ø Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczanie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof
- Ø Wsparcie inwestycji w odtwarzanie gruntów rolnych i przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof.

Wsparcie w ramach działania Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej obejmuje następujące poddziałania:

- Ø Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz młodych rolników (Premie dla młodych rolników)
- Ø Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich (Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej)
- Ø Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz rozwoju małych gospodarstw (Restrukturyzacja małych gospodarstw)
- Ø Rozwój przedsiębiorczości – rozwój usług rolniczych

Wsparcie w ramach działania Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich obejmuje następujące poddziałania:

- Ø Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej.
- Ø Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury.

Wsparcie w ramach działania Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów obejmuje następujące poddziałania:

- Ø Zalesianie i tworzenie terenów zalesionych

Wsparcie w ramach działania Tworzenie grup i organizacji producentów obejmuje następujące poddziałania:

- Ø Tworzenie grup i organizacji producentów w sektorze rolnym i leśnym.

Wsparcie w ramach działania Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne obejmuje następujące poddziałania:

- Ø Płatności w ramach zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych
- Ø Wsparcie ochrony i zrównoważonego użytkowania oraz rozwoju zasobów genetycznych w rolnictwie

Wsparcie w ramach działania Rolnictwo ekologiczne obejmuje następujące poddziałania:

- Ø Płatności w okresie konwersji na rolnictwo ekologiczne
- Ø Płatności w celu utrzymania rolnictwa ekologicznego

Wsparcie w ramach działania Współpraca obejmuje następujące poddziałania:

- Ø Wsparcie na rzecz rozwoju nowych produktów, praktyk, procesów i technologii w sektorze rolno-spożywczym poprzez współpracę w ramach grup operacyjnych na rzecz innowacji (EPI)

Wsparcie w ramach działania Leader obejmuje następujące poddziałania:

- Ø Wsparcie przygotowawcze
- Ø Realizacja operacji w ramach lokalnych strategii rozwoju
- Ø Wdrażanie projektów współpracy
- Ø Koszty bieżące
- Ø Aktywizacja

- Ø Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Jego celem jest przyczynianie się do korygowania podstawowych dysproporcji regionalnych we Wspólnocie poprzez niwelowanie różnic w poziomach rozwoju oraz

zacoferania regionów. W szczególności w ramach tego funduszu wspierane będą inwestycje mające na celu zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju regionów należących do Unii Europejskiej. Środki z tego funduszu rozdysponowywane są zarówno w ramach krajowych programów operacyjnych (takich jak: Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka), jak też w ramach regionalnych programów operacyjnych.

W Projekcie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 kwestia rozwoju obszarów wiejskich traktowana jest horyzontalnie, co oznacza, iż nie ma wyznaczonej konkretnie osi priorytetowej czy działania dedykowanego wyłącznie rozwojowi obszarów tego typu.

Wyszczególniono następujące osi priorytetowe:

- Ø Oś Priorytetowa 1. Konkurencyjność przedsiębiorstw i innowacje
- Ø Oś Priorytetowa 2. Energia przyjazna środowisku
- Ø Oś Priorytetowa 3. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów
- Ø Oś Priorytetowa 4. Mobilność regionalna i ekologiczny transport
- Ø Oś Priorytetowa 5. Przedsiębiorczość i zatrudnienie
- Ø Oś Priorytetowa 6. Włączenie społeczne
- Ø Oś Priorytetowa 7. Edukacja, umiejętności i kompetencje
- Ø Oś Priorytetowa 8. Infrastruktura społeczna
- Ø Oś Priorytetowa 9. Pomoc techniczna
- Ø Oś Priorytetowa 10. Pomoc techniczna

W związku z powyższym istotne jest zachowanie komplementarności pomiędzy działaniami realizowanymi w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, a przedsięwzięciami podejmowanymi w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rolnego. Dlatego też, przy konstrukcji celów i priorytetów RPO WL zwrócono uwagę by uzupełniały one działania podejmowane w ramach PROW, a nie pokrywały się z nimi. Wytyczne dotyczące polityki spójności zakładają, że ma ona odgrywać decydującą rolę we wspieraniu odnowy gospodarczej obszarów wiejskich, a środki i instrumenty polityki spójności angażowane będą w celu wykorzystania pozarolniczego potencjału rozwojowego obszarów wiejskich i wspierania rozwoju pozarolniczych funkcji wsi. Działania te mają pełnić rolę uzupełnienia przedsięwzięć wspieranych w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Gmina Łabunie będzie więc mogła korzystać z dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, lecz powinny one dotyczyć rozwoju jej pozarolniczych funkcji.

Ø Europejski Fundusz Społeczny

Europejski Fundusz Społeczny jest to jeden z funduszy strukturalnych. Powołany został w celu wspierania wspólnotowej polityki społecznej. Finansuje on działania państw członkowskich w zakresie przeciwdziałania bezrobociu i rozwoju zasobów ludzkich. Ze środków funduszu finansowane są głównie szkolenia zawodowe, stypendia, praktyki zawodowe, doradztwo i pośrednictwo zawodowe, analizy i badania dotyczące rynku pracy itp.

Środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Społecznego rozdysponowywane będą w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) 2014-2020.

Zgodnie z projektem Umowy Partnerstwa Europejski Fundusz Społeczny w latach 2014-2020 będzie współfinansował krajowy program operacyjny dotyczący rozwoju kompetencji i umiejętności, włączenia społecznego oraz dobrego rządzenia oraz 16 regionalnych programów operacyjnych.

Kształt Programu i jego zakres wynika z doświadczeń z realizacji programów operacyjnych w poprzednich perspektywach finansowych: 2004-2006 oraz 2007-2013 i stanowi kontinuum logiki przyjętej w realizacji przedsięwzięć z Europejskiego Funduszu Społecznego w Polsce.

Wymagana rozporządzeniem Rady i Parlamentu koncentracja 60% środków EFS na pięciu wybranych priorytetach inwestycyjnych w programie operacyjnym została zastosowana w PO WER w odniesieniu do następujących priorytetów inwestycyjnych:

- OŚ I - Osoby młode na rynku pracy.
  1. Priorytet dotyczący trwałej integracji z rynkiem pracy osób młodych bez pracy, zwłaszcza tych, którzy nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu.
- OŚ II - Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji.
  2. Priorytet inwestycyjny dotyczący poprawy jakości, skuteczności i dostępności szkolnictwa wyższego.
- OŚ III - Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju.
  3. Priorytet inwestycyjny dotyczący inwestycji w zdolności instytucjonalne i w skuteczność administracji publicznych oraz usług publicznych na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym w celu przeprowadzenia reform, z uwzględnieniem lepszego stanowienia prawa i dobrego rządzenia.
- OŚ IV - Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa.
  4. Priorytet inwestycyjny wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie dla wszystkich grup wiekowych o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia również dzięki doradztwu i uznawaniu nabytych kompetencji.

- OŚ V – Pomoc techniczna.
  5. Priorytet inwestycyjny dotyczący ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej i zapobiegania mu oraz promowania równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji oraz kształcenia podstawowego i średniego.

9.2.2. Inne zagraniczne źródła finansowania

Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) – do zakresu działania EBI należy finansowanie inwestycji zmierzających do wyrównania poziomu rozwoju najbiedniejszych regionów Unii Europejskiej. Beneficjentem kredytu udzielonego przez EBI na finansowanie rozwoju regionalnego mogą być m.in. jednostki samorządu terytorialnego. EBI udziela kredytu w celu współfinansowania projektów objętych wsparciem funduszy strukturalnych UE pod warunkiem, że są zgodne ze strategią rozwoju regionu. Pożyczki z EBI mogą być przeznaczone na inwestycje z zakresu infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, transportowej, zdrowotnej i edukacyjnej, sektora produkcyjnego, ochrony środowiska naturalnego. Środki EBI mogą pokrywać do 50% kosztów – przy projektach bez wsparcia UE oraz do 90% kosztów (łącznie ze środkami UE) w przypadku projektów ze wsparciem UE.

9.2.3. Źródła krajowe

Ø Kontrakty wojewódzkie

Zakłada się utrzymanie znaczenia kontraktów wojewódzkich, które łączą w sobie realizację programów operacyjnych odnoszących się do poszczególnych województw współfinansowanych ze środków wspólnotowych z realizacją programów operacyjnych finansowanych wyłącznie ze środków krajowych. Planuje się wydłużenie okresu finansowania programów wieloletnich realizowanych w ramach kontraktu do okresu 5 =7 lat.

Ø Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych (FRIK)

Preferencyjne kredyty udzielane z Funduszu mają na celu umożliwienie gminom i ich związkom finansowanie kosztów przygotowania projektów inwestycji komunalnych, przewidzianych do współfinansowania z funduszy Unii Europejskiej. Gminy, ubiegające się kredyt z FRIK mogą korzystać z wyjątkowego trybu zamówienia

publicznego z wolnej ręki bez konieczności przeprowadzania przetargu wśród innych banków. FRIK wspiera przygotowanie takich projektów jak:

- infrastruktura ochrony środowiska,
- infrastruktura drogowa i transportu publicznego,
- infrastruktura społeczeństwa informacyjnego,
- infrastruktura edukacji i sportu,
- rozwój turystyki,
- rozwój obszarów wiejskich

9.2.4. Partnerstwo Publiczno-Prywatne

Jednostki samorządu terytorialnego nie zawsze dysponują odpowiednimi środkami finansowymi na budowę nowych obiektów lub dokapitalizowanie określonych obszarów infrastrukturalnych. Trudna sytuacja finansowa w znaczący sposób ogranicza możliwości inwestycyjne gmin. Zdając sobie sprawę z wagi oraz znaczenia planowanych przedsięwzięć konieczne jest zastosowanie rozwiązań alternatywnego finansowania inwestycji o charakterze infrastrukturalnym. Możliwość taka pojawiła się wraz z wejściem w życie ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym. Pozwala ona na zaangażowanie środków prywatnych oraz sektora finansów publicznych we wspólne przedsięwzięcia służące rozwojowi gospodarczemu gminy lub regionu.

Instrument PPP został uregulowany prawnie w dniu 28 lipca 2005 r. (Dz.U. Nr 169 poz. 1420). PPP jest formą długoterminowej współpracy sektora prywatnego i publicznego w celu osiągnięcia obopólnych korzyści. Kluczową cechą PPP jest łączenie zasobów publicznych i kapitału prywatnego dla realizacji wspólnego przedsięwzięcia.

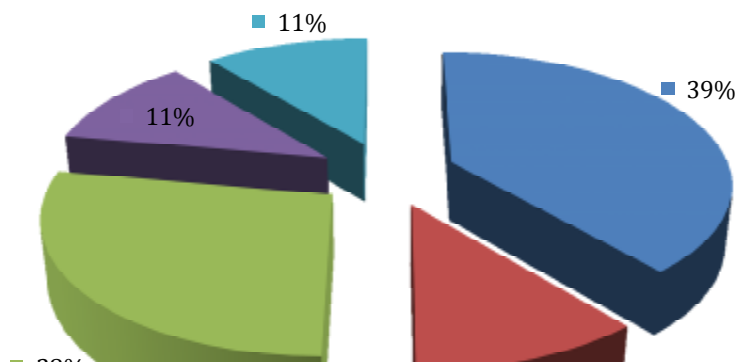
10. KONSULTACJE SPOŁECZNE

Niezwykle istotnym etapem procesu przygotowywania i opracowywania dokumentu strategicznego są konsultacje społeczne. Pozwalają one mieszkańcom na bezpośrednie wypowiedzenie się na temat stanu obecnego gminy, umożliwiają dokonanie przez nich oceny możliwości jej rozwoju, a także przyczyniają się do lepszego zdiagnozowania potrzeb lokalnej społeczności. Dzięki właściwie przeprowadzonym konsultacjom społecznym oraz prawidłowej interpretacji ich wyników zagwarantowane jest obranie celów i kierunków polityki prorozwojowej gminy zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców.

Podczas przygotowywania Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 zdecydowano się na przeprowadzenie pięciu spotkań konsultacyjnych. Konsultacje te przeznaczone były dla wszystkich grup społecznych – dla mieszkańców, organizacji pozarządowych, radnych, sołtysów, przedsiębiorców. Badania społeczne przeprowadzone zostały w formie badań ankietowych. Osobom biorącym udział w badaniu zadano pięć pytań. Pierwsze z nich pozwoliło na sporządzenie profilu ankietowanych, drugie pozwalało na ocenę obecnej sytuacji gminy za pomocą odpowiednio dobranych mierników, trzecie umożliwiało mieszkańcom opisanie własnymi słowami, jakie według nich są najpoważniejsze problemy związane obecnie z jakością życia w Gminie Łabunie, w czwartym wskazywano, które z podanych kierunków działań powinny zostać uznane za priorytetowe w procesie programowania rozwoju Gminy Łabunie, natomiast w piątym osoby badane mogły wskazać własne propozycje priorytetowych kierunków i inwestycji. Dzięki takiej budowie ankiety, mieszkańcy mieli możliwość zarówno dokonywania oceny podanych odpowiedzi, jak również przedstawienia indywidualnych wniosków i odczuć. Mieszana forma ankiety pozwala na liczbowe sklasyfikowanie wybranych odpowiedzi w celu ich porównania oraz ustalenia najczęściej wskazywanych, co oznacza uznanie ich za najbardziej istotne, jak również zapoznanie się z osobistym zdaniem mieszkańców.

Ankietowani, którzy zdecydowali się na wzięcie udziału w badaniu, to w większości kobiety (63,2% badanych). Wszystkie osoby badane cechowały się wiekiem zawierającym się w przedziale od 18 do 64 lat. Wszyscy mieszkańcy biorący udział w ankiecie to mieszkańcy Gminy Łabunie. Ankietowani zostali również poproszeni o wskazanie swojego statusu zawodowego. Większość badanych (39 %) to rolnicy. Drugą pod względem liczebności grupę badanych stanowiły osoby pracujące na etacie (28 %). Podział ankietowanych pod względem ich statusu zawodowego obrazuje poniższy wykres:

Wykres 22. Badanie ankietowe - podział ankietowanych ze względu na status zawodowy

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

Grupę ankietowanych należy uznać za reprezentatywną. W podziale na status zawodowy wśród osób badanych dominują rolnicy. W związku z tym, iż przedziały wiekowe zostały określone zgodnie z podziałem na ekonomiczne grupy wieku, przedział wiekowy, do którego należą ankietowani jest bardzo szeroki, gdyż obejmuje osoby w wieku od 18 do 64 lat. W badaniu ankietowym wzięło udział najwięcej osób w wieku 45-59 lat (57,9 %). Należy więc przyjąć, że jest to wystarczająco przekrojowa wiekowo grupa, by wyniki badań ankietowych obrazowały ogólne odczucia mieszkańców o obecnej sytuacji gminy.

Pytanie drugie miało na celu umożliwienie mieszkańcom gminy i odwiedzającym ją turystom dokonanie oceny sytuacji obecnej i poszczególnych elementów związanych z jakością życia na badanym obszarze za pomocą mierników liczbowych. Ustalono ich skalę od 1 (bardzo zły) do 5 (bardzo dobry). Oceniane elementy pogrupowane były w sześć kategorii infrastruktura techniczna, edukacja, kultura i rekreacja, sfera przestrzenna, gospodarka i rynek pracy, turystyka, sfera społeczna. Wyniki oceny dokonanej przez ankietowanych dla poszczególnych kategorii zaprezentowano poniżej:

Ø Infrastruktura techniczna

Tabela 46. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Infrastruktura techniczna

Infrastruktura techniczna			
Element	Ocena	Liczba głosów w %	Średnia ocena
Poziom rozwoju sieci wodociągowej	1	5,88	2,65
	2	47,06	
	3	23,53	
	4	23,53	
	5	0,00	

Poziom rozwoju sieci kanalizacyjnej	1	0,00	2,93
	2	33,33	
	3	40,00	
	4	26,67	
	5	0,00	
Jakość dróg	1	0,00	3,44
	2	5,56	
	3	50,00	
	4	38,89	
	5	5,56	
Gospodarka odpadami	1	0,00	3,94
	2	0,00	
	3	31,25	
	4	43,75	
	5	25,00	

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

Spośród poszczególnych elementów infrastruktury technicznej najlepiej oceniony został poziom rozwoju gospodarki odpadami. Otrzymał największą ocenę średnią oraz najmniejszy udział wskazań na oceny „bardzo zły” i „zły”. Miał również największy procentowy udział w kategorii „bardzo dobre”. Dostyc wysoko została oceniona również jakość dróg – wprawdzie posiadał on większy procentowy udział ocen „zły”, niż poziom rozwoju gospodarki odpadami, lecz jako jedyny w tej kategorii uzyskał 50 % głosów w kategorii „średnie” i największy procentowy udział w kategorii „dobre” (38,89 %). Najgorzej oceniony został w tej kategorii poziom rozwoju sieci wodociągowej.

Ø Edukacja, kultura i rekreacja

Tabela 47. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Edukacja, kultura i rekreacja

Edukacja, kultura i rekreacja			
Element	Ocena	Liczba głosów w %	Średnia ocena
Poziom rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	1	0,00	4,16
	2	0,00	
	3	5,26	
	4	73,68	
	5	21,05	
Poziom rozwoju infrastruktury kulturalnej	1	5,56	3,89
	2	5,56	
	3	5,56	
	4	61,11	
	5	22,22	
Liczba wydarzeń kulturalno-rozrywkowych odbywających się	1	0,00	4,28
	2	0,00	

na terenie Gminy	3	16,67	
	4	38,89	
	5	44,44	
Jakość i różnorodność wydarzeń kulturalno-rozrywkowych odbywających się na terenie Gminy	1	0,00	4,06
	2	0,00	
	3	27,78	
	4	38,89	
	5	33,33	
Kultywowanie lokalnych tradycji oraz dbałość o dziedzictwo historyczne i kulturowe Gminy	1	0,00	4,05
	2	10,53	
	3	5,26	
	4	52,63	
	5	31,58	
Liczba placówek edukacyjnych	1	0,00	4,37
	2	0,00	
	3	10,53	
	4	42,11	
	5	47,37	
Funkcjonowanie placówek edukacyjnych i ich warunki lokalowe	1	0,00	4,05
	2	0,00	
	3	21,05	
	4	52,63	
	5	26,32	
Dostępność zajęć dodatkowych dla uczniów	1	0,00	3,74
	2	10,53	
	3	21,05	
	4	52,63	
	5	15,79	
Poziom rozwoju opieki przedszkolnej	1	0,00	4,39
	2	0,00	
	3	5,56	
	4	50,00	
	5	44,44	

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

W kategorii „Edukacja, kultura i rekreacja” najlepiej oceniony został poziom rozwoju opieki przedszkolnej. Nikt z ankietowanych nie ocenił go jako „bardzo zły” i „zły”, najwyższa była również jego średnia ocena. Wysoko oceniono również liczbę placówek edukacyjnych, gdzie najwięcej wskazań uzyskała ocena „bardzo dobry”. Najniżej została oceniona dostępność zajęć dodatkowych dla uczniów.

Ø Sfera przestrzenna

Tabela 48. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Sfera przestrzenna

Sfera przestrzenna			
Element	Ocena	Liczba głosów w %	Średnia ocena
Stan i jakość terenów rekreacyjnych	1	0,00	2,89
	2	33,33	
	3	50,00	
	4	11,11	
	5	5,56	
Estetyka otoczenia i ład przestrzenny	1	0,00	3,53
	2	0,00	
	3	52,63	
	4	42,11	
	5	5,26	
Organizacja zieleni i zagospodarowanie terenów zielonych	1	0,00	3,53
	2	5,26	
	3	47,37	
	4	36,84	
	5	10,53	
Stan środowiska naturalnego i jego ochrona	1	0,00	3,71
	2	0,00	
	3	29,41	
	4	70,59	
	5	0,00	
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej poszczególnych miejscowości	1	0,00	3,56
	2	5,56	
	3	38,89	
	4	50,00	
	5	5,56	

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

W kategorii Sfera przestrzenna osoby badane najwyżej oceniły stan środowiska naturalnego i jego ochronę. Większość wskazań to oceny dobre, średnia ocena jest najwyższa spośród ocen dla wszystkich elementów tej kategorii. Najgorzej oceniono stan i jakość terenów rekreacyjnych, dla których najwięcej wskazań uzyskała ocena „zły”, najniższa była również jego średnia ocena.

Ø Gospodarka i rynek pracy

Tabela 49. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Gospodarka i rynek pracy

Gospodarka i rynek pracy			
Element	Ocena	Liczba głosów w %	Średnia ocena
Lokalny rynek pracy	1	26,32	1,89
	2	57,89	
	3	15,79	
	4	0,00	
	5	0,00	
Atrakcyjność inwestycyjna obszaru gminy	1	0,00	3,06
	2	27,78	
	3	44,44	
	4	22,22	
	5	5,56	
Warunki do prowadzenia działalności gospodarczej	1	0,00	3,06
	2	27,78	
	3	44,44	
	4	22,22	
	5	5,56	
Rozwój sektora przemysłu i usług pozarolniczych na terenie gminy	1	0,00	3,21
	2	15,79	
	3	47,37	
	4	36,84	
	5	0,00	
Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości	1	0,00	2,75
	2	56,25	
	3	12,5	
	4	31,25	
	5	0,00	
Dostępność i jakość terenów inwestycyjnych	1	8,33	2,50
	2	41,67	
	3	41,67	
	4	8,33	
	5	0,00	
Warunki do prowadzenia i rozwoju działalności rolnej	1	0,00	3,22
	2	16,67	
	3	55,56	
	4	16,67	
	5	11,11	

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

Źle została oceniona kategoria Gospodarka i rynek pracy. W kilku jej elementach osoby badane nie wskazywały w ogóle odpowiedzi „bardzo dobre”, najwyższa średnia ocena w tej kategorii to 3,22. Najgorzej oceniony został lokalny rynek pracy – uzyskał aż 57,89% wskazań na ocenę „zły”. Również wspieranie rozwoju przedsiębiorczości

zostało w przeważającej części ocenione jako złe. Najlepiej oceniono warunki do prowadzenia i rozwoju działalności rolnej - 55,56% badanych uznało je za średnie.

Ø Turystyka

Tabela 50. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Turystyka

Turystyka			
Element	Ocena	Liczba głosów w %	Średnia ocena
Atrakcyjność turystyczna gminy	1	5,26	3,68
	2	5,26	
	3	21,05	
	4	52,63	
	5	15,79	
Poziom rozwoju bazy turystyczno-wypoczynkowej	1	36,84	1,89
	2	42,11	
	3	15,79	
	4	5,26	
	5	0,00	
Promocja gminy, działania mające na celu pozyskanie potencjalnych turystów	1	15,79	2,89
	2	5,26	
	3	52,63	
	4	26,32	
	5	0,00	
Rola turystyki w lokalnej gospodarce	1	21,05	2,00
	2	57,89	
	3	21,05	
	4	0,00	
	5	0,00	
Poziom rozwoju i różnorodność usług turystycznych	1	11,11	2,17
	2	61,11	
	3	27,78	
	4	0,00	
	5	0,00	

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

W kategorii Turystyka najlepiej oceniono atrakcyjność turystyczną gminy – 52,63 % osób badanych uznało, iż jest ona na poziomie dobrym. Najgorzej oceniono poziom rozwoju bazy turystyczno-wypoczynkowej – największa była liczba wskazań na ocenę „bardzo zła” i „zła”, najniższa była również średnia ocena tego elementu.

Ø Sfera społeczna

Tabela 51. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Sfera społeczna

Sfera społeczna			
Element	Ocena	Liczba głosów w %	Średnia ocena
Aktywność społeczna mieszkańców gminy i innych podmiotów, ich udział w życiu kulturalnym i społecznym	1	5,26	2,89
	2	26,32	
	3	47,37	
	4	15,79	
	5	5,26	
Dostępność do usług ochrony zdrowia w gminie (podstawowa opieka medyczna, apteki, stomatolog)	1	0,00	3,84
	2	10,53	
	3	15,79	
	4	52,63	
	5	21,05	
Istnienie organizacji pozarządowych, działających w celach społecznych	1	6,25	3,38
	2	18,75	
	3	18,75	
	4	43,75	
	5	12,5	
Dostęp do Internetu	1	0,00	4,42
	2	0,00	
	3	10,53	
	4	36,84	
	5	52,63	
Bezpieczeństwo	1	0,00	3,47
	2	15,79	
	3	31,58	
	4	42,11	
	5	10,53	
Zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu, aktywizacja grup mieszkańców szczególnie zagrożonych występowaniem negatywnych zjawisk społecznych	1	0,00	3,22
	2	11,11	
	3	61,11	
	4	22,22	
	5	5,56	

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o.o. na podstawie wyników badania ankietowego

W sferze społecznej najlepiej oceniono dostęp do Internetu, ponad 52% ankietowanych uznało jego poziom za bardzo dobry. Najniższe oceny przypisano aktywności społecznej mieszkańców gminy i innych podmiotów, ich udział w życiu kulturalnym i społecznym – element ten dostał najniższą średnią ocenę. Jednocześnie odnotowano najwięcej wskazań na odpowiedź „zła”.

W pytaniu trzecim ankietowani zostali poproszeni o wyrażenie własnego zdania na temat problemów związanych z jakością życia na terenie Gminy Łabunie poprzez przedstawienie indywidualnych opinii na temat tego, czego brak/niedostatek/niewłaściwe funkcjonowanie jest odczuwalne najbardziej. Do najczęściej wskazywanych odpowiedzi należały:

- Ø Brak miejsc pracy, w tym miejsc pracy dla ludzi młodych i wykształconych oraz miejsc, gdzie można odbyć staż lub praktykę zawodową,
- Ø Zły stan dróg i infrastruktury okołodrogowej (chodników, ścieżek rowerowych, itp.),
- Ø Niedostateczna promocja walorów turystycznych gminy,
- Ø Brak szlaków turystycznych.
- Ø Brak obiektów kulturalno-rozrywkowych.
- Ø Brak lokali gastronomicznych na terenie gminy oraz miejsc, w których może spotykać się młodzież.
- Ø Brak miejsca na odpoczynek, miejsc spacerowych, deptaków,
- Ø Niedostateczny rozwój sieci kanalizacyjnej,
- Ø Niedostateczny rozwój bazy turystycznej,
- Ø Budowa amfiteatru w Barchaczowie.

Pytanie czwarte miało na celu bezpośrednie włączenie mieszkańców w etap ustalania hierarchii potrzeb i priorytetów rozwoju Gminy Łabunie. Osoby biorące udział w badaniu zostały poproszone o wskazanie, które kierunki działań powinny zostać uznane za priorytetowe w procesie programowania polityki prorozwojowej. Każdy z ankietowanych miał możliwość wskazania więcej, niż jednej odpowiedzi. Zestawienie wskazań ankietowanych zaprezentowano w poniższej tabeli:

Tabela 52. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie wskazań priorytetowych kierunków rozwoju

Rozwój i poprawa stanu infrastruktury technicznej (sieć wodociągowa, kanalizacyjna, jakość dróg, itp.)	20,34%
Rozwój i podniesienie dostępności infrastruktury rekreacyjno-sportowej (budowa i modernizacja boisk, hal sportowych, placów zabaw)	8,47%
Rozwój infrastruktury i rozszerzenie oferty kulturalno-rozrywkowej	11,86%
Poprawa jakości przestrzeni publicznej i wzrost jej funkcjonalności	0,00%
Wzrost dostępności terenów inwestycyjnych	5,08%
Rozwój bazy turystyczno-wypoczynkowej	16,95%
Rozwój turystyki jako ważnej gałęzi lokalnej gospodarki, wykorzystanie turystycznego potencjału gminy	22,03%
Aktywizacja życia społecznego	15,25%
Poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej	0,00%

Źródło: Doradztwo i Reklama Sp. z o. o. na podstawie wyników badania ankietowego

Za najbardziej priorytetowy kierunek prowadzenia działań prorozwojowych uznano rozwój turystyki jako ważnej gałęzi lokalnej gospodarki, wykorzystanie turystycznego potencjału gminy. Ankietowani często wybierali również rozwój i podniesienie dostępności infrastruktury rekreacyjno-sportowej, rozwój i poprawa stanu infrastruktury technicznej (sieć wodociągowa, kanalizacyjna, jakość dróg, itp.), rozwój bazy turystyczno-wypoczynkowej oraz – co niezwykle istotne - aktywizacja życia społecznego.

Ostatni etap badania ankietowego umożliwił osobom biorącym w nim udział wskazanie własnych propozycji kierunków rozwoju oraz inwestycji uznanych za niezbędne do podjęcia w latach obowiązywania Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020. Poniżej zestawiono najczęściej pojawiające się odpowiedzi:

- Ø Przebudowa i remont dróg.
- Ø Budowa i remont chodników i parkingów.
- Ø Uporządkowanie terenów rekreacyjnych - modernizacja źródła w Barchaczowie.
- Ø Utworzenie miejsc pracy.
- Ø Rozszerzenie oferty kulturalno-rozrywkowej.
- Ø Budowa zaplecza gastronomicznego gminy.
- Ø Powiększenie bazy turystycznej – budowa ścieżek rowerowych.
- Ø Promocja turystyczna gminy.
- Ø Oznaczenie miejsc atrakcyjnych turystycznie na terenie gminy.
- Ø Organizacja festiwalu.

Odpowiedzi udzielane przez respondentów świadczą o tym, iż mieszkańcy Gminy Łabunie mają świadomość konieczności przeprowadzenia zmian i wdrożenia różnorodnych działań zmierzających do poprawy zdiagnozowanej sytuacji problemowej.

11. WIELOLETNI PLAN FINANSOWY

Nowe przepisy reformujące sektor finansów publicznych wprowadziły obowiązek opracowywania na poziomie jednostek samorządu terytorialnego wieloletniej prognozy finansowej (WPF). Z założenia ma to być dokument strategiczny, wieloletni, stanowiący podstawę rozwoju samorządów.

Organy stanowiące JST na mocy art. 122 ust. 2 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych po raz pierwszy uchwalają wieloletnią prognozę finansową (WPF) nie później niż uchwałę budżetową na 2011 r. Przepisy ustawy o finansach publicznych dotyczące WPF są tak skonstruowane, że śmiało można przyjąć tezę, iż WPF jest połączeniem już wcześniej funkcjonujących w samorządach dokumentów planistycznych: wieloletniego planu inwestycyjnego (WPI), limitów wydatków na programy i projekty realizowane ze środków UE, bezzwrotnej pomocy państw EFTA oraz prognozy kwoty długu, które były opracowywane przez organy JST na podstawie art. 166 i art. 180 ustawy o finansach publicznych z 30.06.2005 r.[3]

Ponadto z najważniejszych cech WPF, nadanych jej przepisami nowej ustawy o finansach publicznych, należy wymienić jej realistyczność przy bardzo szczegółowych wymogach dotyczących zakresu przedmiotowego, jej kroczący charakter oraz ciągłość obowiązywania – z założenia niczym niezakłócony, konieczny byt dla zapewnienia racjonalnej gospodarki finansowej JST.

Wieloletni Plan Inwestycyjny (WPI) to zatwierdzony przez organ gminy lub powiatu dokument, zawierający listę uporządkowanych według przyjętych kryteriów zadań inwestycyjnych, przewidzianych do realizacji wraz z zakresem rzeczowym i źródłami finansowania w rozbiciu na poszczególne lata (minimum trzy). Wieloletni Plan Inwestycyjny jest planem kroczącym. To znaczy, że jest aktualizowany co roku, tak aby zawsze zawierał taką samą perspektywę czasową planowania inwestycji.

Budżet roczny nie pozwala skutecznie planować inwestycji, także instytucje zarządzające zewnętrznymi środkami dofinansowania przedsięwzięć wymagają od beneficjentów zaprezentowania swoich zamierzeń w dłuższej niż roczna perspektywie oraz przedstawienia kondycji finansów w sposób jasny i czytelny. Wieloletni Plan Inwestycyjny (WPI) spełnia te wymagania, a także pomaga oszczędniej, racjonalniej i efektywniej planować i realizować inwestycje w gminie. „Vademecum dla jednostek samorządu terytorialnego województwa lubelskiego w zakresie opracowania Strategii Rozwoju Lokalnego w latach 2007-2015” określa konieczność definiowania WPI jako uzupełnienia strategii rozwoju lokalnego.

Wieloletni Plan Finansowy to dokument zharmonizowany z Wieloletnim Planem Inwestycyjnym pod względem finansowym.

Podstawowe zalety systemu wieloletniego planowania finansowego:

- Ø umożliwia realizację celów strategicznych jednostki dzięki jasno określonym mechanizmom podejmowania decyzji inwestycyjnych, co zapewnia zgodność z wdrażaną strategią rozwoju
- Ø pozwala dostosować zestaw zadań inwestycyjnych do możliwości finansowych jednostki w perspektywie kilku kolejnych lat
- Ø pozwala na całościową koordynację zadań pod względem ich wzajemnych powiązań i zależności
- Ø zapewnia zaangażowanie mieszkańców w proces wnioskowania zadań inwestycyjnych do realizacji oraz ocenę i rekomendację zadań do planu
- Ø zwiększa wiarygodność jednostki w oczach potencjalnych kredytodawców i inwestorów
- Ø stosowanie procedur przygotowania i rozliczania zadań inwestycyjnych umożliwia lepsze przygotowanie jednostki do wymagań Unii Europejskiej dotyczących korzystania ze środków finansowych

Wdrożenie przez Gminę wieloletniego planowania finansowego i inwestycyjnego niesie ze sobą wiele korzyści zarówno dla samego samorządu, jak i dla mieszkańców.

Podstawowe zalety systemu są następujące:

- Ø Umożliwia realizację celów strategicznych Gminy dzięki jasno określonym mechanizmom podejmowania decyzji inwestycyjnych, co zapewnia zgodność z wdrażaną strategią rozwoju i innymi planami w Gminie.
- Ø Pozwala dostosować zestaw zadań inwestycyjnych do możliwości finansowych Gminy w perspektywie kilku kolejnych lat.
- Ø Pozwala na całościową koordynację zadań pod względem ich wzajemnych powiązań i zależności.
- Ø Zapewnia pełniejsze uspołecznienie systemu planowania poprzez zaangażowanie samych mieszkańców w proces wnioskowania zadań inwestycyjnych do realizacji oraz ocenę i rekomendację zadań do planu.
- Ø Zawiera jasne i przejrzyste zasady przyznawania środków dysponentom.
- Ø Zwiększa wiarygodność Gminy w oczach potencjalnych kredytodawców i inwestorów.

- Ø Stosowanie procedur przygotowania i rozliczania zadań inwestycyjnych umożliwia lepsze przygotowanie Gminy do wymagań Unii Europejskiej, dotyczących korzystania ze środków strukturalnych.

W poniższej tabeli zaprezentowano listę zadań inwestycyjnych, przewidzianych do realizacji w latach 2014-2020 wraz ze źródłami.

Tabela 53. Montaż finansowy projektów

Lp.	Tytuł projektu	Wartość całkowita	Okres realizacji	Źródła finansowania		
				Budżet Beneficjenta	Fundusze UE	Inne źródła
1.	Budowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie miejscowości: Łabunie, Łabuńki, Wólka Łabuńska, Barchaczów, Ruszów, Wierzbie, Łabuńki Drugie (Miejscowości: Wierzbie, Barchaczów przylegają do obszaru Natura2000 Miejscowości: Łabunie, Łabuńki leżą na obszarze Natura2000)	20 000 000	2014-2020	5 000 000	15 000 000	-
2.	Przebudowa drogi Łabuńki - Wierzbie o długości ok. 3 km	5 000 000	2014-2020	2 500 000	2 500 000	-
3.	Współfinansowanie przebudowy drogi powiatowej Łabuńki - Zubowice na odcinku Łabuńki - Bródek	900 000	2014-2020	135 000	765 000	-
4.	Współfinansowanie przebudowy drogi powiatowej Łabunie - Bródek	500 000	2014-2020	75 000	425 000	-
5.	Współfinansowanie przebudowy drogi powiatowej Łabunie przez Wierzbie do Pniówka	500 000	2014-2020	75 000	425 000	-
6.	Modernizacja boiska przy szkołach w miejscowościach: Łabuńki, Łabunie	2 000 000	2014-2020	400 000	1 600 000	-
7.	Wykonanie sztucznej nawierzchni boiska w Łabuniach	1 500 000	2014-2020	300 000	1 200 000	-
8.	Wykonanie oświetlenia dróg (ul. Długa) w Łabuniach	200 000	2014-2020	100 000	100 000	-
9.	Modernizacja wodociągu w Majdanie Ruszowskim (wymiana rur, wodomierzy). Sieć główna o długości 4 km, budowa przyłączy sieci wodociągowej - 2,5 km	2 000 000	2014-2020	500 000	1 500 000	-
10.	Montaż kolektorów słonecznych na terenie całej gminy (ok. 400 gospodarstw)	4 500 000	2014-2020	675 000	3 825 000	-

Strategia Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020

Lp.	Tytuł projektu	Wartość całkowita	Okres realizacji	Źródła finansowania		
				Budżet Beneficjenta	Fundusze UE	Inne źródła
11.	Zakup samochodu ciężkiego dla OSP	700 000	2014-2020	105 000	595 000	-
12.	Zakup trzech samochodów lekkich dla OSP	450 000	2014-2020	67 500	382 500	-
13.	Zakup nowoczesnych motopomp dla OSP (6 szt.)	24 000	2014-2020	3 600	20 400	-
14.	Modernizacja hali sportowej przy szkole w Łabuniach	5 000 000	2014-2020	1 000 000	4 000 000	-
15.	Budowa chodników przy drogach Łabunie – Łabuńki I – ok. 3 km	600 000	2014-2020	300 000	300 000	-
16.	Utworzenie trzech szlaków turystycznych (wschodni, północny, południowy), punktów widokowych (podesty) oraz zagospodarowanie źródeł Łabuńki w miejscowościach: Ruszów, Wierzbie, Barchaczów (oznakowanie, infrastruktura)	120 000	2014-2020	36 000	84 000	-
17.	Modernizacja drogi gminnej w Ruszowie - 1,5 km	1 000 000	2014-2020	500 000	500 000	-
18.	Modernizacja drogi gminnej w Mocówce - 3 km	1 000 000	2014-2020	500 000	500 000	-
19.	Modernizacja drogi gminnej na odcinku Łabuńki II - 4 km	2 000 000	2014-2020	1 000 000	1 000 000	-
20.	Modernizacja drogi gminnej w Łabuniach, ul. Lipska - 0,5 km	300 000	2014-2020	150 000	150 000	-
21.	Modernizacja drogi gminnej w Łabuniach ul. Lipowa - 1 km	700 000	2014-2020	350 000	350 000	-
22.	Remont ul. Górnej w Łabuniach - 2 km	1 500 000	2014-2020	750 000	750 000	-
23.	Modernizacja boiska gminnego (stadionu) w miejscowości Łabunie – sektory dla kibiców, trybuny z zadaszeniem, budowa sceny na 500 osób	200 000	2014-2020	40 000	160 000	-
Razem:		50 694 000,00	-	14 562 100,00	36 131 900,00	-

12. PODSUMOWANIE

Ze względu na to, iż Strategia Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 została opracowana z uwzględnieniem siedmioletniego horyzontu czasowego, jej aktualność będzie malała w czasie. Konieczne będzie poddawanie dokumentu strategicznego procesom aktualizacji, które uwzględniały będą zmieniające się uwarunkowania i czynniki wpływające na rozwój. Proces utrzymania Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 w ciągłej aktualności będzie wymagał zachowania pewnych reguł (zasad), które można ująć następująco:

- Ø Zasada spójności wewnętrznej i zewnętrznej dokumentu strategii z innymi dokumentami o podobnym charakterze. Spójność wewnętrzna oznacza zgodność ustaleń strategicznych i operacyjnych z treścią wizji i misji oraz z wynikami diagnozy. Zasada ta oznacza, że dokument jest wewnętrznie niesprzeczny. Spójność zewnętrzna odnosi się głównie do układu celów. Oznacza zgodność strategii z celami innych dokumentów gminy, a przede wszystkim z dokumentami wyższego rzędu, np. ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020 oraz z dokumentami szczebla centralnego, dotyczącymi polityki regionalnej (np. z Narodową Strategią Rozwoju Regionalnego) i przestrzennej (np. z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju).
- Ø Zasada implikacji, tzn. wynikania następnych etapów planowania strategicznego z poprzednich. Ta zasada warunkuje logikę i zasadność ustaleń strategicznych, np. celów na podstawie diagnozy, analizy SWOT i wizji przyszłości. Z kolei z celów wynikają zadania i inne elementy operacyjne.
- Ø Zasada selektywności oznaczająca wybór dziedzin jako przedmiotu oceny stanu istniejącego, a także wybór dziedzin planowania strategicznego. Praca nad strategią i opracowany ostatecznie jej dokument powinien być przejrzysty i efektywny. W istocie, funkcją Strategii i innych planów sfery publicznej jest wspomaganie rozwoju regionalnego i lokalnego. Stąd też selektywnie trzeba wybrać najistotniejsze dziedziny wspomaganie, czyli tzw. osie rozwojowe. Są to zwykle dziedziny o wysokim ładunku problemów (problemowe), dziedziny warunkujące rozwój, a nie mające jeszcze kompletnego, standardowego wyposażenia np. technicznego (dziedziny strategiczne) oraz dziedziny tzw. wysokiej szansy czyli te, które mogą pomnażać lub bezpośrednio przyczynią się do pomnażania kapitału. Podobnie selektywnie są wybierane dziedziny do diagnozowania sytuacji danego terenu i opracowania analizy SWOT.

- Ø Zasada ciągłości planowania w czasie, co dotyczy zwłaszcza zmiennych elementów Strategii (programów operacyjnych i zadań). Powodzenie we wdrażaniu strategii zależy m.in. od zmienności uwarunkowań zewnętrznych, głównie w sferze polityki gospodarczej Polski i Unii Europejskiej. Pokonywanie tej trudności jest możliwe poprzez aktualizację dokumentu w odpowiednich jego elementach adekwatnie do wskazanych zmian.
- Ø Zasada elastyczności, co sugeruje zachowanie wymaganej ogólności zapisu celów, tak aby można w ich treść wpisywać nowe zadania. Częściowe zabezpieczenie strategii przed jej dezaktualizacją jest możliwe także poprzez elastyczne zapisy ustaleń, w tym głównie celów oraz wieloszczeblową hierarchizację celów. W celach wyższych szczebli powinna być uwzględniona możliwość umieszczania celów i zadań o charakterze operacyjnym. Powinna też być zagwarantowana możliwość wymiany pewnych elementów na inne, bez narażania całego dokumentu na sprzeczności wewnętrzne.
- Ø Zasada zachowania sekwencyjności zdarzeń i procesów lub przedsięwzięć rozwojowych. Jest to jedna z najważniejszych zasad strategicznych określająca efektywność całego systemu działań, a także efektywność całej strategii. Ta zasada zwraca uwagę na tzw. spodziewane efekty oddziaływania poszczególnych przedsięwzięć lub faz rozwojowych z uwzględnieniem ich znaczenia dla następnych działań;
- Ø Zasada monitorowania, w tym systematycznej obserwacji, analizy i interwencji. Jest to warunek doskonalenia strategii w procesie planowania ciągłego. Proces obserwacji i interwencji można podzielić na dwie zasadnicze ścieżki, w tym ścieżkę monitorowania rzeczywistych zmian (szersze pole obserwacji) i węższe, skupiające się na wdrażaniu strategii;
- Ø Zasada parametryzacji elementów operacyjnych strategii, co oznacza rozbudowę systemów wskaźnikowych (indykatorynych) w odniesieniu do wkładu, produktu, rezultatu i oddziaływania realizowanych zadań. Ta zasada wynika z łatwiejszej analizy zmian w gospodarce i procesie wdrażania poprzez analizy oparte na informacjach statystycznych, a nie tylko poprzez werbalne oceny ogólne;
- Ø Zasada uspołecznienia procesu budowania i wdrażania strategii. Zasada ta wynika zarówno z reguły społeczeństwa demokratycznego, jak też informacyjnej funkcji wszelkiego planowania. W procesie uspołecznienia zainteresowane dokumentem grupy społeczne wyrażają swoje preferencje wobec władz samorządowych. Zwiększa się ich czynny udział w życiu gminy i działaniach na rzecz wspólnoty samorządowej, wzrasta ich poczucie

odpowiedzialności za tradycję, wizerunek i otoczenie gminy. Wreszcie, czują się współtwórcami wszelkich działań wspomagających rozwój.

Wykorzystanie tych zasad będzie oznaczało zachowanie Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 w aktualności w ciągu całego obranego horyzontu czasowego.

SPIS TABEL

Tabela 1. Porównanie gęstości zaludnienia w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim, województwie lubelskim i na obszarach wiejskich województwa lubelskiego w 2012 r.	29
Tabela 2. Porównanie liczby ludności w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim, województwie lubelskim i na obszarach wiejskich województwa lubelskiego w 2012 r.	30
Tabela 3. Porównanie przyrostu naturalnego w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim i w województwie lubelskim w 2012 r.	31
Tabela 4. Liczba zameldowań i wymeldowań na terenie Gminy Łabunie w latach 2002-2012	32
Tabela 5. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim, województwie lubelskim oraz w Polsce w 2012 r.	39
Tabela 6. Pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim i województwie lubelskim w 2003 r. oraz ich udział w poszczególnych sektorach gospodarki.....	41
Tabela 7. Pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim i województwie lubelskim w 2003 r. oraz ich procentowy udział w poszczególnych sektorach gospodarki.....	42
Tabela 8. Pracujący wg sektorów własności i płci.....	43
Tabela 9. Liczba osób bezrobotnych w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim i województwie lubelskim w 2012 roku (stan na 31. grudnia)	43
Tabela 10. Liczba osób bezrobotnych w Gminie Łabunie w latach 2008-2012.....	44
Tabela 11. Stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach woj. lubelskiego w 2013 r. (stan na 30.06).....	45
Tabela 12. Liczba i areał gospodarstw rolnych położonych na terenie Gminy Łabunie (2010 r.).....	50
Tabela 13. Najważniejsze uprawy w Gminie Łabunie według rodzaju i powierzchni w 2010 r.	52
Tabela 14. Pogłowie zwierząt gospodarskich na terenie Gminy Łabunie w 2010 r.....	52
Tabela 15. Gospodarstwa domowe w Gminie Łabunie z dochodami z różnych źródeł w 2010 r.	53
Tabela 16. Turystyczne obiekty noclegowe na terenie Gminy Łabunie w 2005 r.	54
Tabela 17. Wykaz dróg powiatowych przebiegających przez obszar Gminy Łabunie (stan na kwiecień 2013)	63
Tabela 18. Wykaz dróg gminnych przebiegających przez obszar Gminy Łabunie (stan na kwiecień 2013).....	63
Tabela 19. Stan zwodociągowania Gminy Łabunie na 2012 r.....	69
Tabela 20. Woda w wodociągów – Gmina Łabunie – stan na 2012 r.....	69
Tabela 21. Porównanie stopnia zwodociągowania Gminy Łabunie, powiatu zamojskiego, województwa lubelskiego oraz obszarów wiejskich tych jednostek w 2012 r.....	69
Tabela 22. Zestawienie głębinowych ujęć wody na terenie Gminy Łabunie.....	70
Tabela 23. Porównanie stopnia zgazyfikowania Gminy Łabunie, powiatu zamojskiego, województwa lubelskiego oraz obszarów wiejskich tych jednostek w 2012 r. (w %)	71
Tabela 24. Szkolnictwo podstawowe – Gmina Łabunie.....	73
Tabela 25. Szkolnictwo gimnazjalne – Gmina Łabunie	73

Tabela 26. Podstawowe dane dotyczące funkcjonowania Gminnej Biblioteki Publicznej w latach 2008-2012.....	75
Tabela 27. Podstawowe wskaźniki dla bibliotek w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim i województwie lubelskim w 2012 roku.....	76
Tabela 28. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na terenie Gminy Łabunie, powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego w 2012.....	81
Tabela 29. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Łabunie (stan na 31.12.2010).....	82
Tabela 30. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w Gminie Łabunie oraz na obszarach wiejskich powiatu zamojskiego i województwa lubelskiego w 2012 r. (w %).....	82
Tabela 31. Zestawienie dochodów i wydatków Gminy Łabunie, powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego w latach 2008-2012 (w zł).....	83
Tabela 32. Dochody własne Gminy Łabunie, wszystkich gmin powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego w 2012 r.....	84
Tabela 33. Dochody Gminy Łabunie, wszystkich gmin powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego w przeliczeniu na mieszkańca w 2012 r.....	85
Tabela 34. Wydatki majątkowe inwestycyjne Gminy Łabunie, wszystkich gmin powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego w 2012 r.....	86
Tabela 35. Wydatki Gminy Łabunie, wszystkich gmin powiatu zamojskiego oraz województwa lubelskiego w przeliczeniu na mieszkańca w 2012 r.....	87
Tabela 36. Uczestnictwo mieszkańców Gminy Łabunie w wyborach samorządowych, w roku 2010.....	91
Tabela 37. Uczestnictwo mieszkańców Gminy Łabunie w wyborach samorządowych, prezydenckich i parlamentarnych w latach 2010-2011.....	91
Tabela 38. Porównanie frekwencji gminnej, powiatowej, wojewódzkiej i krajowej w wyborach prezydenckich 2010.....	92
Tabela 39. Porównanie frekwencji gminnej, powiatowej, wojewódzkiej i krajowej w wyborach samorządowych 2010.....	92
Tabela 40. Porównanie frekwencji gminnej, powiatowej, okręgowej i krajowej w wyborach parlamentarnych 2011.....	93
Tabela 41. Analiza SWOT - mocna i słabe strony Gminy Łabunie.....	94
Tabela 42. Analiza SWOT - szanse i zagrożenia rozwoju Gminy Łabunie.....	98
Tabela 43. Powiązanie obszarów i celów Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 wraz z priorytetami i kierunkami działań Strategii Rozwoju Kraju 2020.....	126
Tabela 44. Powiązanie obszarów i celów Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020 wraz z priorytetami Strategii Rozwoju Powiatu zamojskiego na lata 2014-2020.....	140
Tabela 45. Proponowane wskaźniki osiągnięcia celów oraz sposoby i częstotliwość ich wyliczania.....	144
Tabela 46. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Infrastruktura techniczna.....	155
Tabela 47. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Edukacja, kultura i rekreacja.....	156

Tabela 48. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Sfera przestrzenna.....	158
Tabela 49. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Gospodarka i rynek pracy	159
Tabela 50. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Turystyka	160
Tabela 51. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie ocen poszczególnych elementów związanych z jakością życia na terenie gminy, kategoria: Sfera społeczna.....	161
Tabela 52. Wyniki badania ankietowego - podsumowanie wskazań priorytetowych kierunków rozwoju	162
Tabela 53. Montaż finansowy projektów	166

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Struktura użytków rolnych Gminy Łabunie (stan na 2010 r.).....	18
Wykres 2. Liczba mieszkańców Gminy Łabunie w latach 2002-2012 według faktycznego miejsca zamieszkania (stan na 31.12.2012 r.).....	30
Wykres 3. Przyrost naturalny w Gminie Łabunie w latach 2002-2012	31
Wykres 4. Przyrost naturalny w Gminie Łabunie w latach 2002-2012 wg płci	32
Wykres 5. Saldo migracji Gminy Łabunie w latach 2002-2012	33
Wykres 6. Liczba zameldowań w Gminie Łabunie w latach 2002-2012 wg kierunku	34
Wykres 7. Liczba wymeldowań w Gminie Łabunie w latach 2002-2012 wg kierunku.....	34
Wykres 8. Liczba ludności (kobiet i mężczyzn) w Gminie Łabunie w latach 2002-2012.....	35
Wykres 9. Liczba ludności Gminy Łabunie w poszczególnych przedziałach wiekowych w 2012 r.....	36
Wykres 10. Struktura ludności Gminy Łabunie według ekonomicznych grup wieku w 2012 r. (w%).....	37
Wykres 11. Struktura ludności Gminy Łabunie według ekonomicznych grup wieku w latach 2002-2012.....	37
Wykres 12. Struktura ludności Gminy Łabunie według ekonomicznych grup wieku z podziałem na płeć w % (2012 r.).....	38
Wykres 13. Struktura ludności Gminy Łabunie, powiatu zamojskiego, województwa lubelskiego i Polski według ekonomicznych grup wieku w roku 2012 (w %)	39
Wykres 14. Poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Łabunie w roku 2002 (w osobach)	40
Wykres 15. Podział podmiotów gospodarczych Gminy Łabunie ze względu na sekcje PKD 2007 w 2012 r.....	48
Wykres 16. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Łabunie w latach 2002-2012.....	49
Wykres 17. Wskaźniki przedsiębiorczości w Gminie Łabunie, powiecie zamojskim oraz w województwie lubelskim w 2012 r.....	50

Wykres 18. Dochody Gminy Łabunie w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2002-2012	84
Wykres 19. Dochody Gminy Łabunie według działów klasyfikacji budżetowej (w zł) w 2012 r.....	85
Wykres 20. Wydatki Gminy Łabunie w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2002-2012	87
Wykres 21. Wydatki Gminy Łabunie według działów klasyfikacji budżetowej w 2012 r.	88
Wykres 22. Badanie ankietowe - podział ankietowanych ze względu na status zawodowy	155

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Schemat Strategii Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2014-2020	104
Rysunek 2. Zestawienie wizji, misji, celów strategicznych i operacyjnych Strategii Rozwoju Gminy Łabunie.....	122